

MAGYARORSZÁG SZENT KORONÁJA

*Ki vagy te, fényes csillag az ó világ
Sötét ködében? Századok éjjele
Nyugszik terajta: mégis égő
Arculatod közibénk sugárzik.*

(Berzsenyi Dániel: Nagy Lajos és Hunyadi Mátyás című költeményének első strófája, 1800.)

A Szent Korona az ősidőktől fogva (már az ókori Keleten, így Egyiptomban, majd a római császárkorban) az isteni eredetű uralkodói méltóság és hatalom jelvényeként és szimbólumaként ismert, fejrevaló kultikus ékszerekkel rokonságot, az ázsiai sámánkoronákkal és bizonyos hun koronaábrázolásokkal szerkezeti hasonlóságot mutató, aranyból készült alsó abroncsból és felső keresztpántból, a csúcson lévő arany keresztből, tizenkilenc zománcképből, ékkövekből, igazgyöngyökből, indadísz mintázó hajtogatott aranyhuzalokból, kilenc csüngőből, gyöngydrótokból álló, elemeiben egymáshoz szervesen kapcsolódó, többretegű jelentést hordozó, rendszert megtestesítő szerkezet; Magyarország királyainak, a régi közmeggyőződés szerint először Szent István királynak isteni erőt közvetítő, ezáltal a hatalom célját és rendeltetését meghatározó (történelmileg pontosan meg nem határozható időtől) koronázásra szolgáló, a tényleges királyi méltóságot, hatalmat és az ehhez szükséges szakrális erőt a koronának a megkoronázandó személy meghatározott szakrális rend szerint fejére helyezését magában foglaló koronázási szertartás során átadó, ezért beavató, egy uralkodó életében jellegzetesen egyszer, a koronázáskor - s csak kivételesen többször - használatos u. n. zárt abroncskorona, mely lényegileg jelenleg ismert formájában (eltekintve mechanikus sérülésektől eredő bizonyos alakváltozásoktól és egyes hátsó zománcképeinek feltételezhető kicserélésétől) testesítette meg az ország főhatalmának teljességét, jelentette minden jog forrását, az országot magát. A „*Magyarország Szent Koronája*” (Sacra Corona Regni Hungariae) megnevezés jelentése az, hogy az országnak - nem a koronának alávetett királynak - van koronája, legpontosabb jelentése pedig az, ahogyan a

valóságban, a közjogi gyakorlatban érteni kellett: A Szent Koronának, - mint a főhatalom alanyának, különleges államszemélyiségnek - volt országa a Szentkorona-tan lényege szerint.

A Szent Koronának misztériuma van. A korona tisztelete nem csupán és kizárólag ésszerű megfontolásokat tükröz, amint semmilyen hagyomány és nagy tiszteletnek örvendő érték, szokás vagy magatartási szabály nem épülhet kizárólag észbeli, belátáson alapuló építőkövekre. A tisztelet egyfelől vallási, másfelől világi, a magas műveltségbe beépülő, vagyis a népmesék, népi vallásosság körébe tartozó elemekből tevődik össze.

A közösség kollektív tudattalanja, elfelejtett emlékei és élményei, vágyai és érzései ugyanúgy benne vannak, mint a mindennapi politikai és érdek-küzdelmek által meghatározott cselekvési, viselkedési módok, emberi-politikai játszmák. A görögben a misztérium egyaránt jelent titokzatos szertartást, bizonyos ihletszerű lelkiállapotot és egy megtisztult kedélyt, a "belső valónak betelését".

A Szent Korona valóban titokzatos eredetű, jelképes szertartáson főszerepet játszó tárgy, az országos közügyekben eligazodást meghatározó, rendező közjogi tan és eszme, az országtagok számára a közügyek rendbenvalóságának érzése és tudata, maga a legitimitás.

A Szent Korona misztériumának, azaz nem mítoszának, hanem mítoszai rendszerének, titkainak legalább két, alapjában jogon kívüli, azon túli (metajurisztikus) területe van. Az egyik maga a Szent Korona, mint tárgy, a másik a Regnum Marianum. Mindkét összefüggés mítoszokat is jelent. Ezek nélkül nem érthetjük meg, nem élhetjük át a Szentkorona-tant, amelynek megértéséhez átélésre, érzelmi érintettségre, rokonlelkűségre van szükség. Aki nem akarja, vagy nem tudja rokonlelkűen megközelíteni a Tant, az nem fogja megérteni. Valahol itt is kereshető a viták és nézeteltérések nyitja.

MIÉRT SZENT?

Szólnunk kell a Szent Korona és a koronázási jelvények közjogilag kifogástalan elnevezéséről. Előre bocsáthatjuk, hogy a Szent Korona számos titkának egyike megnevezése pontos körülményeinek és indokainak ismeretlen volta. A „Szent” minősítés elméleti alapon sok változatú magyarázattal illethető. A leginkább elfogadott nézet szerint megalapozza a szent elnevezést a magyar nép közmeggyőződése; a Koronának első Szent királyunkhoz kapcsolódó mivolta; a Boldogasszonynak történt szentistváni országfelajánlás ténye, amely az istenszülő tulajdonává tette az országot és a Koronát; a Koronának a királykoronázásokon betöltött liturgikus szerepe, amikor az istenkegyelmiség eszköze.

A Szent Korona 1978-as hazatérte után Bölöny József lényegretörően és pontosan írta meg véleményét a Sacra regni corona című cikkében (nemhiába volt külön rovata a Történelmi Szemlében a különböző közjogi és terminusbeli, szóhasználati,

időpont-megjelölési hibák helyesbítésére). Több mint érdekes, hogy a két világháború között legitimista alkotmányjogászként jól ismert Bölöny hogyan magyarázkodik a kádári viszonyok között a Szent Korona „Szent” minősítésével kapcsolatban. Lássuk írásának idevágó részét:

“A szent korona. A¹ közlemények általában “a magyar korona” hazaérkezéséről, átadásáról, történelmi és műtörténeti múltjáról számolnak be, “a magyar királyi koronáról” beszélnek. Csak Nemeskürty István nevezi szent koronának (id. cikk) és Szuhay-Havas Ervin a Népszabadság karácsonyi számában.

Szent István koronájának “szent” jelzőjét azonban semmi okunk sincsen mellőzni, még akkor sem, vagy talán akkor a legkevésbé, ha ezt pusztán epitheton ornansnak, díszítő jelzőnek tekintjük. Ezt a díszítő jelzőt ti. évezredes hagyomány fűzi a koronához, amely ezzel a jelzővel vált “az ezeréves magyar államiság szimbólumává”.

Mit is jelent koronánknak ez a “szent” jelzője? A magyar “szent”, a német “*heilige*”, az angol “*holy*”, a francia “*sainte*” jelző kevés támpontot nyújt ennek tisztázásához. Nem kell azonban idegenben keresnünk a kérdés eldöntését, mert a múlt század derekáig hivatalosan használt hazai latin nyelvünk világosan különböztet ebben a kérdésben.

Nem a magyar “szent” és az idegen nyelvek hasonló jelzőinek elsősorban megfelelő értelem szerint nevezi ti. koronánkat, nem “*sancta corona*” néven, hanem *sacra* koronának. Szentnek (*sanctus*, -a) nevezi az Istent, a katolikus egyház szentjeit, az Istennek tetsző személyeket és személyi fogalmakat. Sacer (*sacra*) jelzőt fűzött a szent, *megszentelt* tárgyakhoz, dolgokhoz. Ez a “szent” jelző jóval tágabb körű amannál. Nem függ szentté avatástól, még csak vallási értelemben vett szentségtől, Istennek tetszéstől sem. A Szentatya (pápa) megszólítása Sancte Pater, az apostoli Szentszék (pápaság, római Curia) latin neve Sacra Sedes (Apostolica). A régebben “Ő szent felségének” is nevezett királyoknak ez a jelzője latinul Sua *Sacratissima* Maiestas, mert *sanctus* (*sanctissimus*) csak kettő volt közülük: Szent István és Szent László.

A *sacra corona* nem egy szentnek nyilvánított, vallási fogalom, hanem a katolikus egyház által szentté avatott s a magyar nép által szentekként tisztelt nagy Árpád-házi királyainkon kívül a többi nagy királyunk által is viselt, általuk mintegy megszentelt, a hagyomány által szentnek (*sacra*) tekintett évezredes jelvénye a magyar államiságnak (az 1836: II. tc. “az ország szentséges koronájának örjeiről” rendelkezik), nem az uralkodó (*rex*), hanem az ország (*regnum*), a magyar állam

---

¹ AZ 1978 évi hazatérés során kiadott állampárti közleményekről van szó.

folyamatos fennállásának a jelképe. Nem *sacra regum corona*, hanem *sacra regni corona*.²

Szentnek tekintik és nevezik már a XIII. század közepétől (IV. Béla többek között 1256-ban) a koronát, amely a király személyét is megszenteli. 1388-ban már a dalmáciai városok is “Magyarország szent koronája” iránti hűségüknek adnak kifejezést.

“A szent korona” őrzéséről rendelkezik már az 1464: II. tc. “az ország szent koronájának” őrzéséről az 1492: III. tc., az 1498: XXV. tc., az 1500: XXIII. tc., “Magyarország koronájáról” és a “Szent Koronáról” szól Perényi Péter 1527. november 11-én elhangzott koronaőri esküje. Az 1655: XLV. tc. úgy rendelkezik, hogy a koronaőrök közül “legalább egyikük állandóan a szent korona mellett maradjon”, az 1715: XXXVIII. tc. az ország szent koronája őrzésének helyéről és őrei megválasztásáról szól, az 1790: VI. tc. arról, hogy az ország szent koronája Budán őriztessék, az 1867: VI. tc. “*az ország szent koronája őreinek megválasztásáról*” stb.

A szent koronát tárgyalják természetesen a legújabbban idegen nyelven megjelent munkák is, így Patrick J. Kelleher: *The Holy Crown of Hungary* címmel (Róma, 1951), Deér József: *Die heilige Krone Ungarns* címmel (Bécs, 1966), Radvánszky Antal: *Das Amt des Kronhüters in Staatsrecht und Geschichte Ungarns* címmel (Mainz, 1972), Bárányné Oberschall Magda: *Die Sankt Stephans-Krone* címmel (Bécs, 1974).

Anélkül, hogy ennek különösebb jelentőséget tulajdonítanánk, inkább csak az elnevezés megszakítatlan folytonosságának jellemzésére említjük meg, hogy az Új Magyar Lexikon 1961-ben megjelent 4. kötetének *korona* szócikke is a *szent koronára* utal és az 1962-ben kiadott 6. kötete tartalmazza a *Szent Korona* szócikket, amely szerint “*Szent Korona: a magyar királyi korona neve I. István szentté avatása (1083) óta.*”.....

“.....kifogásolható az a szóhasználat, mellyel a koronázási jelvényeket a szent korona mostan történt átadásával kapcsolatban is többnyire “koronázási ékszereknek” vagy “koronaékszereknek” nevezik. “Szent István koronáját és a koronázási ékszereket” említi a magyar-amerikai közös közlemény 1977. december 15-én, kijavítás helyett átvette a hibát Bertényi Iván a Magyar Hírlap december 18-i számában közölt Koronázási ékszereink című cikkének már a címében is. Melyiket nevezhetjük vajon ékszernek a koronázási jelvények közül? A királyi palást ruhadarab (kisebb hibáit a koronázás előtt a királyné szokta kijavítani); Szent István kardja fegyver; a királyi pálca (a különleges alakú és hosszúságú jogar helyesebb neve) épp oly kevésbé ékszer, mint ahogy nem az pl. a marsallbot; az országalma lenne ékszer, melyet csak kézben lehet tartani?

---

² Nem *sacra regum corona* (szent királyi korona), hanem *sacra regni corona* (szent ország korona.)

Koronaékszerekről és koronázási ékszerekről beszélnek pedig többnyire a január 6-i ismertetések, vezércikkek, hivatalos közlemények, az ünnepség alkalmával maga Cyrus Vance és Apró Antal.

A koronázási jelvények egyike sem ékszer, hanem a királyi hatalom jelvényei, melyekkel a nemzet övezte fel a megkoronázott és ezzel teljes jogúvá vált királyát. Ezért latinul *clenodia regni* néven is nevezték őket, ami nyilvánvalóan az ország jelvényeit jelenti, nem pedig “az ország ékszereit”.

A koronázási jelvényekhez sorolható távolabbról még az esztergomi kincstárban őrzött három kereszt: a kettős kereszt, az eskükereszt és a kiskereszt, az ún. pax vagy pacificale.

A koronázási jelvényviselők az alábbi sorrendben következtek:

1. a főkamarmester az *eskükereszt*tel;
2. a főpohárnokmester *Szent István kardjával*;
3. a tárnokmester a paxszal, vagyis *kiskereszt*tel;
4. a horvát bán az *országalmával*;
5. az országbíró a *jogarral*;
6. a nádor, illetőleg az országgyűlésnek a nádori teendőkkel megbízott választottja a *szent koronával*.

Távolabbról: a nádort, illetve nádorhelyettest követő király előtt oldalvást haladt jobbról

a rangban legfiatalabb püspök a *kettős kereszt*tel (apostoli keresztel), balról a főlovászmester az *ország* kivont *kardjával*.

A koronázási ünnepélyeken az országgyűlés mindkét házának vegyes küldöttsége által készített és mint hiteles leírást, jegyzőkönyvileg az országgyűlés elé terjesztett leírásai *országos jelvényeknek* is nevezték a koronázási jelvényeket, a korábbi *clenodia regni* szóhasználatnak megfelelően.

Az 1608. évi koronázás előtti IV. tc. az ország koronájáról “és ennek a régi jelvényeiről” (a latin szövegben: *clenodia*) rendelkezik; a koronázás utáni XVI. tc. a koronáról “a lajstromba foglalt összes jelvényekkel együtt”; az 1715: XXXVIII. tc. azt határozza, hogy az ország szent koronája a hozzá tartozókkal együtt (*cum suis accessoriis*) Magyarországon őriztessék.”³

Ezek a sorok magukért beszélnek, egyesítve a jogászai szakszerűséget és pontosságot a történelmi szemlélettel és módszerrel A helyes fogalom és szóhasználat: Szent Korona és koronázási jelvények.

MÁRIA ORSZÁGA

---

³ **dr. Bölöny József:** *Sacra regni corona.* 1978.
Különkiadvány a Történelmi Szemle 1978. évi 2. számából. 356-357.p.

A Szent Korona mitológiája szerint
„Országunk, első királyunk, Szent István óta az Istenanya, Szűz Mária országa, a Regnum Marianum. (Dantét idézve: a szentek országa, Sacra Pannónia.)

Azóta az, mióta Szent István király az államot és az itt élők összességét szimbolizáló Szent Koronát felajánlotta a Szent Szűznek, 1038. augusztus 15-én, Nagyboldogasszony ünnepén. A hagyomány szerint Szűz Mária ezt a felajánlást elfogadta. Szent István király a koronán kívül megkapta a pápától az apostoli követségi jogot is (legatio sedis apostolicae), amely alapjául szolgált egyházi hatalmának gyakorlásához is.

A szakrális felajánlás is oka annak, hogy a magyar király a világon egyedül apostoli királya, pontosabban maga is apostola Európa egyetlen archiregnumának..... A Szent Korona nemcsak egy szent, misztikus tárgy, az ország koronája, hanem személy, önálló (közjogi) személy. A korona önálló személyiséggel fejezi ki annak a szuverenitását, akinek a tulajdona. A korona tulajdonosa, a felajánlás következtében mindenképpen Szűz Mária.

A korona Szűz Máriáé, ezért Magyarországon a Szent Szűz szuverén. Átala a Teremtő és az isteni transzcendencia a szuverén. így nyeri el értelmét az, hogy Magyarország a Regnum Marianum, Mária Országa.”⁴

A mitológiából a közjog világába vezet a Szent Korona tana, amely szerint a Szent Korona az állami főhatalom megtestesítője és jelképe, amelynek testét a nemzet és a király alkotja, mint a Szent Korona tagjai és feje. A hatalom ősforrása a nemzet, amely a régiségben maga ruházta fel a hatalom teljességével a Szent Koronát, s amely azt a királyi hatalom gyakorlásának lehetetlenné válása esetén egyedül gyakorolja a Szent Korona hatalmát. A Közszolgálati Egyetem tankönyve a következő történelemértelmezést és alkotmánytörténeti mondanivalót közvetít hallgatóinak.⁵

„Az uralkodó a nemzet megbízásából gyakorolja a hatalmát, és a nemzetnek felelős. A magyar nemesség büszke öntudattal képviselte a nemzetet, de bizonyos értelemben az alávetett „népet” is. Az ország közjogi helyzetét, alkotmányát, a király és a

⁴ Tóth Zoltán József : Megmaradásunk Alkotmánya. A Szent Korona- eszme a magyar történelemben és közjogban. HUN-IDEA Budapest, 2007. 122 p.

⁵ Barna Attila - Horváth Attila - Máthé Gábor - Tóth Zoltán József MAGYAR ÁLLAM ÉS JOGTÖRTÉNET Szerkesztő: Horváth Attila Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar Budapest, 2014. 29, 32, 42, 66-70,184 p.

nemzet közötti hatalomátruházó szerződést Magyarországon egyedülálló módon fejezte ki a Szent Korona-tan.. A nemesség a fejedelemtől, a fejedelem viszont a nemességtől nyeri hatalmát és kiváltságát. A magyar állami főhatalom a Szent Koronáé, és csak ennek birtokában a királyé. Vagyis azok a királyi jogok, amelyeket a király ipso jure gyakorolt, csak a Szent Korona által illetik meg. (Például Károly Róbert is csak akkor lett teljesen legitim módon magyar király, amikor az esztergomi érsek a Szent Koronával megkoronázta.) Mindezekből következett, hogy a korona a politikai nemzet közéletben részt vevő egységének szimbóluma. Ez tulajdonképpen megegyezik a modern alkotmányosság azon tételével, amely az egész nemzetnek adja a szuverenitást”. Az 1848 évi áprilisi törvényekkel létrehozott gyökeres alkotmányreform a Szent Korona egyenjogú tagjává tette az ország minden lakosát s ezzel megnyitotta az alkotmányosság új fejezetét a legújabb kor elveinek megfelelően az 1944-ig érvényesülő Szent Korona tan jegyében és megtartásával Ez utóbbi már a történeti közjog világa.....

“Regnum Marianum (a.m. Mária Ország), Magyarországnak Szent László óta szokásos katolikus megjelölése; kiinduló pontja Szent István király országfelajánlása Szűz Máriának, halála előtt. A királyság első századaiban meglévő tisztelet (Máriás pénzek, zászlók, templomok, költemények, legendák) a barokk-korszakban a jezsuiták vezetésével érte el tetőpontját a nevelésben, ekkor alakultak az első Mária-kongregációk” (katolikus hitbuzgalmi egyesületek. Z.Zs..) Így szól az 1941-ben megjelent Új Idők lexikona, míg a század elején megjelent legjobb magyar tárgyú lexikonnak, a Pallasnak nincsen ilyen címszava.

A **kommunista** önkényuralom korszakának 1961-es ismerettára, az Új Magyar Lexikon pedig így említi: *“Az ellenreformáció idején (főleg a 18. sz.-ban) a jezsuiták által kidolgozott állameszme, amely szerint Magyarországot I. István Szűz Máriának ajánlotta fel, aki így az ország védnöke, sőt tulajdonképpen uralkodója lett. Erre alapították egyrészt a katolikus vallás egyeduralmi igényét, másrészt a királyi hatalom természetfelettségét. A Regnum Marianum eszméjében az ellenreformációs Habsburg abszolutizmus és a magyar feudális uralkodó osztály szövetsége jutott kifejezésre. Az ellenforradalmi Horthy-rendszer idején újból felelevenítették.”*

Már ennyiből is látható, mennyire más-más nézőpontból vizsgálható, világnézeti beállítottságtól függően különbözőképpen, helyesen és hamisan megítélhető eszméről van szó. Némi történelmi és közjogi érzékkel azonnal tudható: kivételesen jelentős ez a tanítás mind vallási, mind nemzeti szempontból.

A Regnum Marianum, mint kifejlett eszme, a XVII. században jelenik meg Istvánffy, Pázmány, Kopcsányi, Inchoffer műveiben, támaszkodva a magyar király

külső hatalmaktól, de a rendektől való függetlenségét kifejező Patrona Hungariae eszme tételeire, amely szerint a magyar királyok és az ország az Istenanya különös védelmét élvezik, mióta Szent István felajánlotta országát a Szent Szűznek.

A kérdés tanulmányozásának kulcsa dr. Máriás István 1943-ban megjelent “Nagyasszonyunk, hazánk reménye. A szentistváni állameszme koronája” című műve⁶; Németh László: A Regnum Marianum állameszme című tanulmánya 1940-ból⁷; és Waczulik Margit: A magyar barokk vallásos nemzeti öntudatának kialakulása című írása 1942-ből.⁸

Eredeti, hivatkozásokban igen gazdag, katolikus szemléletű tanulmányok Molnárfi Tibor írásai (“A korona”, vagy “Alkotmányozás a Szentkorona-Tan (-Elmélet) függvényében” című a kilencvenes évekből).⁹Németh László¹⁰, - nem azonos a “Minőség forradalma” írójával -, részletes tanulmányában rámutat, egyetértve más szerzőkkel: *“a magyarság megtérésekor az ősi istenasszony kultusza elősegítette a keresztény értelemben vett Istenanya, a Boldogságos Szűz kiválasztását”*. *“A magyar katolikus megújulás Mária tisztelete a magyar lélek időszerű igényeinek megfelelően sajátos, normatív jelleget öltött. Néha más népeknél is találunk a Máriatiszteletben nemzeti színt, de ez nem szilárdult ki olyan formában, mint a magyar Regnum Marianum.”*

Megemlíti a legendát, ahol a Szent Szűz tervében *“Géza fejedelem születendő gyermeke viszi majd a főszerepet. A legenda... szerint a Szent Szűz megjelenik Gézának, és figyelmezteti a születendő gyermek hivatására.”*

A protestáns Heltai Gáspárnál Szűz Mária helyébe – a Hartvik-legendát követő Bonfini szövegének magyar fordításában – maga az Isten lépett.

Hazánk és nemzetünk “természetjogon” a Szent Szűz oltalma alatt állott minden időben, mondja a szerző, majd így folytatja: *“... az országfelajánlás lett a végső és legjelentősebb, mondhatnók, jogi szerződés a Boldogasszony és a magyarság között”*.

A Németh által idézett Szekfü szerint Heltainál így beszél Szent István főembereihez: *“Én Magyarországot ajánlottam már régen az Szűz Mária*

⁶ Dr. Máriás István: Nagyasszonyunk, hazánk reménye. A szentistváni állameszme koronája. Budapest, 1943. Korda RT.

⁷ Németh László: A Regnum Marianum állameszme. In: Regnum. Egyháztörténeti évkönyv. 1940/41 Budapest, 1941.

⁸ Waczulik Margit: A magyar barokk vallásos nemzeti öntudatának kialakulása. Regnum évkönyv. 1942/43.

⁹ Molnárfi Tibor: Alkotmányozás a Szentkorona-tan (elmélet) függvényében. Budapest, 1996. Bp. ny.n. 40. old. Bibliogr. a jegyzetekben.
Molnárfi Tibor: A Korona (Regnum Marianum). Második kiadás. Kolozsvár, 1996.

¹⁰ Németh (1905-ig Pomikal) László (Kürt, Esztergom vm., 1886. okt. 22.-Szentendre, 1959. aug. 31.): plébános. - A gimn-ot és a teol-t Esztergomban végezte. 1909. VI. 27: pappá szent., Jácon, 1910: Nagytapolcsányban kp., 1911: Bpen hitokt., 1915: tábori lelkész, 1918: Bpen gimn. ig., 1919: a Szt Imre Koll. pref-a és hittanára, 1925: Szentendrén adm., 1926: plnos, 1946: knk. és budakörnyéki ker. esp. - M: A Regnum Marianum állameszme a m. kat. megújulás korában. Bp., 1941. (A Pázmány Tudegy. Egyhtört. Szem. kiadványai 4.) 88nemzeti színt, de ez nem szilárdult ki olyan formában, mint a magyar Regnum Marianum.”

Asszonyunknak, és azt választottam patrónának az magyarnak és az ő nevére verettem az magyaroknak pénzét. Ez okáért állhatatos szóval szolgáljatok mindnyájan asszonyunknak. És ha valami veszedelem akarna jönni rátok, Ő az palástjával befedezi és megoltalmazza Magyarországot, mert Ő Patrona Hungariae”.

Említi Németh – a katolikus-protestáns ellentét jellemzésére – Magyari István könyvét, amely 1602-ben a pápistákat újitóknak nevezi, akik bevezették többek közt “az Boldogasszony és több Szentek ünnepe ülését”. Kimondja a bálványozás bűnét, amelyért az Úristen ostorozza a magyarságot.

Lássuk, hogyan ír a szerző:

“A Mária-tisztelet Szent István lelki életét és kormányzó tevékenységét egyaránt áthatotta. Legrégibb élettörténete, a Legenda Maior elbeszéli, hogy a szent király a lázadó Koppány ellen a Szent Szűz nevében kélt harcra, Konrád támadása ellen is Máriához folyamodott segítségért, de éppen így a Szent Szűz nevében bocsátott meg a személyét ért bántalmakért. Kitetszik Mária-tisztelete az Isten anyjának ajánlott egyházmegyék és monostorok nagy számából is. Hogy a keresztény magyarság nagy családját Mária személyéhez kapcsolja, népét haereditas Mariae, familia Mariana kifejezésekkel, a Szent Szűz házanépének és örökségének szerette nevezni.

Ez a törekvése különösen akkor nyilatkozott meg magasztos formában, amikor a kereszténység zsenge palántáját és a magyar királyságot Szent Imre váratlan halála folytán megfelelő utód nélkül kellett elhagynia. A bizonytalanság hullámai közt, mint egyedül biztos menedékhez, a Boldogságos Szűzhöz folyamodott: “Egek Királynéja, – esdekel fel hozzá – a Te pártfogásodra bízom utolsó imámmal a szent Egyház püspökeit és papságát, a királyság főembereit és a népet”.

A magyarság és a Szent Szűz között fennálló bensőséges viszonynak első letéteményese tehát Szent István király. A későbbi idők folyamán is mint az első rex Marianus szerepelt a magyarság kegyeletében. Éppen azért, mert mélységes hitével, államférfiúi bölcsességével, népe lelkének ismeretével, a helyzet világos átlátásával oly eszményi és szilárd államot hozott létre, továbbá államát a külső és belső ellenséggel szemben hadvezéri rátermettségével meg tudta védeni, a következő századok folyamán eszményképként állt utódai előtt. Az eszményi állama a Boldogságos Szűz különös védelme alatt álló magyar királyság volt, melynek kötelékében a keresztény magyar nép az erkölcsi tökéletesedés útján haladva érheti el a földi jólét és az égi boldogság jutalmát. Ez az ideál, amely előbb, mint jámbor elgondolás, majd, mint állameszme jelentkezett, gyökerét alkotja a századok folyamán kialakult Regnum Marianumnak. Középkori királyaink, amint egyebekben, úgy ebben is Szent Istvánt állították eszményként maguk elé.

Szent László a középkori lovag eszménye, templomok építésében, püspökségek, apátságok alapításában az első szent király művének betetőzője, egyben Szűz Mária választott vitéze is, a középkori Regnum Marianum másik jelentős királyi személye.

A magyar középkori máriás kultusz szempontjából felemlíthető a szabolcsi zsinat, amely a Szent Szűz tiszteletére három ünnepet rendelt, Gyertyaszentelőt, Nagyboldogasszonyt, Kisasszony napját, amelyet Fulbert, chartresi püspök, Szent

István kortársa terjesztett el a nyugati országokban. Géza, Szent László és Kálmán királyok ideje még a clunyi reform behatását észlelteti. Kálmán kora a máriás történelem során azért is bír különös jelentőséggel, mert a Hartvik-féle legenda e korban íródott és lett Szent István Mária-tiszteletének kikerekített leírása, amelyre a későbbi idők folyamán oly gyakran történt hivatkozás.”

...Az országfelajánlást tehát a barokk katolikus világ jogi ténynek, szerződésnek fogta fel, amelyben a szerződő felek az Istenanya, illetőleg a magyarság. A nemzetet Szent István képviselte. Az elgondolás szerint mindegyik szerződő félre jogok és kötelességek hárultak. Amikor Szent István országát, ifjú keresztény nemzetét és Koronáját Máriának felajánlotta, a Koronával együtt átadott minden uralkodói jogot, amelyet a Szent Korona e kor elgondolása szerint magában egyesített. A Boldogságos Szent Szűz valóságos királynő, sőt több **lett, mint** királynő a hívő magyar szemében. Jogot nyert a magyarság minden ügyének intézésére, még a király személyének megválasztására is, amint később látni fogjuk. A nagyhatalmú Szűz, akit szent Fia megdicsőített és maga mellé trónra helyezett, oly hatalommal rendelkezett, hogy képes volt országát kormányozni.”¹¹

Szekfü Gyula az ötkötetes Magyar Történetben (negyedik kötet) elsorolja a Regnum Marianum öt jogi alapelvét, úgy mint

- a király csak katolikus lehet,
- a király a főurak tanácsa segítségével uralkodjék,
- a király az országban tartózkodjék,
- a király az országot szabadságban tartsa meg,
- a király esküt tegyen az alkotmányra.¹²

Ez a magyar történelem optimista, öntudatot adó szemlélete. *“A királyi hatalmat is elismerő rendi szellem, vallásos érzés, s a mai ideáloknak a múltba való visszavetítése... teszik együttvéve a Regnum Marianum országának közjogi tartalmát.”*¹³

Ez a tan a királyi hatalom mérséklését, a nyugaton már meglévő abszolútizmus elhárítását is szolgálta a Szent Ágoston-i Civitas Dei felélesztésével, felújításával hirdelve olyan körülményeket, amelyek közepette a Civitas Dei (Isten országa) polgárai könnyen elérhetik az örök boldogságot.

Nem feledkezhetünk meg a Regnum Marianum népéről, amelyet a jogi vonatkozások nemigen foglalkoztattak, hiszen a jobbágyságnak nem voltak jogai a rendi állam irányításában.

A vallásos népi lélek, a maga alacsonyabb gyermeki műveltségével és sajátos világlátásával átélt egy sajátos Mária élményt, a máriás ország eszmevilágát. Ezt a világlátást erősítette a török pusztítás tragikus vesztesége és a járványok okozta halálfélelem.

---

¹¹ Németh László: A Regnum Marianum állameszme. In: Regnum. Egyháztörténeti évkönyv. 1940/41 Budapest, 1941. 223-230.p. Németh László (1905-ig Pomikál, 1886-1959) hittanár, plébános.

¹² H. M. T. (2.) 1920. évi törvénycikkek. Budapest, 1921. IV. Köter, 376.p.

¹³ H. M. T. (2.) 1920. évi törvénycikkek. Budapest, 1921. IV. kötet, 374.p.

“A búcsújáró helyek jelentősége tehát a *Regnum Marianum* szempontjából a nép nemzeti öntudatának emelésében is megnyilvánul. Általánossá lett a meggyőződés, hogy a földön nincs más olyan ország, ahol Mária annyiszor és oly sok helyen mutatta volna meg csodás hatalmát, mint hazánk.”¹⁴ A hívők külföldről is felkeresik a “magyar” Máriát. A sümegi csodás Mária az első csodát egy bécsi asszony könyörgésére művelte. (Sasvár, Sümeg, Boldogasszony, Máriavölgy voltak az ismert Máriás helyek.)

Bálint Sándor, a szakrális néprajz kiváló tudósa művéből is következtethetünk a népi vallásosság ősi gyökereire: “Az *Emese-szimbólum* (ide tehetjük: a csodaszarvas szimbólum, az életfa stb.) érteti meg velünk Szent Istvánnak és az Árpád-háznak feltűnő Boldogasszony kultuszát, az országnak az ő oltalmába ajánlását, mintegy a pogány matriarchális világkép továbbélését, szublimációját is... Ez a hit magyarázza, hogy a keresztény utódok templomot építenek Árpád sírja fölé, és alapítanak hasonlóképpen Mária tiszteletére Szeren, az első országgyűlés mondai színhelyén monostort.” “Boldogasszony” Bálint Sándor szerint feltehetőleg ősi asszonyistenség neve, ahogyan azt Kálmány Lajos már a múlt században megírta. Ebből is következik a Boldogasszony kultusz régmúltba nyúló folytonossága, sajátosan magyar jellege.¹⁵

A Nagyasszony, a Boldogasszony, Nagyboldogasszony tiszteletét őstörténetünk egyik nehezen vitatható tényének kell tekintenünk. Ősi, szkítakori nem keresztény, nem is egyszerűen pogány, hanem a nehezen megfejthető régmúltba visszanyúló “ős-kinyilatkoztatásból” jövő, a kereszténységbe beleolvadt hagyomány birtokosai vagyunk¹⁶

Szent Gellért legendájának Toldy-féle múlt századi fordításából egyértelmű, hogy a szent férfiú egyenesen tanácsolta, miszerint Szűz Máriát hívják Magyarországon “*Boldog-Asszonynak*” vagy “*ez világnak nagy asszonyának*”. Ez a népi hagyomány felhasználása Szűz Mária elfogadtatására.

Olvassuk el ezután *Molnárfi Tibor* néhány mondatos *Regnum Marianum* összefoglalását:

“a *Regnum Marianum* néhány mondatban a szentkorona-eszme és annak följajánlása a szentkorona által a nNagyasszonynak (gondolatilag beleértve azt is, hogy ő azt elfogadta) magyarországot mint közösséget részelteti abból a föladatból, ami az Istenszülő feladata, az emberiség természetes és (főleg) természetfölötti, gondviseléshez kapcsolódó életében. Népünknek ez a rendeltetése. Sorsunk és minden konkrét történelmi feladatunk (évszázadok során valamennyi ütközésünk) ehhez kapcsolódik. Ezért irányul felénk az erkölcsi élet legmagasabb fórumainak – nem egyszer – megrendült tisztelete,

¹⁴ Németh László: A *Regnum Marianum* állameszme. In: *Regnum. Egyháztörténeti évkönyv. 1940/41* Budapest, 1941.

¹⁵ Bálint Sándor: Ünnepi kalendárium. I-II. k. SZIT, 1977. 228.p,

¹⁶ Ezt Bálint Sándor, Kálmány Lajos, Daczó Árpád művei is alátámasztják, a többek által vitatott „nemzeti mitológiát” építő Badiny Jós Ferencet megelőzően.

bizonyos szellemi áramlatok és történelmi mozgalmak gyakran esztelen, izzó és indokolatlan gyűlölete, napi senkik ártó, életünkre kártékony és fájdalmas romboló igyekezete. De ezzel függ össze összetöréseink, áldozataink és vereségeink ellenére is legyőzhetetlenségünk, halhatatlanságunk is. Kétségtelen, hogy a "metafizikai történelemszemlélet" modern világunkban nem általános. De ennek ellenére hatékony és igaz."

Mindszenty József Emlékirataim c. könyvében ezt írja: *"A magyarság a történelem folyamán, mint nemzet is találkozott Máriával Szent István országfelajánlása révén... kitörölhetetlenül bele volt vésve a magyar köztudatba, hogy Magyarország Mária országa. Ez a kapcsolat nem üres szólam, nem jelentőség nélküli képzelgés".* A lényegét pedig így summázza: *"A sajátosan magyar Regnum Marianum-eszme azt jelenti, hogy Mária védi országát, mi pedig hűen követve a krisztusi hitet, érvényre juttatjuk állami és társadalmi életünkben az evangélium tanítását."* Történelmi sorsunkat ebben a vonatkozásban így látta: *"A szent király fölajánlását történelmünkre kiható természetfölötti tényezőnek fogtam föl... A Mária ország-eszme mintegy kulcs volt a kezemben a magyar történelem hullámhegyei és hullámvölgyei, a nemzeti nagyság és a nemzeti tragédiák megfejtéséhez".*¹⁷

Hasonló eszmeiséget idéz fel – elismerően, történelmi közegbe helyezve, a barokk kor vallásos és hazafias világszemléletéről és jezsuita nevelési gyakorlatáról - *Szekfű Gyula*, amikor ezt írta a Regnum Marianum eszméjéről: *„Mária apostoli országának, a Regnum Mariano-Apostolicumnak már alapításakor is isteni kegyelem működött közre, nagyobb mértékben, mint más európai államoknál. Más keresztény államoknak Isten a protektora, de Magyarországnak ő az alapítója, conditora is. Ezért Magyarország kezdettől fogva nem egyszerű világi, profán állam, hanem sacrosancta respublica, amelynek alapítása két vallásos momentumból tevődik össze: az egyik a Szent Koronának Szilveszter pápától küldése, a másik a Koronának a felajánlása... Szűz Máriának."*¹⁸

Az ismertetett Eszme testet ölt könyvekben, festményekben, szobrokban, templomokban, oltárképekben stb. Ott találjuk ezernyi magyar templomban, templom elnevezésben, fő- és mellékoltár képen. Közismert, hogy Máriát csak általános koronával szabad ábrázolni. Ez alól csak a magyar Szent Koronával való ábrázolás a kivétel. A magyar Szent Koronával ábrázolt Nagyasszony nemcsak hazánk templomainak ékessége, de ott van Rómában, az altemplomban is Szent Péter sírjától néhány méternyire. Megtalálható Jeruzsálemben, Názáretben stb., Csíksomlyóban is mint Babba Mária, mint litániánk "Szép Szűz Máriája"- Ott van a magyar nép eredetmondájában, népmeséiben, életstílusában, népdalaiban. De ott van a politikai, diplomáciai, államközi kapcsolatokban is.

„A Szentkorona-elmélet a Szent Korona tagságot nyelvtől, vallástól, fajtól, nemzetiségtől függetlenül a szent korona területén élő népekhez kapcsolja. Ma is a Szent Korona tagja (lehet) az, aki elismeri a Nagyasszony főségét, aki kinyilvánítja,

17

18

hogy a Szent Koronához tartozik: része annak, legyen horvát, szlovák, román stb. Ezzel a Szentkorona-tagság univerzális eszméjének érvényessége a népek közötti egyenjogúságnak megalapozója, az emberi nem egységének is hirdetője. Ez az egység tehát megnyilvánulhat egyetlen államban, de lehet külön-külön szervezett részek Szentkorona tagsága is, mint volt nyolcszáz éven át Horvátország és Magyarország esetében. Ha a történelem fejlődése az autonómiák egységét tűzi napirendre, akkor a Szent Korona tagjainak "magyar" hivatása "a Boldogasszony népének hivatása lesz", mint volt a politikai fogalomként használt "hungarus" tagság idején. Ők is a Gondviselés választottjaiként teljesítik a Gondviselés tervét, amit a világtörténelem irányítója kijelöl a Szent Korona tagjának a világ végéig."¹⁹ Mindazonáltal hiba lenne, ha a Szent Korona tagságot a Nagyasszony főségének elismeréséhez kötnénk, mert ezen eszme katolikus – és nem vallástól független – jellegű. Ezt Mindszenty hercegprímás is elismerte. A Szent Koronához tartozás, mint közjogi viszony, nem függ sem nyelvtől, sem vallástól. Ennek megállapítása akkor is nélkülözhetetlen, ha a Boldogasszony tisztelet túllép a római katolikus vallás keretein.

Mindezeket egybevetve: látjuk, hogy a Regnum Marianumban valóban egy különleges, történelemhordozó eszmerendszert tanulmányozhatunk, amelynek ismerete nélkülözhetetlen a magyar közjog történetének megértéséhez, s amely méltán érdemel nagy figyelmet a mai katolikus teológiában, a magyar eszmetörténet múltjában és jelenében. Ha egy nép azonos a saját történetével, akkor elválaszthatatlan tőle a Regnum Marianum gondolata. A Szent Korona misztériuma azonban nem azonos a Szentkorona-tannal. Mint jogon túli elemnek, mint a kollektív tudattalanhoz kapcsolódó, abból táplálkozó ideának, a vallási tanítás mellett nagy jelentősége van a szentkoronás Mária-kultusznak. A Szentkorona-tan és a Regnum Marianum mégis két elmélet, minden szoros összefüggésüket és időleges egybefonódásukat elismerve, amint a Boldogasszony Anyánk gyönyörű éneke és a Himnusz is két szöveg és két dallam. Ahogy a két dallam azonos lelkeséget fejez ki, úgy a Regnum Marianum sugározza a Szent Korona misztériumát, rejtélyét, mérhetetlen szellemi mélységét, gondviselés küldte erőt adva a Szent Korona tanának.

A Regnum Marianum alapjául szolgáló Boldogasszony imádás sajátosan magyar jellegét, hazafiságát, karizmáját, bizakodást sugárzó erejét mutatja a XVIII. században első himnuszunknak tett ének:

*Boldogasszony anyánk,
Régi nagy Pátrónánk!
Nagy ínségben lévén,
Így szólít meg hazánk:*

¹⁹ **Molnárfi Tibor:** A korona – Regnum Marianum. A valóság mítosza, a mítosz valósága. Budapest, 1994. Szent István Társulat. 127. old.

S egy még korábbi változat:²⁰

Boldogasszony Anyánk, régi nagy Pátronánk: nagy ínségben lévén így szólamlík hazánk: R. Magyarországrúl Pannoniárúl, ne felejtkezzél el árva Magyarokrúl

Oh Atyaistennek kedves szép leánya! Krisztusnak szent Anyja, Szentlélek Mátkája R. Magyarországrúl etc.

Nyisd fel az eget sok kiáltásunkra tégy méltóvá bennünk régi gratiákra; R. Magyarországrúl, Pannoniárúl etc.

Ime lásd mint kérünk, bűnünkbiül kitérünk, tehozzád sóhajtunk énekszóval intünk: R. Magyarországrúl Pannoniárúl ne felejtkezzél el árva magyarokrúl.

Fordíts el hazánkrúl ennyi sok ínséget: melyben torkig ázunk, s nyerj már békességet. R. Magyarországrúl Pannoniárúl ne felejtkezzél el árva etc.

Legújabb korunk szép, értékes bizonyágtétele, a Boldogasszony mellett való elköteleződés legnemesebb kifejezése Mindszenty bíboros országfelajánlása.

1946. augusztus 25-én Székesfehérvárott Mindszenty József bíboros, Magyarország hercegprímása ünnepélyes keretek között Szűz Mária Szeplőtelen Szívének oltalmába ajánlotta hazánkat. A bíboros országfelajánló imádságának szövegét a számkivetett magyarok által építettett fatimai Szent István-kápolna alapkövében is elhelyezték

„Boldogságos Szent Szűz, Nagyasszonyunk és Édesanyánk!

Szent István király halála óráján Neked ajánlotta életének nagy művét, a zsenge magyar kereszténységet, országát és koronáját. Beléd helyezte minden reményét, és nem csalatkozott: Te megvédted történelmének legválságosabb perceiben kilenc századon keresztül a magyart.

Első szent királyunk példájára mi is Hozzád fordulunk, s ma újólág Neked, a Te Szeplőtelen Szívednek ajánljuk a magyar kereszténységet, édes magyar hazánkat. Történelmünk mai sorsdöntő órájában gyermeki bizalommal zárjuk szeplőtelen édesanyai Szívedbe országunkat és népünket – egyesítve felajánlásunkat Szentséges Atyánk, XII. Piusz pápa felajánlásával – s esedezve kérünk, vedd oltalmadba örökségedet.

Ne tekintsd vétkeinket, melyekkel Szent Fiad Szívét és a Te Szeplőtelen Szívedet annyiszor megszorítottuk. Te a tévelygő gyermekeidnek is jószágos Édesanyja

²⁰

Szoszna Demeter OSB kéziratós énekeskönyvéből (1715) való legrégebbi ismert változat, melynek strófakezdő betűi szerzetes-társa, az ének szerzője, [Lancsics Bonfiác](#) rendi nevének latin alakját (Bonifacius) adják ki [akrosztichon](#)formájában. Melodia de Beata Virgine *Habet notam propriam*

vagy, és Szeplőtelen Szíved a bűnösök menedéke. Megbocsátó édesanyai szeretettedben bízva, s első szent királyunk érdemeire hivatkozva, töredelmes lélekkel kérünk az egész magyar nép bűneiért bocsánatot.

Ígérjük, hogy Szeplőtelen Szíved tiszteletét és engesztelését hazánkban minden erőnkkel előmozdítjuk. Szent István király példájára apostolkodunk, hogy eljőjön a lelkekbe az Isten országa: az igazság és élet országa, a szentség és kegyelem országa, az igazságosság, a szeretet és a béke birodalma, melyben Krisztus a király, és Te vagy a királynő, ó, Édesanyánk és Világ Királynője!

Alázattal kérünk, áraszd ki mindnyájunkra édesanyai Szíved túláradó szeretetét, mely a jókat buzgókká, a bűnösöket igazakká teszi. Te, aki minden kegyelem közvetítője vagy, eszközöld ki számunkra az Egyház szabadságát, a lelkek békéjét és az ország felvirágzását. Adj szentéletű papokat és apostoli lelkületű világiakat, hogy rajtuk keresztül meginduljon a kegyelem áramlása Szent István országában, mely a Te országod.

Ne nézd méltatlanságunkat, hanem édesanyai Szíved mérhetetlen jóságát, s fogadd kegyesen felajánlásunkat, mint egykor Szent István felajánlását kegyesen fogadtad. Szánakozzál rajtunk, szegény, meggyötört, elesett magyarokon és ne késlekedjél kiesdeni számunkra Istentől az igazságosság és szeretet diadalát. Ámen.”

Amiként 1038, 1317, 1697, és 1896 esztendőben felajánlották az országot a Magyarok Nagyasszonyána, az idézett országfelajánlást Mindszenty József eredeti szövegével megismételte. Erdő Péter bíboros, Esztergom-Budapest érseke 2017. október 13-án a fatimai jelenések 100. évfordulóján a soroksári Fatimai Szűzanya tiszteletére épült Szent István Király Plébániatemplom előtt tartott szabadtéri ünnepi szentmisén.

Egyetérthetünk, mert mai magyarokhoz, országlakosokhoz is szólunk Mindszenty hercegprímás 1947. augusztus 15-én, a Boldogasszony Év megnyitására mondott szavai: *“A múltnak tanulságai útmutatói a jövőnek. Egyént, családot, nemzetet nem engedünk testiunktól, lelkiunktől idegen gondolatokba beöltöztetni. Ragaszkodunk tépett hazánkhoz a múltból örökölt, a jövőben híven örvendő, kipróbált nagy történelmi alapjaihoz, s akár titokban, akár nyíltan, ápolni fogjuk fenntartó erőinket.”*²¹

A SZENT KORONA TÖRTÉNETÉRŐL

A Szent Korona története maga a magyar történelem. A tárgy és a hozzá fűződő eszme nem azonos, de nem is válik el sorsuk, s mi több: nem érthető egyik a másik

---

²¹ Mindszenty József: Emlékirataim. SZIT. Budapest, 1989.

nélkül. “A Szent Korona nem királyi ékszer, hanem az ország szent koronája, s mint ilyen, jelképe a magyar államhatalomnak... A koronázás a kezdetben tiszta egyházi szertartásból 1205 óta válik fontos alkotmányjogi intézménnyé, amikor is III. András koronázásakor esküt tesz arra, hogy “országa jogait és a korona méltóságát sértetlenül fenn fogja tartani.”²² Koronánk történelmünk hiteles tanúja. Ebben a fejezetben elsőrendűen a tárgyi világban is jelenlévő Szent Koronáról szólunk, s járulékosan s tőle elválaszthatatlan eszméről.

Szent Korona a régmúlttól a középkor végéig.

Bartoniek Emma írja 1939-ben megjelent kitűnő, *A magyar királykoronázások története* című könyvében:

“Lássuk mármost a magyar Szentkoronának rövid történetét, hiszen ez a jelvény központjában áll az egész magyar koronázási gyakorlatnak, s döntő fontosságú, elengedhetetlen tényező a magyar királyi hatalom átruházásában.

Eléggé ismeretes, hogy Szentkoronánk két részből áll. Az alsó, nyílt koronát, tudjuk, Dukász Mihály görög császár küldötte I. Géza magyar királynak mintegy 1075-ben, a hagyomány szerint, elismerésül azért az emberséges bánásmódért, melyben Géza Nándorfejérvár dicsőséges elfoglalásakor a görög foglyokkal bánt. Hogy ezt a diadémet valóban Mihály császár ajándékozta és valóban I. Gézának, az kitűnik a koronát ékítő képek felírásaiból, melyek megnevezik mind Mihály császárt, mind pedig Gézát, »Magyarország (görögül: Turkia) igazhitű királyát« is. Ezen tehát semmiféle szkepszis nem tud egy jottányit sem változtatni. Szentkoronánk másik része, a felső, zárt korona, melyet egy ma már ferdén álló kereszt ékít. Ez a felső zárt korona az, melyet II. Szilveszter küldött Szent Istvánnak, s melyet valószínűleg már I. Géza korában összeillesztettek a Dukász-féle nyílt koronával.

Szilveszter koronaadományát Szent Istvánnak az a legendája beszéli el, melyet Hartvik püspök szerkesztett Kálmán király korában, mintegy 1109 és 1114 között. Nincs ok, amiért hitelét kétségbe vonnám, s ez a legenda a tanúnk arra, hogy mai Szentkoronánknak felső, nem Dukász-féle része az eredeti Szilveszter küldötte szentistváni korona.

Igaz, VII. Gergelynek, a pápai világhuralom szenvedélyes előharcosának egy 1075-ben írt oklevele azt állítja, hogy III. Henrik német császár, mikor magyar hűbéresét, Pétert 1044-ben trónjába visszahelyezte, a pápának, helyesebben Szent Péter apostolnak megküldötte a legyőzött Aba Sámuel királyi lándzsáját és koronáját és pedig azért, hogy »azok, mint az ország jelképei, eljussanak arra a helyre, hová a Magyarország fölötti főhatalom (principatus) tartozik«. Ne feledjük, Gergely mindenáron főhűbér urává akarta magát tenni minden keresztény fejedelemnek, így a magyar királynak is. Ezért Gergely előadása csak részben lehet helyes. Mert ne feledjük azt sem, hogy más, teljes hitelű német krónikák, melyeknek nem volt

²²

dr. Bölöny József: *Sacra regni corona.* 1978.

Különkiadvány a Történelmi Szemle 1978. évi 2. számából. 358. p.

érdekük mást mondani, mint a puszta tényeket, csak a lándzsa megküldéséről tudnak. Így az Altachi Évkönyvek is, melyek pedig ennek a kornak magyar eseményeire máig a legfontosabb forrásunk, hiszen egykorú magyar krónikáink is ezekből merítettek. És csak lándzsát látott a Szent Péter bazilikában felfüggesztve az a milánói követ is, ki 1077-ben járt városa megbízásából Rómában, s ezt krónikájában szintén megírja. Úgy hisszük, VII. Gergely a koronát csak állítólagos főhűbérúri igényei alátámasztására tette hozzá a lándzsához, s ennek a koronaküldésnek csak annyi alapja van, mint a pápai hűbéruraságnak Magyarország fölött, melyet VII. Gergely ebben a levélben is, de más írásaiban is épp ily meggyőződéssel hirdet. Különben is, még Gergely sem arról a koronáról szól, melyet Szilveszter küldött, – ez a hiedelem csak azért terjedhetett el a magyar történetírásban, mert Gergely levelét sokan félreértették, s úgy magyarázták, hogy Henrik azért küldötte volna Aba Sámuel koronáját Rómába, mert az onnan jött.

Másfelől tény az, hogy III. Henrik császár Aba Sámuel fölött nyert győzelme után (mikor pedig ennek lándzsáját is elküldötte »Szent Péter testéhez«) Pétert megkoronáztatta – »koronájába teljes joggal visszahelyezte« – és sajátkezűleg **intronizálta**. A következő évben azután, mikor Henrik ismét meglátogatta magyar védencét, ez lándzsával felajánlotta neki országát, melyet Henrik nyilván ugyanazon lándzsával vissza is adott neki – hűbér gyanánt. Az is tény, hogy Péter után I. Endrét, I. Bélát, s mind az összes többi XI. századi magyar királyt megkoronázták (Szent László kivételével). Volt tehát királyi lándzsa is, korona is az országban azután is, hogy Aba lándzsája Rómába került, s azelőtt is mielőtt Dukász Mihály Szentkoronánk alsó részével I. Gézát 1075 körül megajándékozta. (Pl. Salamon király 1063–1076. évi obulusain – ezüstpénzein – is fején koronával ábrázoltatik.)

Miért a pápához fordult Szent István koronáért?

Mert a koronázás egyházi szertartás, s ezért koronáért is a keresztény egyház fejéhez kellett fordulnia. Tény viszont az is, hogy Szent István koronázásáról, tehát az új magyar királyság megalapításáról III. Ottó német császár is tudott, sőt azt melegen pártolta, s Szent István a magyar keresztény államot a császár jóindulatú buzdítására és a pápa áldása mellett alapította meg. (Kiemelés tőlem. Z. Zs.)

Melyik a többi, s legrégebb magyar koronázási jelvény? Már Szent Istvánt is kereszttel kezében ábrázolják pénzein, hosszú, lándzsanyélre tűzött kereszttel, és pedig nem kettős, hanem egyszerű, de görög (egyforma hosszú szárú) kereszttel. Legrégibb pecséteinken – Szent László és Kálmán idejéből – országalmát is tart a király, szintén kereszttel ékítve – mint ezt már fentebb is említettük. A kard is már Szent István korának hagyománya – a Koppány vezér ellen induló még koronázatlan fejedelmet német vitézei lovaggá ütik – sőt ő III. Ottó császártól lándzsát is kapott ajándékba. Ezt a lándzsát kereszttel is szokták ékíteni. Imre király és öccse Endre, a későbbi II. Endre viszályából tudjuk azt is, hogy a királyi (bírói) pálcá mily fontos jelvénye a királyi hatalomnak. Mikor ugyanis a Dráva partján egymással szemben álló két sereg királyi oldaláról Imre király egymagába átmegy Endre táborába, csupán királyi pálcáját tartja kezében, mert ez a fegyver elég ahhoz, hogy öccsét

kézenfogva ellenállás nélkül kivezethesse fegyveresei közül és fogságba vethesse. Régi hagyomány, hogy Szent István palástját adják rá az új királyra.

Most már az a kérdés, hogy mai koronázási jelvényeink közül a szent koronán kívül, melyek kétségtelenül Szent István koriak? A palást, s talán még a jogar is. Mert a ma is használatos kard, országalma, s a többi ruhák, sőt a kereszt is, kétségtelenül későbbiek, legtöbbször már stílusa is elárulja ezt. A palástra azonban – mely Gizella királyné és udvarhölgyei munkája, – rá van hímezve, mégpedig a sok javítás és átalakítás dacára ma is olvashatóan, hogy azt Gizella királyné ajándékozta a veszprémi egyháznak. Ebből az eredetileg miseruhának készült öltönyből alakították át a koronázási palástot.

A jogar (sceptrum) Szent Istvánkorinak látszik – stílusa erre mutat – s egyike a legrégebb máig fennmaradt európai királyi jogaroknak, ha éppenséggel nem a legrégebb. Mégis, teljes biztonsággal – adatok híján – nem lehet azt ma már Szent Istvánra visszavezetni, hiszen régisége ellenére későbbben is kerülhetett a magyar koronázási jelvények közé. A kard kései darab, mintegy XVI. századi, későbbi az országalma is, melynek korát elárulja a ráillesztett Anjou-kori magyar címer, és későbbi az apostoli kereszt is, mely mai alakjában szintén nem lehetett meg Szent István jelvényei között.

De lássuk most a magyar Szentkorona további sorsát. Tudjuk, mai Szentkoronánk két részből van összeillesztve, mégpedig elég primitív módon: a felső, Szent István kori rész 1-5 mm vastag aranyszögekkel van hozzászögezve az I. Géza-féle bizánci alsó koronához.

Ilyen nagyfontosságú esemény Szentkoronánk eléggé viszontagságos történetében nem fordult elő több. Az Árpádok sajnálatos testvérharcai alatt ugyan sokat vándorolt egyik trónkövetelőtől a másikhoz, azonban egészen Bajor Ottó ismeretes kalandjáig nem ismerünk róla semmi említésre méltó eseményt. Az említett Ottó a Szent István-nemzetség fiágának kihalta után, 1305-ben magyar királlyá választatván, Magyarországra utaztában a Szentkoronát, melyet elődjétől, a lemondott Venceltől kapott meg, valahol Ausztriában, egy igen sokaktól járt országúton elvesztette. Tudniillik a tokba rejtett Szentkorona – lehet, hogy a tokot híven ábrázolja a Képes Krónikának ezt a jelenetet megörökítő képe – a kocsiról, melyen Ottó utazott, leesett, s azt csak jóval később találták meg Ottónak a keresésére visszaküldött emberei. A kor vallásos képzelete, melyet mélységesen áthatott Isten mindenekre kiterjedő gondosságának hite, az Isteni gondviselés művét látta a Szentkorona csodálatos megtalálásában, s azt azzal magyarázza, miszerint Isten nem akarta, hogy Magyarország megfosztassék az ő, angyal-küldötte koronájától. Tehát a Szentkorona birtokosa már itten, a XIV. század közepe Képes Krónikában is Magyarország, és nem a király. Ottó már kezdettől gyenge és népszerűtlen uralmát megerősíteni nem tudta, s ezért, hogy a hatalmas Apor László erdélyi vajda szövetségét megnyerje, ennek lányát óhajtotta feleségül venni. A vajda azonban a királyi kérést fogságba ejtette, a Szentkoronát pedig magához vette. Ottó rövidesen kiszabadult, de reményt veszve feladta a küzdelmet a magyar trón elnyerésére, s eltávozott az országból. A Szentkorona Apornál maradt, ki nem volt hajlandó azt a

közben trónra került Károly Róbertnek átadni. Károlyt tehát egy más, Gentilis bíboros, pápai követ által felszentelt koronával koronázták meg, 1309-ben, míg az eredeti Szentkoronát Gentilis egyházi átokkal sujtotta, hogy azzal érvényesen koronázni mindaddig ne lehessen, míg az Károly Róbertnek kezére, vagy pedig a székesfehérvári káptalan birtokába nem kerül. Ez utóbbi ugyanis mindaddig a Szentkorona őrzője. Végre is Apor László 1310-ben mégis kiadta a Szentkoronát, s Károlyt utolsó: negyedik magyar koronázásán azzal is meg lehetett koronázni. Ettől kezdve a Szentkoronát a biztos Visegrád vára idővel dacoló falai között őrizték, vagy pedig Budán, a királyi várban. De a királyi tárnokmester budai háza is volt őrzőhelye Szentkoronánknak. A visegrádi várban történt Szentkoronánkkal az 1440. évi, már többször említett különös, de a korona végtelen nagy jelentőségére igen jellemző esemény: a Szentkorona elrablása Erzsébet özvegy anyakirályné parancsára. Említettük azt is, hogy a királyné elítélendő parancsát Kottaner Ilona hajtotta végre, a királyné bizalmas udvarhölgye, ki ezt a feladatot pontosan és nem minden leleményesség nélkül teljesítette. Bár igen érdekes a kalandos rablási história s az izgalmas utazás Visegrádról Komáromba a királynéhoz, télvíz idején kocsin a befagyott Duna jegén át, mely meg is repedt a Szentkoronát szállító kocsi súlya alatt, ezt itten mégsem mesélhetjük el újból. Itt csak annyit, hogy mikor Erzsébet megtudja, hogy a pártján lévő urak hajlandók lettek volna az ő gyermekét megkoronáztatni, eleinte nem merte bevallani bűnét a magyar urak előtt, hanem nagyon megbánva fölöslegesnek bizonyult tettét, rá akarta bírni Kottaner Ilonát, hogy csempéssze vissza a koronát ismét Visegrádra. Azonban a szegény asszony, ki már eddig is rengeteg aggodalmat, testi és lelki fájdalmat, lelkiismeretfurdalást állott ki bűne miatt, erre semmiképpen sem volt rávehető, s megfélemlítve a királyné iránti tiszteletéről és [szubordinációról](#), elég nyers válaszban tagadta meg az előbbinél is furcsább megbízás teljesítését. De az özvegy anyakirályné nem haragudott meg. Elhatározták, hogy rögtön végrehajtják a koronázást, s Kottaner Ilona Zsigmond király egy díszes, arany és vörös, fehér mintás öltönyéből, melyet később miseruhává alakítottak át, éjnek idején a komáromi vár kápolnájába zárkózva, nagy titokban megvarrta a kis László koronázási öltönyét: albát, (fehér inget), palástot, stólat (tehát ez is volt a koronázási ruhák között, ami arra mutat, hogy a koronázási díszöltözet majdnem teljes papi ornátusnak felel meg), karkötőt (mint a miséző papnál), keztyűt (apátok, püspökök is viselnek ezt teljes díszben) és sarut. Ez a leírás igen fontos, mint egyetlen és teljes hitelű felsorolása annak, hogy a magyar király koronázási öltözete milyen darabokból állott. (Itt Zsigmond császárnak Dürer által festett, ismert arcképére emlékeztethetek, melyben szintén van stóla, karkötő, s a császár szinte mint miséző püspök ábrázolják.) Ezen előkészületek után az özvegy anyakirályné bevallotta a magyar urak előtt, hogy a Szentkorona már nála van. Látva a rossz benyomást, melyet ez a felfedezés Garai Lászlóra, a Szentkorona őrzésével megbízott báróra tett, (ebből úgylátszik, hogy ez tényleg nem tudott a Szentkorona elrablásáról) segítségül hívta Cillei Ulrik mellé másik rokonát, Albert osztrák herceget. Az osztrák herceg felismerte a helyzetet: ha Ulászló lengyel király eljut a magyar trónra, elvesznek a Habsburg-háznak a

magyar trón elnyerésére táplált reményei, míg a gyermek László trónfoglalásából az osztrák ház elé fényes lehetőségek tárulnak. Lóhalálában – a szó szoros értelmében, mert több lovat halálra hajszolt – Székesfehérváron termett tehát, éppen pünkösdi napján, melyre a kisedd koronázását kitűzték. Már más helyt leírtuk a hirtelenében megejtett koronázást, melyen a magyar országlakosoknak csak egy része jelent meg, a többi – a nagyobb és jelentékenyebb rész, köztük Hunyadi János is – a török veszedelem ellen legalkalmasabb királyjelölt: I. Ulászló mellett állott. Szentkoronánk XV. századi kálváriája Kottaner Ilona merényletével még nem ért véget, sőt annak súlyosabbik része csak most kezdődött. A gyermek László pünkösdi koronázása után (1440. május 15.) – ez is eléggé ismeretes – Szentkoronánk az özvegy királyné kezén maradt, ki azt féltékenyen őrizte, s nem volt hajlandó az időközben szintén megkoronázott I. Ulászlónak átadni.”²³

Amint másutt olvasható, ekkor koronázzák meg I. Ulászlót a Szent István fejereklyetartóját addig díszítő koronával, amelyet a székesfehérvári bazilikában lévő sírból vesznek ki. Az 1440. július 17-én kelt oklevélben az országgyűlés szól a királyválasztási jogról és a királyi hatalom átruházásának jogáról, s a Szentkorona eszméjéről is, a Szentkoronát mindaddig megfosztva “hatályosságától, bármely jelentőségétől, misztériumától és erejétől”, amíg meg nem kerül, egyúttal átruházva e tulajdonságokat az említett ereklyére. Tették ezt azért, mert az 1439-ben elhunyt Albert csecsemő fia az adott helyzetben nem volt megfelelő, Ulászló volt “az alkalmas király”.

Kövessük tovább *Bartoniek* sorait:

“A Szentkorona újból vándorútra indul tehát – híven kifejezve, szimbolizálva azt a szerencsétlen szakadást, mely a magyar királyi hatalom birtokában ekkor bekövetkezett, s csak Mátyás uralomrajutásával, illetőleg 1464-ben történt megkoronázásával ért véget. Nem egészen bizonyos, hogy a Szentkoronát Erzsébet királyné hová rejtette és továbbította, csak az bizonyos, hogy meglehetősen viszontagságos utazás után az özvegy anyakirályné végre is Habsburgi Frigyes római-német királynak, rokonának kezébe adja, mint zálogot 2500 magyar forintnyi kölcsönösszegért! Ez a legnagyobb megaláztatás, melyet Szentkoronánk kilencszáz éves története alatt elszenvedett: zálogtárgyként a Bécs melletti Hainburg várába vándorol, s osztrák földön és kézen marad 24 éven keresztül. Frigyes persze – látszólag V. László gyámjaként, ennek érdekében – nem akarja kiadni a Szentkoronát, nemcsak I. Ulászlónak, hanem magának gyámoltjának, V. Lászlónak sem, mikor az 1453 januárjában tényleg átveszi az uralmat Magyarországon. Ezzel aztán Frigyes nyíltan színt vallott, hogy magának akarja Magyarországot megszerezni. Azonban 1464-ben – részben II. Pius pápa, a híres Aeneas Sylvius Piccolomini nyomására is, aki pápasága előtt III. Frigyes szolgálatában állott – mégis csak kénytelen Szentkoronánkat Mátyás királynak kiadni. Nem részletezhetjük itten azt a huzavonát, akadékoskodást, mellyel Frigyes Szentkoronánk visszaadását

késlelteti, sőt kijátszani szerette volna. Mátyásnak magas váltságösszeget kellett fizetnie Frigyes császár kezéhez, 80,000 frt-ot, tehát harminckétszeresét annak a 2500 frt-nak, melyet Frigyestől a Szentkoronáért anyagi nehézségbe jutott rokona: Erzsébet kapott.

Az a méltatlan sors, melyet a Szentkoronának az utóbbi huszonnégy év alatt el kellett szenvednie, arra készítette Mátyást és az országlakosokat, hogy törvényben gondoskodjanak ezentúl a Szentkorona kellő őrzéséről. Mindjárt a koronázás utáni 1464. országgyűlés törvényben előírja, hogy a király gondoskodjék arról, hogy a Szentkorona méltó helyen, alkalmas személyek által őriztessék, nehogy, amitől Isten óvjon, ismét elidegeníttessék az országtól, ahogy ez nemrégiben annak méltatlan és gondatlan őrzése miatt történt, amiből az országra jóvátehetetlen károk és kimondhatatlan veszteségek származtak, s amiért a Szentkoronát az ország közössége pénzéből vissza kellett váltani. (1464: II. t.-c.) A törvény csak ennyit mond, a végrehajtást, úgy látszik, a királyra bízta, ekkor még nem voltak szokásban a nagyon szabatos és részletes előírások törvényeinkben. Ezek inkább irányelveket szabnak meg, melyeket a gyakorlat, a kormányzás a lehetőség szerint alkalmaz a felmerülő esetekben és rendszeren márcsak megtörtént bajokat, jogsérelmeket akar reparálni.

Ezután végig a mohácsi vészig nem történt a Szentkoronánkkal említésre méltó esemény: Mátyás király halála után Corvin János, kit Mátyás utódjává **dezinált**, s ki ezért a Szentkoronát és a többi jelvényt is magánál tartotta, készséggel átadta azokat szerencsésebb riválisának, I. Ulászló cseh királynak, e néven második magyar királynak, sőt ennek koronázásakor a menetben ő maga, Mátyás trónjelöltje vitte a koronát. Két évvel Ulászló koronázása után, 1492-ben, az ő első törvénykönyve már pontosan megszabja, hogy hol, s kiknek kell a szentkoronát őrizniük. (Beköszönt a nagy törvényhozási időszak, Werbőczy korszaka, s Ulászló tizenöt éves uralkodásából hét törvénykönyv maradt fenn.) Tehát az 1492: 3. artikus elrendeli – itt már az országgyűlés beszél, első személyben, nem a király, mint még Mátyás törvényeiben is –, hogy a korona ezentúl – mint eddig is – Visegrád erős várában őriztessék, két koronaőr által, kiket az országgyűlés választott tagjai közül. A Szentkoronának és a koronázási jelvényeknek tényleges őre persze a visegrádi vár kapitánya volt, kinek az időnként választott koronaőrök a Szentkoronát írásos elismervény ellenében adták át. 1498-ban a 25. artikus elrendeli, hogy a koronaőrök ne papok, hanem világi bárók legyenek, 1500-ban pedig a 23. artikus megszabja, hogy koronaört csak kettőt válasszanak és pedig a világi urak közül, a király, a bárók, preláthusok és a többi országlakosok együttesen. A mohácsi vész előtt a többi koronázási jelvény mindig követte a Szentkorona sorsát, kivéve azt a 24. évet, mikor Szentkoronánk Ausztriában, III. Frigyes császár kezén volt, hova a többi jelvényt nem vitték el. Hogy az akkori koronázási jelvények közül ma csak a jogar, az országalma és a királyi palást vannak meg, azt már fentebb említettük.

Nem hagyhatjuk el a középkort a nélkül, hogy ki ne térjünk arra a rendkívüli fontosságra, melyre Szentkoronánk a középkori magyar állami és politikai életben is

*szert tett. Ez már kiviláglik ugyan az eddig mondottakból is, hiszen már eddig is láttuk, hogy a Szentkorona eszméje még ennél is nagyobb jelentőségű.*²⁴

Folytassuk ugyancsak *Bartoniectől*:

*A Szentkorona és a koronázási jelvények története az újkorban.*²⁵

A magyar Szentkoronát és a koronázási jelvényeket az újkor sem kímélte meg kisebb-nagyobb viszontagságoktól. Zápolyai János király, ki Perényi Péterrel, a mohácsi katasztrófa életben maradt alvezérével egyetemben ekkor a Szentkorona őre volt, könnyen hozzáférhetett a hagyományos Visegrádon őrzött koronához. Annál is inkább, mert ekkor még Perényivel egy párton volt, ki csak az ő megkoronázása után állott át Ferdinándhoz, magával víve a Szentkoronát is. Ferdinándnak székesfejérvári koronázása után aztán a Szentkoronát valószínűleg visszavitték Visegrádra, hol az még – úgy látszik – 1529-ben is őriztetett. Ebben a szomorú évben újra szégyenletes esemény történt Szentkoronánkkal: a Zápolyai-párti Bánffi János foglyul ejtette a török elől a Szentkoronával menekülő Perényi Péter koronaőrt, s azt a Szentkoronával egyetemben az akkor Magyarországra tört Szulejmán szultánnak kiszolgáltatta.

Törökös vonatkozások

A középkori magyar-oszmán érintkezések a 14. században kezdődtek, s a Balkán új hódítóit erősen foglalkoztatta legerősebb ellenfelük kiléte. A magyarok múltjáról kialakított kép persze az idők során változott. Először a muszlim mitológiában Seddád királyához kötött, Magyarországon megtalált kardra vonatkozó történetet jegyezték fel, amely egyfajta jogigényt fejezett ki országunkra. 1529-ben Ibrahim pasa nagyvezír bemutatta a dívánban a magyar koronát, mely szerinte eredendően Nusinreván (azaz II. Hoszrau) perzsa királyé (Kr. u. 531-579) volt. Az elmélet azután gyorsan fejlődött, 1543-ban már azt állítják, hogy a korona Nagy Sándortól került a híres Szászánida uralkodóhoz s onnan a magyarokhoz. Az 1650-es években pedig Evlia Cselebi még ennél is messzebb megy: szerinte a korona Hósang sahé, az iráni mitológia első koronás királyáé volt, tőle került a fentebb említett királyokhoz. E koronatörténetek végső soron azt voltak hivatottak bizonyítani, hogy e nagy legitimációs erővel bíró tárgy keletről - a „muszlim világból” - származott, ráadásul a magyarokhoz másodjára Szulejmán szultán kezéből került, s ezért a Habsburgok jogtalanul birtokolják. Visszaszerzése - és ebben a magyarok támogatása - tehát teljesen jogos.

²⁴ Bartoniék Emma: A magyar királykoronázások története. Budapest, 1939. Reprint: 1987. 64-66.p.

²⁵ Bartoniék i.mű. 174-178.p.

A korona történetével párhuzamosan alakult a magyar nép megítélése is. Az oszmánok - akár a magyar krónikákból, akár a muszlim földrajzi irodalomból - tudták, hogy a magyarok keletről érkeztek. Egyrészt a tatárokhoz kapcsolták őket: „A magyarok a Don partján lakó tatárok közül jöttek” - írja Ebu Bekr bin Behrám Dimiski a 17. század végén, de a tatár kapcsolatot már a Tarih-i Ungurusz szerzője, Mahmud terdzsümán is említi a 16. század közepe után: szerinte a magyarok ősapjának, Hunornak a tatár kán lánya volt a felesége. S hogy ez nem csupán a filoszok műhelytitka volt, mutatja Mihály havasalföldi vajda jelentése, mely szerint a nála tárgyaló tatár követek, amikor a jó borok megoldották nyelvüket, így beszéltek: „Miért harcolnánk mi a magyarok ellen, hiszen mi rokonok vagyunk és azonos nemzetségből, a szkíták nemzetségeből származunk.” Ugyanakkor a korona kapcsán Evlia Cselebi egészen más történetet mesél el a magyarok eredetéről: a perzsa mitológia Menucsehr nevű királyának négy, hazájából menekülni kénytelen fia alapított államot a Kárpát-medencében. A magyarok tehát származásukat tekintve perzsák, amit állítása szerint a népnév - népetimológias - elemzése, egy sor perzsa szó, továbbá az a tény bizonyít, hogy Hósang sah dagesztáni sírján a magyar Szent Korona rajza látható. Nem tudjuk, milyen régi ez az elképzelés, mindenesetre nem zárható ki az sem, hogy maga Evlia építette fel a számára hozzáférhető adatokból. Az oszmán propagandagépezet még a Kárpát-medence magyarok előtti történetét is igyekezett saját céljaira felhasználni. Egy 16. század közepére datálható legenda Nagy Sándor pannóniai hódításait adta elő. Alexandrosz - a muszlim mitológiában Iszkender - az a világhódító, aki bár Mohamed előtt élt, egy sugallat révén mégiscsak az iszlám elterjesztésén fáradozott. Az oszmán szultánok az ő nyomdokaiban jártak, többek között ezért nevezték magukat második Iszkendernek is. A perzsa múlt ekkor már beépült a muszlim hagyományokba, ahogyan a görög múlt is az oszmán birodalmi hagyomány része lett. Sándor állítólagos pannóniai hódításai tehát jogalapot szolgáltattak az új háborúkhöz: a foglalókból így lettek visszafoglalók. A Nagy Sándor-történetnek egyébként volt egy érdekes mellékszála is, mely - a muszlimok által is nagyra becsült - Platón Pannóniába helyezett öregkorát dolgozta fel. Az oszmánok e fogással Magyarország múltját is meg akarták szerezni maguknak. Nem először jártak el így, Bizánc esetében is hasonló legendával álltak elő.²⁶

*Az oszmán intermezzo után
Zápolya majd négy évszázad Habsburg koronázások*

---

²⁶ Fodor Pál-Ivanics Mária-Sudár Balázs: A magyarok oszmán és török szemmel. In.: Rubicon 2021.1-2. 80-87 p. A szöveg a folyóiratcikk részlete.

Pálffy Géza kutatásai szerint azonban a Szent Koronát végül is Szulejmán nem vitte magával Isztambulba, hanem hatalmi megfonolásból itt hagyta az országban. Erről így ír :

Eddigi ismereteink szerint a magyar koronát már az 1526. évi mohácsi csata után sem őrizhették sokáig „rendes koronaörök”, azaz a késő középkori szokásoknak megfelelően magyar nagyurak. Am addigi bevett őrzési helyét, Visegrádot is több ízben el kellett hagynia. Miként számos alkalommal a korábbi évszázadokban, a felségjelvény ismét a magyar trónra törekvők és a Magyarország területéért küzdők harcának meghatározó részévé, sőt kiemelkedő politikai adujává vált. A mohácsi vereséget követően rövid időre Trencsén várába menekítették, majd az egyik koronaőr Szapolyai János erdélyi vajda székesfehérvári koronázása (1526. november 11.) után a másik koronaőr, Perényi Péter saját várába, az északkelet-magyarországi Füzérbe vitte - nyilván az új uralkodó beleegyezésével.

Perényi tökéletesen tisztában volt a korona legitimációs erejével, s annak birtoklását kiválóan használta fel saját karrierje építéséhez. 1527. november 3-án már egy újabb magyar király, Habsburg Ferdinánd koronázásához biztosította Fehérvárott a felségjelvényt, mégpedig újabb tisztségek (pl. az erdélyi vajdaság) és birtokok fejében. A korabeli történetírók állításával ellentétben viszont ezt követően koronánk nem maradt Perényi birtokában Baranya megyében, hanem visszakerült Visegrádra.

Itt szerezte meg Szulejmán szultán 1529 nyarán, Bécs elleni hadjárata során. Ennek kudarcát követően előbb úgy döntött, magával viszi Isztambulba mind a koronát, mind a lefogott magyar előkelőket - Várday Pál esztergomi érseket és Perényi koronaöröt -, ám ők feltehetően elmagyarázták neki, hogy Magyarországon törvényes királyi hatalom elképzelhetetlen a Szent Korona nélkül. Ezért a szultán már hazafelé tartva 1529. október elején a Duna-parti Tass község határából visszaküldte magyar vazallusának, János királynak a felségjelvényt, és szabadon engedte a politikai túszoikat. Nyilvánvalóan felismerte: Szapolyait, majd esetleges utódait csakis a Szent Korona birtoklása biztosíthatja be az uralkodói hatalomban.

Ugyanerről tanúskodik, hogy a szultán még Buda csellel történt nevezetes elfoglalása (1541. augusztus 29.) után sem vitte el Magyarországról a Szent Koronát.”²⁷

Bartoniék Emma könyvéből:

Szulejmán átadta a Szentkoronát a nála hódolatra jelentkező Zápolyainak. Jánosnál is maradt Szentkoronánk egészen ennek haláláig, mikoris özvegye, Izabella királyné örökölte, ki 1551-ben a Fráter György által közvetített békét I. Ferdinánddal megkötve, ennek adta át a Szentkoronát. Ezzel is bizonyította, hogy a maga, fia János Zsigmond és minden utódai nevében a magyar trónról Ferdinánd és utódai javára lemond. A Szentkoronát Castaldo császári tábornok vette át, ki azt

²⁷ Pálffy Géza: Hazatérés Prágából 1608. In.: RUBICON 2018/7-8. 40-49 p.

aztán spanyol és magyar lovasokkal Pozsonyba, az országgyűlésen ott időző Ferdinándhoz vitte. Ferdinánd birtokában nem maradt Szentkoronánk állandóan az országban. Az ország nagy része török kézre került és éppen azok a területek, melyeken eddig Szentkoronánk őriztetett. A Habsburg-korban ezért túlnyomólag Pozsony erős várában tartották a Koronát és a többi jelvényt, de előfordult az is, éspedig mindjárt I. Ferdinánd alatt, hogy a drága jelvények Bécsbe, sőt Prágába, az akkori Habsburgok kedvelt székhelyére vitettek, aszerint, amint a király éppen ott tartózkodott, vagy a török veszély és olykor forrongó alattvalói támadásai elől biztonságosabbnak látta.

A bécsi béke aztán 1606-ban arra kötelezte Mátyást, az eljövendő királyt, hogy a Szentkoronát békésebb idők beálltával visszahozza Magyarországra és Pozsonyban őriztesse, (1606. 4. tc.) szintúgy az 1608. 4. tc., mely a Szentkoronát corona regniknek, az ország koronájának nevezi. Rudolf ugyanis a prágai Hradzsínban, az ő állandó rezidenciáján tartotta magánál Szentkoronánkat, s nem akarta kiadni, azonban Mátyás főherceg unszolására végül mégis engednie kellett. Ez viszont csak Ausztriában akarta őriztetni az ország koronáját, mert méltán tarthatott attól, hogy ha az az országban van, valamelyik »rebellis« kezére jut, s az esetleg saját magát koronáztatja meg vele. Kisebb-nagyobb huza-vona után végre mégis az ország akarata győzött: Rudolf 1608. június 12-én igen nagy ünnepélyességgel kiszolgáltatta a Szentkoronát rejtő ládát Mátyás főhercegnek s a kíséretében lévő nagyszámú s fényes fegyverzetű magyar rendi **deputációnak**, s a koronázás megtörténte után II. Mátyás – az 1608. koronázás utáni törvények 16. tc.-e értelmében – a Szentkoronát a koronázási jelvényekkel egyetemben a pozsonyi várba viteti.

A XVII. sz. folyamán aztán a Bethlen-féle felkelés idején, 1618-ban a Szentkoronát Révay Péter koronaőr kénytelen volt átadni a felkelőknek, s így az Bethlen kezében előbb Zólyom várába, majd Kassára, innen Eperjesre, végül Ecsedre, Szabolcs megyébe kerül, amint Bethlen Ferdinánd elől visszavonulni kényszerült. Az 1621. júniusi nikolsburgi béke értelmében aztán a Szentkorona újból II. Ferdinánd birtokába jutott.

Bethlent a magyar rendek ugyan megválasztották királlyá, azonban meg nem koronázták, noha a Szentkorona ekkor még az ő kezén volt. Ezen 1619–1622-i viszontagságos évek alatt a Szentkorona őre, Révay Péter gróf, állandóan a Szentkorona mellett tartózkodott, követte azt mindenhol, míg csak 1622-ben, miután azt II. Ferdinánd megbízottának átadta, meg nem halt. A Pozsonyba érkező Szentkoronát a nép a legnagyobb lelkesedéssel fogadta s a hatóságok a legnagyobb ünnepélyességgel vették át.

1644-ben, I. Rákóczi György erdélyi fejedelem felkelésekor a Szentkorona rövid időre ismét elhagyta Pozsonyt, s Győrnek a Duna által védett várában őriztetett.

1683-ban a Szentkoronának ismét menekülnie kellett, bár az 1659. 1. tc. újból eltiltja, hogy azt nem szabad kivinni az országból, de a török hadak ekkor Bécs ellen vonultak a Duna balpartján, hol Pozsony is fekszik, s innen a Szentkoronát előbb Linzbe, majd Passauba kell menteni. Bécs felmentése s a török diadalmas

visszaverése után a Szentkorona is visszakerül Pozsonyba, hol aztán 1703-ig marad, mikor ismét Bécsbe viszik, – valóban azért-e, mert a pozsonyi várat villámcsapás érte, s a vártorony kigyulladt, vagy mert II. Rákóczi Ferenc szabadságharca miatt tanácsosnak látszott? Pozsonyba kerül vissza s ott marad aztán a Szentkorona 1712-től egészen 1784-ig, nem számítva azt a rövid időt, midőn az osztrák örökösödési háború alatt a határtól távolabb fekvő, erős komáromi várban őriztetett.

Egyik legszomorúbb periódusa Szentkoronánk történetének az a hat év, melyet az 1784. április 13-tól 1790. febr. 17-éig a bécsi császári udvari kincstárban, II. József rendeletéből töltött, József többi országa koronái közé elraktározva. Két igen **aulikus** főúr volt akkor a koronaőr, az egyik, gróf Balassa Ferenc, magyar neve ellenére a magyarok esküdt ellensége is, s ezek valósággal lopva vitték át a szent kincseket. Annál nagyobb örömujjongás közepette, s valóságos diadalmenetben hozta vissza – mondhatni az egész nemzet – 1790-ben. Nem térhetünk itt ki azokra az ünnepélyekre, melyekkel a nemzet a hazatérő Szentkoronát fogadta, itt csak azt jegyezzük meg, hogy az általános lelkesedésben részt vett Horvátország nemessége is, mely ekkor még egynek érezte magát a magyarral és Zágráb megye követei magyar nemzeti színekben tartott magyar díszruhában vettek részt a Szentkoronát fogadó országgyűlésen. A hazatérő Szentkoronát Budára vitték, ott három napig közszemlére tették ki, s csak azután helyezték el a királyi várban, hol ettől kezdve őriztetik mind a mai napig. »Éljen a magyar szabadság«, a felszabadulásnak ez a kiáltása hangzott végig az egész országon a Szentkorona hazatértekor, s a kor legjobb magyar költői intéztek költeményeket »dicső koronánkhoz«, az »egekből szállott szentséges ajándékhoz«, s a történettudományban valóságos irodalma támadt a Szentkorona történetének.

A napóleoni háborúk alatt újból ismételten menekülnie kellett a Szentkoronának: 1805-ben Budáról Mohácsra, majd 1809-ben Egerbe és Gyöngyösre.

Az 1848–49-i szabadságharc alatt, midőn Kossuthnak és kormányának 1848 decemberében Windischgrätz hadai elől Debrecenbe kellett menekülnie, a kormány magával vitte a Szentkoronát is. Nem kis nehézségek árán, kocsin, a még csak alig elkészült Lánchídon, melynek úttestét deszkákból hevenyésztek össze, vitték a pesti pályaudvarra, innen a koronaőr-gránátosok kísérete mellett különvonaton Szolnokra, majd Debrecenbe. A világozi katasztrófa után – ez eléggé ismeretes – Szemere Bertalan, akkori belügyminiszter Orsova mellett egy lakóitól elhagyott ház földjében három társa segítségével elásta a Szentkoronát és a jelvényeket rejtő ládát – nehogy az a császáriak kezére kerüljön. De itt nem volt jó helyen a Szentkorona, s ezért másnap újból kiásták, s az Oláhországba vezető úton két fiatal fűzfa között újból elásták, most már ottan is hagyták. Itten találták meg 1853 tavaszán a nemzet Szentkoronáját, melyet külön tok védett, sértetlenül, de a kardot igen rozsdásan, s Szent István palástja is sokat szenvedett a füzes nedves földjében. Innen vitte osztrák hadihajó fel Buda-Pestre, hol Albrecht főherceg, a császár helytartója és Scitovszky János bíboros-hercegprimás fogadták, s a nép oly lelkesedéssel, mint 1790-ben. De itt csak három napig volt kitéve közszemlére, s aztán vitték tovább Bécsbe, mert Ferenc József személyesen akart meggyőződni róla, hogy a valódi jelvényeket

találták-e meg. Maga Scitovszky primás szállította fel vasúton Bécsbe a Szentkoronát, s a vasúti kocsi ablakából minden állomáson megmutatta az odasereglett népnek, s áldást osztott vele. Bécsben aztán az ifjú császár az udvari kápolnába vitette, fölötte ünnepélyes Te Deumot tartatott, majd visszaküldte Budára.

Magyarország fennállásának ezredéves örömnepén, 1896-ban ismét bemutatták Szentkoronánkat a magyar népnek, mely az udvari hintóban Budapest utcáin körülhordozott Szentkoronát az illő, el nem múló áhítattal szemlélte.

Az 1916. december 30-ai koronázás utáni három napon, az ismét közszemlére tétetett ki a Mátyás templomban, s akkor is a nép ezrei zarándokoltak szemléletére.

Attól kezdve a budai várpalotában őriztetik a Szentkorona a nemzet legsúlyosabb megpróbáltatásai közepette is. Szent István király halálának az idén ünnepelt kilenc százados évfordulóján a magyar népnek és a külföld baráti vendégeinek ismét alkalma nyílt a Szentkorona háromnapos áhítatos szemléletére, a magyar tudós világnak pedig a Szentkorona beható tanulmányozására.”²⁸

Szent Korona 1918-1919-ben és utána.

1918-ban, amikor az őszirózsás forradalom megszüntette a királyság államformáját, és kikiáltották a köztársaságot – ami a történeti alkotmány tükrében alkotmányellenesen az erre hivatott alkotmányos tényezők mellőzésével történt –, az 1919. évi XXXI. néptörvény megszüntette a koronaőri tisztséget, és az őrzést a miniszterelnök és a belügyminiszter kötelességévé tette.

Noha már 1918-ban, a köztársaság kikiáltása után terjesztettek a korona megsemmisítésére buzdító röplapot, a koronát a forradalmak és a kommunisták diktatúra idején nem érte támadás.

Az 1918–19-es forradalmak idején, még a Károlyi-féle “Népköztársaság” alatt feloszlatták a koronaőrséget, és megszüntették a koronaőri intézményt.

A kor viszonyait jól jellemzik Ambrózy Gyula gróf, koronaőr feljegyzései:

“E napok egyikén egy orvosnövendék keresett fel, aki mint mondotta, annyira szívén viseli a korona sorsát, hogy a nyugtalanság kergette hozzám. Előmutatott egy röpiratot, »Mi történjék a magyar szent koronával?« cím alatt. Ebben az író a legképtelenebb ízetlenségek után oda **konkludált**, hogy a koronát el kell pusztítani, hogy vele a királyság symboluma is örökre megsemmisüljön. Látogatóm arra ajánlkozott, hogy ha a koronát biztosabb helyre kívánnám vinni, néhány társával szívesen segítsek. Nagyon megköszöntem hazafias felajánlkozását, de mai napig sem tudom, vajjon az illető tényleg a korona egy fanatikus rajongója volt-e, vagy pedig Károlyi Mihály egyik felbérelt alakja, aki csak törbe akart csalni. Pár nap múlva ugyanis újra megjelent és még energikusabban ajánlotta fel szolgálatait. Jobb kezét beszélgetésünk egész ideje alatt kabátja zsebében tartotta s így minden

pillanatban el voltam rá készülve, hogy tört, vagy revolvvert ránt ki onnan. Egymás kölcsönös, gondos megfigyelésén kívül azonban nem történt semmi, távozott s azóta sem hallottam róla.

*Károlynak azt ajánlottam fel, hogy Vix-et, a francia megszálló csapatok parancsnokát kérem meg arra, hogy a királyi vár őrizetét vállalja el, mert így a nemzetközi csapatok védelme alatt, a várban elhelyezett korona is nagyobb védelemben részesülne. Minthogy Károlyi ezt az ajánlatomat sem tartotta teljesíthetőnek, nem maradt más hátra, mint arra kérni, intézkedjék, hogy a megbízható csapatok valamelyike oly utasítást kapjon, hogy adandó esetben azonnal az őrség segítségére siessen. Károlyi megígérte, hogy sógorával, Festetich Sándorral, az új hadügyminiszterrel beszélni fog erről, de kért, hogy lépjünk magunk is érintkezésbe vele. Távozáskor a kapuban találkoztunk Festetich Sándorral, kitől aziránt érdeklődtem, vajjon van-e oly megbízható csapata, amelyre mindenképpen számítani lehet. Azt válaszolta, hogy addig, amíg ő a hadügyminiszter, egy vadászezred neki teljesen megbízható. Arra kértem tehát, hogy ezt az ezredet vagy annak megfelelő részét utasítsa, hogy szükség esetén elsősorban a korona védelmére siessen. »Hogyne, nagyon szívesen fogok intézkedni, de természetesen elsősorban a mi személyünket kell nekik megvédeni!« volt az akkori hadügyminiszter, nem tudom **nem-e** meggondolatlan vagy megzavarodott válasza! Apponyi gróffal összenéztünk és továbbmentünk. Eszerint tehát a Károlyi-féle miniszterek személye előbbre való az 1000 éves magyar szent koronánál is? A hadügyminiszter ezen válaszát, nehogy feledésbe menjen, azonnal papírra vetettem. Július 26-ika táján Patay Tibor a Berlinben megjelenő »Vossische Zeitung« július 21-iki 199. számát hozta magával. Ebben »Die Stefans Krone unter den Hammer« címmel nagy megdöbbenésünkre egy közleményt találtunk, mely szerint egy müncheni ószeres hiteles okmánnyal bizonyítja, hogy a magyar szent korona elárverezéséről Kun Bélával tárgyalt s megbízást is kapott arra, hogy a koronát 100.000 frankért eladhassa. Az összeg csekély volta eleinte kissé valószínűtlenné tette a dolgot, de később gondolkozván afelett, hogy félig-meddig tisztességes ember egy országtól lopott koronát nem vásárolhat meg anélkül, hogy nyilvánvaló orgazdaságot ne kövessen el, kezdett a hír elfogadhatónak látszani, annyival is inkább, mert a koronán levő kövek a mai fogalmak szerint kevés értékűek s így a korona legfeljebb csak mint nyersarany értékesíthető. – Ha nem tévedek, az 1867. évi becslés szerint nyers arannyal együtt csupán 30.000 forintra lett értékelve.”²⁹*

A közfelfogás a Szent Koronában a magyar államiság jelképét látta. Ez a közmeggyőződés lehetett a korona legnagyobb védelmezője.

Amikor 1920. március 22-én a hercegprímásból, az országbíróból, a nemzetgyűlés elnökéből, a miniszterelnökből és Ambrózy Gyula gróf koronaőrökből álló bizottság, Horthy jelenlétében felnyitotta a korona őrzésére szolgáló pánccélkamrát, mindent rendbenlévőnek talált.

*a Szent Korona és a hozzátartozó drágaságok gondviseléséről
törvény 1928-ban*

Érdeemes idézni a “Szent Korona és a hozzátartozó drágaságok gondviseléséről” szóló 1928. évi XXV. tc. indokolását és szövegét, amely részletesen, a Szent Korona közjogi jelentőségének teljesen megfelelő módon szabályozta a korona körüli teendőket és hatásköröket, az 1867 óta követett gyakorlatot kodifikálva.

“Az 1927. évi május hó 27-én a Felsőházban gróf Ambróczy Gyula koronaőr egy interpelláció keretében adott kifejezést azoknak a hazafias gyötrő aggodalmaknak, amelyeket ő a lezajlott szomorú emlékű két forradalom alatt a Szent Korona biztonsága tekintetében elszenvedett és interpellációjában elmondotta, hogy a forradalmak alatt átszenvedett gyötrő aggodalmai érlelték meg benne azt az elhatározást, hogy a legelső adandó alkalmat meg fogja ragadni arra, hogy erre a nagyfontosságú és alkotmányos jelentőséggel bíró kérdésre – a rendezés érdekében – ráterelje a törvényhozás figyelmét.

A koronaőr akkoriban szíves volt rámutatni a rendezés szempontjából nagy jelentőséggel bíró kulcstartás kérdésére és annak megfelelő, megnyugtató rendezését sürgette.

A miniszterelnök az interpellációra adott válaszában ismertette a Szent Korona gondviselése körül az idők rendjén kifejlődött gyakorlatot és a rendezést a maga részéről is szükségesnek találván, kilátásba helyezte egy, a koronaőr bevonásával és vele egyetértésben kidolgozandó szabályzatnak a törvényhozás elé való terjesztését.

Ilyen előzmények után keletkezett a tárgyalás alatt álló törvényjavaslat.

Általánosságban a törvényjavaslat az idők rendjén kialakult és immár 1867 óta fennálló törvényes és tényleges gyakorlatot tartalmazza és azzal szemben lényeges eltérést nem mutat.

Amidőn a törvényjavaslat a magyar királyi kormány alkotmányos felelősségét és befolyását a Magyar Szent Korona őrzése és gondviselése körüli teendőkre is kiterjeszti, ezzel a koronaőri intézményt megnyugtató összhangban tartja az 1848. évi törvényben lefektetett alkotmányos miniszteri felelősség elvével.

Azzal az intézkedésével, hogy a koronaőr és a magyar királyi miniszterelnök közötti netáni ellentétek eldöntését az országgyűlésnek tartja fenn, amelynek döntéséig a vitás kérdésben a végrehajtás függőben tartandó, a Szent Korona biztonsága tekintetében messzemenő alkotmányos garanciát statuál.

Az egyesített bizottság azon a véleményen van, hogy amikor a Szent Korona őrzése tekintetében legilletékesebb férfiú, a Szent Koronának ma már egyedül élő törvényes őre, koronaőri esküjére való hivatkozással egy, a kulcstartás körül felmerült incidensből kifolyólag a törvényhozás előtt feltárta azokat a súlyos aggodalmakat, amelyek őt a lezajlott két forradalom alatt a gondjaira bízott Szent Korona biztonsága tekintetében eltöltötték és a törvényhozástól a kérdés intézményes rendezését kérte, sürgette, a miniszterelnök felelőssége tudatában és helyesen járt el akkor, amidőn a koronaőr kezdeményezésére a vele egyetértésben és összhangban

kidolgozott törvényjavaslattal a törvényhozás elé lépett.” (Részlet a miniszteri indokolásból)

A Törvény így szól:

“I. Fejezet. Az országos koronaőrök hivatala.

1. §. A Szent Koronának és a hozzátartozó drágaságoknak (7.§) gondviselését, hivatali esküjükben fogadott hűséggel és szorgossággal, az ország törvényesen megválasztott és hivatalukba beiktatott koronaőrei végzik.

A magyar királyi minisztérium hatósága és felelőssége a Szent Koronának és a hozzátartozó drágaságoknak gondviselése tekintetében is fennállván, az ország koronaőrei e hivataluk ellátása körében őket megillető jogaikat és kötelességeiket a törvényesen kinevezett magyar királyi minisztériummal egyetértésben, a jelen törvény rendelkezései szerint, gyakorolják.

A minisztérium hatóságát a magyar királyi miniszterelnök érvényesíti.

2. §. Ha a miniszterelnök a Szent Korona és a hozzátartozó drágaságoknak helyes gondviselése és törvényszerű magasztos rendeltetésük betöltésének biztosítása érdekében az ország koronaőrei által tett intézkedésen és eljáráson felül még intézkedést vagy eljárást tartana szükségesnek, a koronaőröket a szükséges tennivalókra felhívja, amennyiben pedig a felhívás veszélyes késedelemmel járna, a halaszthatatlan intézkedéseket maga foganatosítja.

A miniszterelnök közvetlenül tett intézkedései csupán az indokolt szükség tartamára maradnak hatályukban és azokról – megtételükkel egyidőben – a koronaőröket értesíteni kell.

A koronaőrök – amennyiben nem a 3. §-ban írt módon kellene eljárniok – a miniszterelnök felhívásait teljesítik, esetleg közvetlenül tett intézkedéseikhez pedig alkalmazkodnak és azok hatályosságát előmozdítják.

A miniszterelnök a jelen §. alapján tett intézkedéseiről az országgyűlésnek haladéktalanul jelentést tesz.

3. §. Ha az ország koronaőreinek a miniszterelnök felhívása vagy intézkedése ellen olyan súlyos aggályaik volnának, hogy a felhívás teljesítését és az intézkedés hatályosulásának előmozdítását lelkiismeretükkel össze nem férőnek vagy koronaőri esküjükben ütközőnek tartanák, a felhívás vagy intézkedés ellen – aggályaik és javaslataik előterjesztése mellett – felszólalnak.

Amennyiben az ellentétek elosztatása ezen az úton nem sikerülne, vagy pedig a felszólalás veszélyes halogatással járna, a koronaőrök az országgyűlésnek azonnal jelentést tenni és jelentésük egy példányát – ugyanakkor – a miniszterelnökhöz is eljuttatni kötelesek.

Az országgyűlés határozatáig a vitás kérdésben a végrehajtást függőben kell tartani, kivéven, ha a függőben tartásból magára a Szent Koronára helyrehozhatatlan kár vagy közvetlen veszély származnék.

4. §. A koronaőri állás megüresedése esetében annak betöltése és a megválasztott koronaőr beiktatása iránt, a törvényes vagy törvényesen szokásba vett rendelkezéseknek megfelelően, haladéktalanul kell intézkedni.

5. §. Az ország koronaőrei tennivalóinak ellátása tekintetében egymás között szabadon állapodnak meg.

6. §. Az országos koronaőr lakóhelyének minden változását, valamint – lakóhelyétől való tartósabb távollét esetében – tartózkodási helyét és annak változását a miniszterelnöknek bejelenti.

Az országos koronaőröknek az 1715: XXXVIII. törvénycikkben említett fenyegető veszély vagy szükség esetében, avagy, ha a miniszterelnök a koronaőröket erre egyéb esetben felhívja, az indokolt időtartam alatt állandóan a Szent Korona és a hozzátartozó drágaságok őrzési helyének (8.§) közigazgatási területén kell tartózkodniuk.

II. Fejezet. A koronaőrök gondviselésének tárgyai.

7. §. Az országos koronaőrök különös gondviselésének tárgyai: a Szent Korona és a hozzátartozó drágaságok, vagyis a királyi pálca, az országalma, a koronázási palást és koronázási kard.

Gondját viselik továbbá a koronaőrök a nekik számbaadott és a páncélkamarában (8. §. első bek.) elhelyezett többi tárgyaknak, amíg azok ott őriztetnek és kiterjed még gondjuk magára a páncélkamarára, valamint az ahhoz csatlakozó őrszobára, illetőleg azok kellő biztosságot nyújtó állapotára.

A koronaőrök a páncélkamarában elhelyezett többi tárgyak számbavételét az ezekről a tárgyakról készített leltárnak ilyértelmű záradékolásával, keltezésével és aláírásával ismerik el.

A leltározási eljárásnak részletes szabályait az országos koronaőrök meghallgatása után a minisztérium állapítja meg és gondoskodik arról, hogy az eddig feleslegesen koronaőri gondozás alatt álló tárgyak más helyen nyerjenek megfelelő elhelyezést.

III. Fejezet. A Szent Korona és a hozzátartozó drágaságok őrzésének helye és az őrállás.

8. §. A Szent Koronát, a hozzátartozó drágaságokkal együtt, az ország székesfővárosában, a királyi várpalotának ezidőszerint is erre a célra rendelt páncélkamarájában a m. kir. koronaőrség állandó őrállása mellett kell tartani és szorgos és hűséges gondviseléssel őrizni.

A Szent Koronát és a hozzátartozó drágaságokat más helyen és módon tartani és őrizni nem szabad, kivéven az 1715: XXXVIII. törvénycikkben említett fenyegető veszély és szükség eseteit, amidőn az országgyűlés avagy – halaszthatatlan esetben – a törvényesen kinevezett magyar királyi miniszterelnök intézkedik.

A miniszterelnök a jelen §. alkalmazása esetében is a 2. §.-ban kötelességévé tett módon teszi meg intézkedéseit.

9. §. Az országgyűlés együtt nem léteben és ha törvényesen kinevezett minisztérium sem működne, az ország koronaőrei esküvel fogadott kötelességük és lelkiismeretük szerint intézkednek és járnak el.

10. §. A m. kir. koronaőrség parancsnokának kinevezése előtt az ország koronaőreit meg kell hallgatni.

IV. Fejezet. A Szent Koronának és a hozzátartozó drágaságoknak kivitele a páncélkamarából.

11. §. A Szent Koronát és a hozzátartozó drágaságokat a 8. §. második bekezdésében említett eseteken felül, őrzésük és tartásuk helyéről csupán a miniszterelnök és az ország koronaőreinek tudtával és hozzájárulásával, valamint legalább egyik koronaőr közreműködésével a gondosan mérlegelt törvényes vagy megokolt szükség tartamára szabad kivinni, így:

1. a Szent Korona és a hozzátartozó drágaságok rendeltetésének törvényszerű betöltése céljából az országgyűlés által törvényesen kitűzött koronázási szertartáshoz és annak előkészületi cselekményeihez;

2. a Szent Korona és a hozzátartozó drágaságok biztonságának, épségének gondviselése, csorbítatlan megtartásuk biztosítása, valamint romlandóságuk megelőzése és meggátlása céljából;

3. a törvényes, törvényesen szokásba vett hivatali és egyéb indokolt szemlék céljából, valamint – amennyiben ehhez az országgyűlés is hozzájárul – az országos szertartásokhoz és ünnepségekhez;

4. a tudományos kutatás előmozdítása céljából.

12. §. A páncélkamara felnyitását igénylő minden esetben állami jegyzőkönyvet kell készíteni.

A jegyzőkönyvnek, az általános adatokon felül, tartalmaznia kell a lényegesebb mozzanatok és ténybeli adatok kimerítő és pontos leírását, valamint szemléltető vázlat kíséretében, a koronáládán alkalmazott pecsétetek változásának feltüntetését.

A jegyzőkönyvet – amennyiben jelen volt – a miniszterelnök, továbbá az országos koronaőr (koronaőrök) és a miniszterelnök által a jegyzőkönyv készítésére esetenként felhívott államjegyző írják alá. Fontos vagy ünnepélyes esetekben – amennyiben jelen voltak – a jegyzőkönyvet aláírhatják még két közjogi méltóság és az országgyűlés két házának elnöke.

A jegyzőkönyvből két eredeti példány készül, amelyek közül az egyiket az Országos Levéltárban, a másikat a páncélkamarában kell elhelyezni. A páncélkamarában elhelyezett jegyzőkönyveket keletkezésük időbeli rendjében, sorszámmal ellátva kell tartani.

A jegyzőkönyv másolataiból a miniszterelnök egy-egy példányt megküld az országgyűlés két házának, az országos koronaőröknek, egyet pedig a miniszterelnökség irattárában helyez el.

V. Fejezet. Belépés a koronaőrző helyiségekbe.

13. §. A Szent Korona és a hozzátartozó drágaságok tartására és őrzésére rendelt páncélkamarába (8. §) csupán az arra feljogosítottak léphetnek be.

Hogy kit kell feljogosítottnak tekinteni, azt a miniszterelnök és az ország koronaőrei egyetértőleg döntenek el.

Mindenesetre a belépésre jogosultaknak kell tekinteni azokat, akiket a 11. §-nak 1–4. pontjaiban felsorolt cselekmények előkészítése vagy elvégzése céljából az országgyűlés, továbbá a minisztérium, illetőleg annak nevében a miniszterelnök kijelöl, meghív, avagy kirendel és erről számukra okmányt állít ki. Ezt az okmányt, melynek a belépés célját és az okmány érvényességének időtartamát tartalmaznia kell, a miniszterelnökön felül legalább is az egyik országos koronaőr láttamozza.

A belépés tilalmának a m. kir. koronaország az ország koronaőrei által kiadott szolgálati és őrállási utasítások szerint szerez érvényt.

Az országos koronaőrök utasításai szabályozzák a páncélkamarához csatlakozó őrszobába való belépést.

Az ország koronaőrei az általuk állandó érvénnyel kiadott utasításokat bemutatják a miniszterelnöknek.

VI. Fejezet. A kulcstartás.

14. §. A Szent Koronát rejtő koronáláda zárának kulcsa a miniszterelnököt, e kulcs két másodpéldánya közül egy-egy példány pedig az ország koronaőreit illeti meg.

15. §. A Szent Koronát és a hozzátartozó drágaságokat rejtő páncélkamara három zárpárjának eredeti (első példányú) kulcsai közül a felső zárpár kulcsai a miniszterelnököt, a középső és alsó zárpár kulcsai pedig az ország törvényesen beiktatott koronaőreit illetik meg oly módon, hogy a hivatalába beiktatott koronaőr a beiktatáskor mindig elődének kulcsait nyeri el.

16. §. A páncélkamara három zárpárjának másodpéldányú kulcsait – a miniszterelnöknek és az ország koronaőreinek pecsétjeivel ellátott páncélládácskába helyezetten – a m. kir. központi állampénztár páncéltermének e célra kijelölt páncélszekrényében kell tartani.

A lepecsételt páncélládácska kulcsa, valamint a páncélládácskát tartalmazó állampénztári páncélszekrény egyik kulcsa – ennek másodpéldányával együtt – a miniszterelnököt, az állampénztári páncélszekrény másik két zárának eredeti és másodpéldányú kulcsai pedig az ország koronaőreit illetik meg.

17. §. A miniszterelnök a koronáláda és a 16. §-ban említett páncélládácska kulcsát, továbbá az állampénztári páncélszekrénynek öt megillető (16. §) kulcsát – ennek másodpéldányával együtt – és végül a Szent Koronát tartalmazó páncélkamarának öt megillető (15. §) eredeti kulcsait – saját pecsétjével lepecsételt külön-külön borítékokba helyezetten – a miniszterelnökség házipénztára páncélszekrényének e célra kijelölt páncélfiókjában tartja. Ebben a páncélfiókban más tárgyat elhelyezni vagy tartani nem szabad.

E négy, illetőleg az egyik koronaőr elhalálása (18. §) esetén öt, mindkét koronaőr elhalálása esetén pedig hat borítékot tartalmazó miniszterelnökségi házipénztári

páncélfiók kulcsát a m. kir. miniszterelnökség házipénztárának és letéteinek kezelésére érvényes szabályok és gyakorlat szerint kell őrizni.

A miniszterelnök a házipénztár [rovancsolása](#) alkalmával a miniszterelnökségi házipénztári páncélfiók borítékleteinek sértetlenségéről meggyőződést szerez és az eredményt közli az ország koronaőreivel.

18. §. Akár a koronaőr életében törvényes ok alapján nyert felmentéssel, akár pedig a koronaőr elhalálózásával szűnne meg a koronaőr hivatalviselése, a koronaőr birtokában tartott kulcsokat a m. kir. miniszterelnök gondviselésébe kell adni.

A miniszterelnök a koronaőr hozzájuttatott kulcsait, a miniszterelnök pecsétjével lepecsételt borítékokba helyezetten, a m. kir. miniszterelnökség házipénztárának említett (17. §) páncélfiókjában az új koronaőr beiktatásáig tartja.

Az elhunyt koronaőr birtokában tartott kulcsokat elsősorban a koronaőr által e részben megbízott családtag vagy más személy – kinek nevét és lakását a koronaőr a miniszterelnöknek bejelenteni köteles – szolgáltatja be a miniszterelnökhöz. Ha ez nem történik meg, a kulcsok beszolgáltatásáról a hatósági közegek gondoskodnak. Ennek részletes szabályait, valamint a koronaőr elhalálózásának kötelező bejelentését a m. kir. igazságügyminiszter, illetőleg belügyminiszter rendelettel állapítják meg.

19. §. Ez a törvény kihirdetésének napján lép életbe és végrehajtásáról a m. kir. minisztérium, illetőleg saját ügykörükben az illetékes miniszterek gondoskodnak.”
(A Magyar Törvénytar 1928. évi kötetéből.)

Emlékezetes mozzanata a Szent Korona történetének az 1933-as koronaőr választás, amikor báró Perényi Zsigmond és gróf Teleki Tibor lett közfelkiáltással megválasztott koronaőr. Báró Perényi Zsigmond megválasztott koronaőr a következőket mondotta:

“Nagyméltóságú Elnök Urak! Mélyen t. Országgyűlés! (Halljuk! Halljuk!) Mély hódolattal köszönöm koronaőrtársam és a magam nevében Ő főméltóságának, a Kormányzó Úrnak legmagasabb elhatározását, hogy bennünket a koronaóri méltóságra jelölni méltóztatott. És hálásan köszönjük az Országgyűlés egybegyűlt mindkét Házának azt a kitüntetést, hogy bennünket megválasztani méltóztatott. Napjainkban a Korona őrzése nem olyan nagyfontosságú tény, mint hajdan volt, amikor ellenséges hadak járása idején elődeink várakban őrizték és védelmezték. De mi még sem tartjuk a Korona őrzését pusztán formalitásnak, dísznek, amely kötelezettséget nem jelent. Mi őrizni és ápolni akarjuk azokat a megszentelt nemes hagyományokat, amelyek a Szent Koronához fűződnek, (Helyeslés) a nemzeti egység és összetartozás nagyszerű gondolatát.

Már az Árpádok alatt a királyi hatalomnak legfőbb kelléke a Szent Korona volt és csak azt tekintették törvényes királynak, aki evvel a Koronával koronáztatott meg. Ebből önként keletkezett az a sajátos magyar közjogi felfogás, hogy a Szent Korona volt az uralkodásnak, a legfőbb hatalomnak és jognak, az ország egész területe birtokának igazi forrása és szimbóluma (Úgy van! Úgy van!) és az egész

adományos nemesség tagja volt a Szent Koronának. Ez képezte folyvást az egész testét: *totum corpus sacrae coronae*. Most a mi időnkben minden magyar ember egyformán tagja a Koronának, (Úgy van! Úgy van!) származás, vagyon- és felekezeti különbség nélkül egyforma jogokkal. (Úgy van! Úgy van!) Csak a kötelezettségekben lehet köztünk különbség, (Úgy van! Úgy van!) mert azoktól, akik erősebbek és gazdagabbak, többet kívánunk. (Úgy van! Úgy van!)

Mélyen t. Országgyűlés! A magyar történelem századain át mély vallási kegyelet környezte a Szent Koronát, keresztény legendák és krónikák hirdették és a hívők erős hittel hitték, hogy a Korona az egyház apostoli feje által csodás módon isteni sugallatból és angyali közbenjárással adományoztatott. Ma is szentnek hisszük a Koronát. Törpe nép, amely nemes eszményekre nem tekint fel tisztelettel, amely múltját semmibe veszi (Úgy van! Úgy van!) és így önmagát, a maga faját alacsonyítja le. (Úgy van! Úgy van!) De boldog nemzet az és csak annak a nemzetnek van jövője, amely a múlt hagyományait és eszményeit a sors viharai között is megőrzi. (Úgy van! Úgy van!) Mert a múlt az a szilárd alap, amelyre építeni lehet és az eszmények hevítenek munkára, küzdelemre és áldozatra. A Szent Korona egyetértést, közösséget, békességet hirdet a magyarok között. És ha majd eljön az idő, alkotmányunk szellemében külső befolyás és kényszer nélkül, párt- és magánérdek félretolásával az egyetemes nemzet lesz hivatva megvalósítani a Szent Koronának történelmi hivatását. (Élénk éljenzés.)

Mélyen t. Országgyűlés! A mai napon az országgyűlés mindkét háza ünnepi díszet öltött, ez a dísz a Szent Korona iránti mély tiszteletet jelenti, de nem jelent örömet és ünnepet. Régen volt örömmünnepe a magyarnak, ma sincs ünnepünk, (Úgy van! Úgy van!) mert szenvedés és fájdalom járja át ezt az országot. De mi mégsem csüggedünk, mert bízunk az igazságos Istenben (Úgy van! Úgy van!) és tudjuk és hisszük, hogy a fájdalom kovácsol erős lelkeket és nagy cselekedeteket. És ha majd az erős lelkekből új magyar élet támad, akkor mindaz, ami ma imádság, vágy és akarat, meg fog valósulni és kivirul megint régi fényében Szent István koronájának boldog és dicső országa. (Hosszantartó élénk éljenzés és taps.)

Almásy László elnök: T. Országgyűlés! A most megválasztott koronaőrök ünnepélyes beiktatása ma délután 12 óra 45 perckor fog a királyi várpalotában megtörténni.

Felkérem az országgyűlésileg egybegyűlt felsőházi tagokat és képviselőket, hogy erre az ünnepségre testületileg felvonulni méltóztassanak.”³⁰

Így zajlott a békeidőben végrehajtott utolsó koronaőr választás. A következő és egyben utolsó már 1942-ben a világháború alatt történt.....

1938-ban, a Szent István jubileumi emlékév során közszemlére állították a Szent Koronát.

---

³⁰ Zsiday Csaba: Budától Augsburgig. in: Magyarország, 1978. január 8. 627.p.

“Mint a királyság szimbólumát, közszemlére 1938-ban, a Szent István jubileumi emlékévként alkalmából állították ki utoljára a Szent Koronát. Augusztus 16-án reggel fél 8-kor Horthy kabinetirodájának főnöke, a miniszterelnök, a miniszterelnökségi államtitkár, a minisztertanács jegyzője, valamint a két koronaőr megjelent a páncélszoba melletti koronaőrségi őrszobában. Felsorakozott a koronaőség, megjelent a koronaőség parancsnoka és alparancsnoka. A jelentéstétel után felnyitották a páncélszobát, majd a koronát és a jelvényeket tartalmazó ládát átvitték a Várpalota márványtermébe, s egy díszes emelvényre helyezték. Az emelvényre állított karosszékekben ült a két koronaőr, mögöttük állt a koronaőség parancsnoka és alparancsnoka. Az emelvény két oldalán teljes díszben a koronaőség három-három tagja állt őrt. A közszemle augusztus 16–17-én reggel 8-tól este 8-ig, 19-én reggel 9-től délután 6-ig tartott. (Augusztus 18-án szünetelt, mivel a koronaőrök az országgyűlés székesfehérvári ünnepi ülésén vettek részt.) A közszemle három napja alatt 88000 ember látta a koronát. Megtekintette a Budapesten tartózkodó német és olasz katonai küldöttség, Faruk egyiptomi király édesanyja két lányával; imádkozott előtte Pacelli bíboros, a későbbi XII. Pius pápa is. A közszemle alkalmával a kutatók is végezhettek rövidebb vizsgálatot, de a fényképezéshez nem volt szabad mesterséges fényt használniuk, és a koronát nem érinthették meg kézzel. Ugyanakkor vettek méretet az illetékes szakemberek az új koronálada és a tokok készítéséhez is. Petrás István fényképfelvételeket készített nemzeti ereklyénkről. 1938. augusztus 19-én délután 6 órakor ugyanazok helyezték vissza a koronát és a koronázási jelvényeket őrzési helyükre, akik három nappal korábban jelen voltak a kivételnél. A ládát fedő selyemtafetót a kormányzó, a miniszterelnök, a két koronaőr és a minisztertanácsi jegyző pecsétjével zárták le. Ezután a vasládát és a koronázási palástot tartalmazó ládát visszavitték a páncélszobába. A koronaőség fegyverrel tisztelgett, a miniszterelnök és a két koronaőr pedig bezárta a szobát.”³¹

Szent Korona a második világháború idején.

A korona világháborús és háború utáni hanyattatásairól tömören és szakszerűen beszél az 1990-ben elhunyt *Bölony József*, aki közjogászként és történészként több alkalommal szerencsésen fejtette ki nézeteit mind a Szent Korona története, mind – különösen – a Szentkorona-tan története ügyében, még a két világháború között, amikor legitimista szemlélettel, a tények szigorú tisztelete alapján érvelt közjogi kérdésekben. Őt idézzük 1978-ban megjelent cikke részletével, amelyet a Szent Korona 1978. január 5-i visszatérésekor közzétett tudósítások és más írások helyesbítésének szándékával jelentetett meg a Történelmi Szemlében:

---

³¹ Bertényi Iván: A magyar szent Korona. Magyarország címere és zászlaja (4. bővített kiadás). Budapest, 1966. Kossuth Kiadó. 173.p.

“A korona és a koronázási jelvények utolsó vándorútja

A legutóbbi távolléte előtt szentségtörő kezek felhasználták még a koronát annak megkísérlésére, hogy legalizálják a nyilas puccsot és ünnepélyessé tegyék a “nemzetvezetői” eskütétel komédiáját. A korona és a koronaőrök ezzel kapcsolatos szerepéről Radvánszky Antal számol be a 2. pontban feltüntetett munkájában.

Radvánszky Albert báró koronaőr a következőket jegyezte fel 1944. november 4-nek eseményeiről: “Perényi (a másik koronaőr) hozza fel a koronát a várba (a márványterembe) és a hivatalos aktus után (Szálasi eskütétele) ismét visszahelyezték azt a vasládába”, visszavitték őrzési helyére, a várpincébe. Zárójelben a következő megjegyzést fűzte ehhez Radvánszky koronaőr: »Október 25-től november 6-ig Radvánszky Albert vakbél-irritációval kórházban feküdt és semmiben sem vett részt«. Radvánszky ugyanis diplomatikusan beteget jelentett, mert nem akart jelen lenni Szálasi hivatali eskütételénél, aki ragaszkodott hozzá, hogy az esküt a Szent Koronára tegye le. Perényi koronaőr ezzel szemben azt az álláspontot képviselte (ezt Radvánszky Albert említette nekem – mondja tovább Radvánszky Antal – egy beszélgetés alkalmával 1948 nyarán), hogy Szálasi mindenképpen hatalmába tudja keríteni a koronát, mivel a korona már nem volt a lezárt pánccélkamrában, hanem csak a vasládában, melynek eredeti kulcsa a miniszterelnökségen volt. Ezért nem akarta elhagyni a koronát és annak az állásfoglalásnak adott elsőbbséget, hogy elkísérje azt az eskütételhez. Hiábavaló lenne azon vitatkozni, hogy Szálasi már akkor (1944. november 4-én) megkockáztatta volna-e egy koronaőr közreműködése nélkül felhozatni a koronát a várpincéből a királyi palota márványtermébe.

Nem nélkülözi az érdekességet az sem, hogy mindkét koronaőr tagja volt a felsőház elnökségének – Perényi mint elnök, Radvánszky mint első alelnök –, amely az eskütétel előtti napon, november 3-án tüntetőleg lemondott testületileg, úgyhogy az eskütétel napján a felsőház már csak korelnök vezetésével működhetett.

Mikor és milyen körülmények között hagyták el ezután az országot a történelmünkben leghosszabb ideig tartó és legmesszebb vezető útjukra a korona, és a jelvények közül a jogar, az országalma és a koronázási kard?

Erre a kérdésre szintén az 1963-ban Budapesten elhunyt utolsó koronaőr, Radvánszky Albert báró feljegyzései és szóbeli közlései nyújtják a leghitelesebb választ. Az előbbieket vázlatosan ismerteti Komjáthy Miklós az Országos Levéltárban található, 1945. december 20-án készült gépelt példány nyomán (Élet és Tudomány, 1978. jan. 6.), úgyszintén a néhai koronaőr unokaöccse, Radvánszky Antal a jelenleg – közlése szerint – az Országos Levéltárban P 56675, fasc. 4. szám alatt elhelyezett feljegyzésekről még a koronaőr életében készített kézírásos kivonat és nagybátyjának személyes közlése alapján (id. m.)

November 6-ról feljegyzi a koronaőr, hogy a koronaörség Veszprémbe vitte a koronát a Magyar Nemzeti Bank óvóhelyére. Ez a koronaőrök és a Szálasi-kormány egyetértésével történt. A vasládát a koronaőrök lepecsételték, mielőtt átadták elszállítás végett a koronaörség parancsnokának. November közepén a koronaőrök ösztönzésére a koronázási palástot a pannonhalmi bencés főapátságra vitték és Kelemen Krizosztom főapátnak adták át megőrzésre és oltalomra. (A tokjában üveg

alatt kifeszített palástot falra akasztva őrizték Pannonhalmán egy nehéz függöny mögött.) Szöllősi miniszterelnök-helyettes is elkísérte a palástot Pannonhalmára. Ezt az alkalmat felhasználták a koronaőrök, hogy nyomatékosan közöljék vele azt a kívánságukat, hogy a szent koronát és a többi koronázási jelvényt is átszállítsák Pannonhalmára.

y József veszprémi püspök erőteljesen támogatta kívánságukat és átadta Szöllősinek Serédi bíboros-hercegprímásnak e tárgyban hozzá intézett levelét. Szöllősinek egy mellékesen elejtett megjegyzéséből következettek arra a koronaőrök, hogy a nyilaskeresztes kormány a katolikus magas klérus legitimista beállítottsága miatt ellenezte a korona pannonhalmi megőrzését. A koronaőrök azért akarták ezt a megoldást elfogadtatni a kormánnyal, mert a főmonostor a Nemzetközi Vöröskereszt védelme alatt állott és ők, a koronaőrök, esküjükhöz híven "meg akarták tartani a koronát az országnak". A fejlemények teljes mértékben igazolták a koronaőrök álláspontjának helyességét.

December 6-án a nyilaskeresztes kormány a már az 1715: XXXVIII. törvénycikknek a »fenyegető veszély vagy szükség esetére« utaló szakasza alapján a szent koronát a koronaőrök tudta és beleegyezése nélkül az osztrák határ mellett fekvő Kőszegre vitette. Említésre érdemes, hogy még a nyilaskeresztesek de facto kormánya is súlyt helyezett legalább a jogosság látszatának a megőrzésére ennél a cselekedeténél, ezért utólag írásban értesítette a koronaőröket, akik ezt december 8-án kapták meg. Már másnap elindultak gépkocsin Kőszegre a korona után. Útközben megálltak Sopronban, ahol akkor a Szálasi-kormány tartózkodott, hogy újból megkíséreljék rábírní a kormányt a koronának Pannonhalmára vitelére. A kormány megtagadta ezt és »hatalmi eszközei alkalmazásának terhe alatt megakadályozta a koronaőröket a továbbutazásban«. Szóbelileg azonban megígérte nekik Szöllősi miniszterelnök-helyettes, hogy a koronát Kőszegen elássák; erről azonban ismételt szorgalmazásuk ellenére sem adott írásbeli közlést. Így csak 1945 tavaszán tudták meg a koronaőrök, hogy a koronát külföldre vitték.

Radvánszky Antal a szent korona misztikus erejének kissé groteszk példajaként említi meg ezzel összefüggésben azt a szélesebb körben ismeretlen tényt, hogy Ausztria amerikai megszállási övezetéből Szálasi "külügyminisztere" a menekült kormány nevében »jegyzéket« intézett az amerikai külügyminisztériumhoz 1945 június elején vagy május végén, amelyben azt indítványozta, hogy a menekült Szálasi-kormánnyal tárgyaljanak Magyarország sorsáról, mert ez még »a száműzetésben« is gyakorolja a teljes állami szuverenitást, mert birtokában van most is Szent István koronájának. Nevetve mutatta neki ezt az írásművet 1945 nyarán Svájcban Mr. Tyler, aki 1938-ig népszövetségi pénzügyi főbiztos volt Magyarországon és akinek, mint a magyar ügyek szakértőjének adták át ezt véleményezésre az [ausztriai USA](#) megszálló hatóságok.

A korona és a koronázási jelvények további sorsáról összefoglaló áttekintést nyújt Zsiday Csaba Budától Augsburgig című cikkében (Magyarország, 1978. jan. 8.). Megszólaltatja a Pajtás Ernő ezredes, parancsnok vezetésével amerikai fogságba esésükig a koronát kísérő és már 8, később 6 főre olvadt koronaőröknek szerinte

utolsó élő tagját, Bunda Józsefet is, akinek közlése szerint december 11-én vitték egy ponyvás teherautón a koronálását Veszprémből Kőszegre; 18-án lépték át az osztrák határt és a Salzburg melletti Mattsee községbe mentek. Itt a nyilasok erőszakos fellépése és a front közeledése miatt a korona és a jelvények elásása mellett döntöttek, ami május 5-én meg is történt a tóparton. Az egykori augsburgi kihallgató-csoport vezetőjének emlékiratai szerint az amerikaiak felkutatták az elásott koronát, »amelynek belseje, bélése – a szövetrész – már teljesen el volt rothadva, ki is kellett szedni belőle«.

Ehhez a most idézett közléshez meg kell jegyezni, hogy ezzel természetesen semmiféle károsodás sem érte a koronát, mert abba minden koronázás előtt a megkoronázandó király feje méreteinek megfelelő bélést készítettek. A korona kerülete 72 cm, tehát mintegy 10–20 centiméterrel meghaladja a férfi fejméretet. Ennek áthidalására szolgált a süvegszerű, különleges bélés, az ún. koppa, melyet a legutóbbi két koronázásra 1867-ben és 1916-ban a Váci utcai Pórfi-féle kalapüzlet tulajdonosa készített. A tönkrement és kiszedett bélés tehát csak az 1916-os koronázásra készült.

A 7. hadsereg parancsnoka megengedte Pajtás ezredesnek, a koronaőrség parancsnokának, hogy a koronát elkísérje, amikor beszállították Frankfurtba. 1956. augusztus 22-én az Actio Catholica egy magyar-német feliratú emléktáblát helyezett el Mattsee-ben a plébánia falán ezzel a szöveggel: »Itt őrizték 1945-ben a Magyar Szent Koronát«. ³²

„

Jelképes epizódja a Szent Korona sorsának a Csehszlovák kormány 1946. április 10-én a nagyhatalmaknak átadott jegyzéke, amelyben a trianoni határ megváltoztathatatlanságának elismerését, a magyar nemzetiségűek Csehszlovákiából való áttelepítését, a pozsonyi hídfő átadását és – mint ki nem mondott garanciát – „Szent István koronájának, a revizionizmus jelképének” az Egyesült Nemzetek Szervezetének Múzeumába való elhelyezését követeli. A magyar nemzet megalázását így kötötték össze a Szent Korona megalázásának kísérletével. Aki láncot akar tenni a magyar nemzetre, fogságba veti a koronát!³³

---

³² dr. Bölöny József: Sacra regni corona. 1978. Különkivonat a Történelmi Szemle 1978. évi 2. számából. 359-361.p.

³³ Fülöp Mihály: A befejezetlen béke. A külügyminiszterek Tanácsa és a magyar békeszerződés (1947)

90.oldal. Idézi: Hunyók Párizsban. HVG. 1997. február 8.

Az 1946 os kényszer köztársaság és a Szent Korona

A Magyarország államformájáról szóló 1946. évi I. törvénycikk bevezetése szerint *„Magyarországon 1918. november 13-án megszűnt a királyi hatalom gyakorlása. A nemzet visszanyerte önrendelkezési jogát. Négy száz esztendő harc, az ónodi gyűlés, az 1849-es debreceni határozat, két forradalom kísérlete és az ezt követő elnyomatás után a magyar nép újra szabadon határozhat államformájáról.*

Az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójog alapján megválasztott Nemzetgyűlés most a magyar nép nevében és megbízásából megalkotja azt az államformát, amely a nemzet akaratanak és érdekeinek legjobban megfelel: a magyar köztársaságot. A köztársaság polgárai részére biztosítja az ember természetes és elidegeníthetetlen jogait, a magyar nép számára a rendezett együttélést s a más népekkel való békés együttműködést.”

Mindebből szinte semmi nem volt igaz. Nem volt igaz, hogy a magyar nép határozott az államformáról, mert egy olyan nemzetgyűlés határozott, amely milliós nagyságrendű tömegnek a választójogból való kirekesztése után, erős megszálló nagyhatalmi befolyás és nyomásgyakorlás, a kommunista párt kíméletlen politikai nyomása és az erre kényszerűen bólintó többségi kiscgazdapárt támogatásával engedett a körülmények kényszerének. Mindez történt a történelmi folyamatosság megszakításának szándékával, félremagyarázott történelmi előzményekre való hamis hivatkozással. Nem volt igaz a szabadság ígérete sem, a törvény nem váltotta be azt a várakozást, hogy az alapvető szabadságjogok megfelelő védelmet kapnak, ellenkezőleg, a köztársaság fogyatékos szabadságjogok további fokozatos csonkításának és végül kommunista önkényuralomba torkolló politikai folyamatnak lett hamis hivatkozási pontja

1978-ban volt hazatérésének 40 évfordulójára a Rubicon történelmi magazin a Szent Korona hazatérései 1205 től 1978 ig címmel reprezentatív számot jelentetett meg. Ebben olvassuk a száműzetésben lévő szentkorona köztársasági epizódját *a detronizált Szent Koronáról.*³⁴

„A Szent Korona már 1945-ben is többnyire csak „koronaként”, esetleg „magyar koronaként” jelent meg az állami és baloldali források zömében. 1945 júniusának végén érkeztek meg az első - bizonytalan - hírek arról, hogy megtalálták Ausztriában a magyar koronázási jelvényeket. Bár az ország ellenőrzését a szovjet Munkás-Paraszt Vörös Hadsereg szilárdan tartotta kezében, baloldali publicisztikák megfogalmazták azt a félelmet, hogy a Szent Korona nem pusztán a Horthy-rendszer, hanem a nyilaskeresztes rezsim visszatérésének eszköze lesz. Ebben döntő szerepe volt annak, hogy 1944 őszén Szálasi a Szent Koronára tette le nemzetvezetői esküjét.

---

³⁴ Ligeti Dávid: A deszakralizált Szent Korona. Rubicon történelmi magazin 1978-7-8 szám. 146-151 o.

Am emellett éles támadások keresztüzébe került a Horthy-korszak idején kidolgozott Szent Korona-tan³⁵ is, amelyet az 1946 márciusában megalakított Baloldali Blokk pártjai (Magyar Kommunista Párt, Szociáldemokrata Párt, Nemzeti Parasztpárt) a reakció ideológiájának, valamint antidemokratikusnak bélyegeztek. Többször visszatérő motívum maradt az egész 1945 utáni mentalitásban annak a ténynek a hangoztatása, hogy 1930-tól kezdve minden bírói ítélet így kezdődött: „A magyar Szent Korona nevében!” Mindezek miatt már a Szent Korona említése is a „feudális, Horthy-fasiszta, nyilas, legitimista” stb. jelzőkkel egyenértékű hatást váltott ki.

1946. február 1. a magyar királysági államforma végét hozta, miután az ország történetében másodszor kikiáltották a köztársaságot. (Megjegyzendő, hogy az 1918. évi, ún. I. Magyar Köztársaság valójában a Magyar Népköztársaság nevet viselte - minden hivatalos iraton ebben a formában jelent meg, sőt több ízben helyreigazították a köztársaság névforma alkalmazóit.) Értelemszerűen a korona kérdése a köztársaság kikiáltása körüli időszakban előtérbe került.

A Nemzetgyűlésben heves viták folytak az államformaváltással összefüggésben. A köztársasági államforma bevezetését támogató törvényjavaslatot Sulyok Dezső terjesztette elő a Nemzetgyűlésben 1946. január 30-án. Másnap Slachta Margit, a Keresztény Női Tábor vezetője fogalmazta meg, hogy a köztársaság bevezetéséről szóló törvény nem tesz említést a Szent Koronáról. Slachta a magyar legitimizmus érvrendszerét képviselve kiállt amellett, hogy „a Szent Korona tana nem fikció, ilyet állítani igen nagy tévedés. A Szent Korona ugyanis ebben a felfogásban állandóan inti a hatalom két hordozóját, a nemzetet és a királyt a jogelviségre.” A képviselőnő azt is helyesen ismerte fel, hogy ha a koronázási jelvények visszatérnek Magyarországra, „majd intézkedés történik arról, mi legyen a Szent Koronával, és esetleg elhatározzák, hogy betegyék a múzeumba. A detronizált Szent Korona már egy halott korona lesz, nem élő személyiség, mint most, mikor élő jelkép és élő jogforrás. Olyan lesz, mint egy drága halott, kit beteszünk a koporsóba és tudatunk van arról, hogy csak holtteste van itt.”

Felszólalását a kormánypártok képviselőinek részéről - így a kisgazdák részéről is - heves bekiabálások kísérték. Többek között elhangzott, hogy „az ország nem a korona, hanem a magyar nép és Kossuth országa”, „a nép a jogforrás, nem a korona”, vagy a „történelmi tradíció nekünk a Dózsa trónja”. Ahogy a Népszava fogalmazott: „A köztársaság és a demokrácia védelméről szóló törvényjavaslat kirobbantotta a belpolitikai válságot. Elérkezett a nyílt színvallás. A nemzetgyűlés demokratikus többsége és a dolgozó osztályok megmozdulása eldöntötte a kérdést - de világossá vált az az egyszerű tény is, hogy akik a közelmúltban olyan sokszor emlegették a »magyar szent koronát« - a köztársaság és a demokrácia ellenségei, azoknak legfőbb törekvésük, hogy elgáncsolják a fennálló államforma védelmének jogi megalapozását. ”

---

³⁵ Az idézett cikk írója téved: a Szent Korona tan nem a Horthy korszak szellemi terméke volt.

Más szavakkal: a Szent Korona, valamint az arra szimbolikusan épülő magyar történeti alkotmány a II. Magyar Köztársaság egyik fő ellenségévé lépett elő - természetesen döntően az MKP politizálása következtében” A Tildy-kormány számára a béketárgyalások szempontjából volt kiemelkedő jelentősége annak, hogy Magyarországnak milyen az államformája, és hogy a köztársaság kikiáltásával is bizonyítsa demokratikus jellegét. Tehát erős volt a megfelelni vágyás a Nyugatnak, ahogy ez a magyar történelem során többször is megfigyelhető. Illúzióba ringatták magukat a magyar politikusok akkor, amikor abban bíztak, hogy számítanak a demokratikus intézmények. Ez a szovjet megszállás alatt csak kirakatintézkedés lehetett a szovjet típusú diktatúra kiépítéséhez. De ez a politika így sem vezetett eredményre: az 1947. február 10-i párizsi békeszerződés, amely a második világháborút lezárta, nem vette figyelembe Magyarország igényeit, sajátosságait. A szovjet megszállók diktáltak minden téren. Schlachta Margitot kivéve a képviselők egyöntetűen a köztársaság államforma mellett tették le voksukat. Schlachta ugyanis királypárti volt, hangsúlyozta, hogy a Magyar Királyság vallási alapon állott. Idézte Szent István intelmeit, majd Mária Terézia egyik törvényének indokolását. Felsorolta II. József a jobbágyok sorsának enyhítése érdekében hozott intézkedéseit, de ekkor Erős János független kisgazda képviselő közbekiabált: „Négyszáz éves Habsburg-uralom után nem lehet Habsburg-propagandát csinálni!”

Schlachta Margit mellett Eckhart Sándor bírálta a javaslatot, azzal érvelve, hogy a nemzetgyűlés nem jogosult a köztársaság kikiáltására, arról a népet kellene megkérdezni.³⁶

Parragi György független kisgazdapárti képviselő nyomatékosította: erős demokráciát akarnak, amely le tud számolni ellenségeivel. Ez a kijelentés nem kecsegtetett túl sok jóval, épp a köztársaság védelmének jelszavát használta fel ezután a kiépülő kommunista rendszer arra, hogy politikai ellenfeleit kiiktassa. Kossa István a vita lezárása után bejelentette, hogy Magyarország államformája köztársaság lett, amit a képviselők felállva, lelkes éljenzéssel és tapssal fogadtak.

A Szent Koronával való közösség megtagadása nem csupán a magyar történeti alkotmánynak, hanem magának a magyar történelemnek, minden magyar alkotmányos hatalom egyik nélkülözhetetlen hivatkozási alapjának elutasítása volt.

---

³⁶A kalauz örömhíre (történelem – hetvenöt éve kiáltották ki a köztársaságot Magyarországon) Tóth Eszter

Legitim hatalom azonban nem létezhet – köztársaság sem – a Szent Korona megtagadásával, az ilyen politikai rendszer történelmi léptékben bukásra van ítélve. Ezt a történelmi tapasztalatot bizonyítja a legújabb korban az 1944-1989 közötti magyar történelem is.

A bíboros hercegprímás és a Szent Korona

Mindszenty József az utolsó magyar hercegprímás³⁷ nem ismerte el a német, majd a szovjet megszállással törvénytelenül létrejött rendszereket, s a helyzet tudatos mérlegre tétele alapján érvényesíteni kívánta közjogi, alkotmányos szerepét, amelyet hercegprímásként betöltött. Mindszenty élettörténetének, közszereplésének, több évtizedes meghurcoltatásának titka közjogi szerepében is benne rejlik meghatározó módon, olyannyira, hogy boldoggá avatásának nehézségeit, elhúzódását is idegenek által nehezen érthető közjogi helyzetével és ennek megfelelően tudatosan vállalt szerepével összefüggésben kell látnunk.

A Zászlósúr.

Mindszenty ezt írja emlékirataiban³⁸:

„Esztergom annak a középkori keresztény államfelfogásnak finom és emberi jelentkezése, melynek világviszonylatban mása a pápa és császár kettőssége. A gondolat magyar megtestesítője a király és az esztergomi érsek. A prímás koronázza a királyt a Szent István fejét érintő Szentkoronával. Csak ettől a pillanattól lesz feje, királya a nemzetnek. A koronázásnak nálunk a 13. századtól közjogi jelentősége van. A Szentkorona minden jognak és hatalomnak a forrása. Az egész nemzet, a koronás király és népe, alkotják a Szentkorona testét. A Szentkorona egyesíti a királyt és a nemzetet; s a nemzeti szuverenitásnak is a Szent-korona a forrása.

*Nyilván a koronázás joga tette, hogy az esztergomi érsek első lett a közjogi méltóságok között. A király távollétében sokszor ő a helyettese. Országos ügyekben a király kikéri tanácsát. Ha a király vétett az alkotmány ellen, akkor az esztergomi érsek kötelessége őt az alkotmány tiszteletben tartására figyelmeztetni, tőle ezt megkövetelni. **Ismerünk történelmi helyzeteket, mikor az esztergomi érsekek súlyos***

---

³⁷ Magyarország esztergomi bíboros prímásai 1714 től 1951-ig - amikor a Pápa megtiltotta a főpapoknak világi címek viselését - a német birodalmi hercegi rangra utaló „hercegprímás” méltóság nevet is viselték a német-római birodalomban azok a főpapok, akik joghatósági területükön és a birodalmi gyűlésen hercegi jogokat gyakorolhattak a nem egyházi, hanem birodalmi, politikai cím és rang szerint. - Mo-on elsőként 1707-től Keresztély Ágost viselte, aki születésénél fogva szász kir. hg., és esztergomi érsk. lett.

³⁸ Mindszenty József Emlékirataim. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 80-81. oldal

hátrányokat, sőt börtönt is vállaltak e kötelességük teljesítése közben. Bánfy Lukács, Jób, Róbert és Lodomér érsekek a középkorban megvédték az alkotmányos jogokat a királyi túlkapásokkal szemben. De később is, pl. Zsigmonddal szemben Kanizsai János, Mátyással szemben Vitéz János, I. Lipóttal szemben Lippay György és Széchenyi György, II. Józseffel szemben Batthyány József, vagy egészen a modern időkben Ferenc Józseffel szemben Scitovszky János prímások is védték a nemzet érdekét. Az egész nemzet, katolikusok és másvallásúak, közjogi állásukból kifolyóan ezt elvárták tőlük.

Az esztergomi érsek személyéhez kötött prímási méltóság, mely a magyar katolikus egyház hierarchiájának is záróköve, az egyetlen hivatal hazánkban, melyben egyházi és állami jogkör egyesül. Érintetlenül érvényben maradt a magyar prímásoknak ez az alkotmányos jogköre az 1920. évi I. törvény–cikk után is, mely a királyt helyettesítő kormányzó jogait írja körül. Csak néhány évvel az én beiktatásom előtt Serédi Jusztinián bíboros-hercegprímás, a nemzetközileg ismert egyházjogász, erre vonatkozó álláspontját egyik nyilatkozatában így fogalmazta meg:

>„A hercegprímásnak, mint első zászlós úrnak, közvetlen a király, illetve az államfő után következő, tehát legelső közjogi méltósága Szent István király óta alkotott törvényeinkben van biztosítva ... A hercegprímás kettős méltósága mindkét vonatkozásban igen súlyos felelősségteljes munkát jelent, úgyhogy a maga számára mintegy meg kell halnia, hogy a magyar katolikus Egyház és a magyar haza javára élhessen és dolgozhasson.” <

Ez a Szent Korona tan és a magyar főpapi és közjogi főtisztviselés egyik legszebb adaléka.

Megemlíti ugyanitt, hogy „mind az ország népe, mind az ideiglenes kormány érintetlenül érvényben lévőknek tekintette a magyar prímásoknak az alkotmányban meghatározott jogkörét”. Hivatkozik rá, hogy amikor az ideiglenes kormány miniszterelnökének prímási beiktatásakor küldött üdvözlő táviratára válaszolt és a táviratban a magyar prímások közjogi méltóság ára utalt „a kormány, az ideiglenes nemzetgyűlés, a pártok, a sajtó és az egész ország közvéleménye azt tudomásul vette.” Az én táviratom pedig így szólt: írja „meleg garotulációját hálásan köszönöm. Az ország első közjogi méltósága hazáért rendelkezésére áll.” Majd hozzáteszi, hogy e

táviratban és székfoglaló beszédében is csak azt hangsúlyozta amit a nemzet egésze 1945 ben elvárt tőlem, készen állok a magyar népem érdekeinek és az alkotmányban biztosított állampolgári és emberi szabadságjogok nak a megvédésére.³⁹ Jellemző jóhiszemű világszemléletére és jellemére, hogy a reá jellemző közjogi idealizmus által vezérelt előbb idézett megállapításainak kézzelfogható bizonyítékai hiányoznak, az ideiglenes nemzetgyűlés aktusai közül hiányzó támogatás helyett a hallgatást értelmezte - sajnos tévesen - értő tudomásulvételnek. Főpásztori beiktatása akart elmondott székfoglaló beszédében szól a jogfolytonosság elszakadt fonalaról, s kifejezi reményét, hogy *„a balszerencse elmúltával a nemzet józansága hidat ver az örvény felett, mint Pontifex mint hídverő és több, mint 900 év jogán az ország első zászlósúra a Ti érseketek, az ország prímása is ott lesz közös életünk helyreállításában és továbbvitelében.”*

Életrajzíróitól, életének értelmezőitől nem lehet távol az a feltételezés, hogy közjogi szerepére hivatkozása valamely életidegen, fellengzős magatartásmód, tapintatosan figyelmen kívül hagyandó anakronizmus része lett volna. Gondolhatják ezt saját kijelentéseire alapozva, hogy az esztergomi bíboros érsek hercegprímás az ország első zászlósúra, amit elődje Serédi Jusztinián hercegprímás is vallott, s Mindszenty is. Ám a Köztársaság „bevezetése” ellen volt tiltakozásaiban nem élt a „zászlósúr” tisztségre hivatkozással, élt közjogi szerepének hangsúlyozásával. - A kijelentés abban az értelemben pontos, hogy Serédi hercegprímás e tisztsége idején már nem volt olyan más zászlósúr, országos főméltóság aki/amely megelőzte volna a bíboros hercegprímás közjogi rangját, státuszát.

Az ország zászlósúrai (országzászlós, nagyzászlós), hagyományosan a nádor, az országbíró, horvát szlavón dalmát bán, a tárnok(főtárnok)mester, a kancellár (régebben az erdélyi vajda, pozsonyi és temesi ispán) voltak. Egy 2012-ben megjelent dolgozat így szól a hercegprímásról:

„A magyar prímás közjogi jogosítványai a középkorra nyúlnak vissza. Legősibb joga a magyar király megkoronázása és felesketése volt. Ő számított az ország első zászlósúrának, a középkorban II. András szentföldi hadjárata és Luxemburgi Zsigmond hosszabb külföldi tartózkodása idején (1414–19) ténylegesen helyettesítette a királyt.”

Az „Ő számított” formula kifejezi, hogy nem formálisan, rögzített hierarchia szerint volt zászlósúr. Az újabb tankönyvek (Tomcsányi Móric, Bölöny József) nem szólnak a hercegprímás jenidejű zászlósúri jogállásáról, ám Bölöny a történetiségben említi a Kancellárt a nagyzászlósok között a XIII.

---

³⁹ Lásd előző lábjegyzetet 83 oldal.

századdal összefüggésben.⁴⁰ *A történeti alkotmányból értelemszerűen következően azonban a hercegprímás – a király és mindenki más főméltóság akadályoztatása vagy tisztsége betöltetlensége esetén - a mindenkori apostoli magyar király, tehát a tényleges, jog szerinti államfő helytartója, homo regius.*

Így folytatódik a tanulmány: „ *A király fő- és titkos kancellárja volt, ezen tisztségénél fogva az ország rendes bírójának egyike. Ezt a jogát a hétszemélyes táblán személyesen gyakorolta, a királyi táblához pedig két ülnököt nevezett ki. A pénzverés főfelügyelői tisztét is betöltötte. Ő volt a királyi kettőspecst őre. Tagja volt a helytartótanácsnak. Részt vett az országgyűléseken. Az országgyűlés II. Lipót trónra lépésekor újból megerősítette a primás-érsek jogait és kiváltságait. 1270 óta Esztergom vármegye örökös főispánja volt. Mária Terézia óta a Szent István Rend főpapja. Kiváltságai közé tartozott, hogy nem kellett személyesen esküdni, hanem azt tisztje által is megtehetette. A 19. századig nemesei voltak. A német-római birodalmi hercegi címet 1714-től, ül. Károly adományozása folytán viselték az esztergomi érsekek. A püspöki székek betöltésekor a magyar udvari kancellária megkérdezte a primást is, kik a jelöltjei. A 20. századra ezeknek a kiváltságoknak csak egy része birt jelentőséggel. Kevés volt törvénybe foglalva, legtöbbjük szokásjogként élt.*

Amikor az első világháború után újból felállították az országgyűlés második kamaráját, a Felsőházat, annak, méltósága alapján, tagja lett a hercegprímás is. Szokásjog volt, hogy a miniszterelnökök és a miniszterek a hercegprímást értesítették kinevezésükről, és bemutatkozó látogatást tettek nála. A primásnak joga volt a kormány nélkül is érintkezni az államfővel, és ezt a jogot a Horthy-korszakban is igyekeztek fenntartani. A kormányzó válságos helyzetekben kikérte a hercegprímás véleményét. így történt ez többek között az 1932-es kormányválság idején. Serédi ekkor személyek és nevek említése nélkül fejtette ki azokat az elveket, amelyeket szerinte a kormány összeállításánál és a kormányzás módjánál és irányánál követni kellene.

Szokásjog volt, hogy az egyházat érintő törvényjavaslatokról előzetesen egyeztet a kormány a hercegprímással.”⁴¹

A hercegprímás – akkor Serédi - az 1944 -es alkotmányos válsághelyzetben, a diktatúrába forduló októberi napok idején számításba jött, mint ideiglenes államfő. Megelőzőleg az országtanács tagjaként a kormányzói tisztt

---

⁴⁰ dr. Bölöny József: Magyar Közjog I. Budapest, 1943.238.p.

⁴¹ Csiky Balázs: A magyar hercegprímási méltóság jogi helyzete a két világháború között Jogtörténeti Szemle 2012.1.sz. 35-43.o.

megüresedése esetén ülésező testületben az 1937-es XIX. törvénycikk szerint a miniszterelnök, az országgyűlés két házának elnöke, a Kúria elnöke, a közigazgatási bíróság elnöke és a honvédség főparancsnoka vett részt a hercegprímással együtt. Horthy Miklós kormányzó kikényszerített lemondása után, 1944. október 27 -én és november 2 -án ült össze az országtanács, amikor az üléseken Serédi Jusztinián hercegprímás a törvényesség betartására figyelmeztetett.

Mindszenty pontosan felmérte ezen szerepét, jól ismerte Serédi hagyatékát. Ismerte és becsülte a magyar nemzet történetét. Hiteles közjogi műveltsége erős hivatásérzérettel párosult. A szovjet birodalmi megszállás alatt szenvedő Magyarországon rádöbrent arra, hogy számára a Gondviselés megkerülhetetlen kötelem és küldetés feladatát adta, a történelmi-közjogi és keresztény erkölcsi igazság szolgálatát. Ez volt osztályrésze, mind egyházkormányzási tekintetben az ország katolikus egyházát képviselő főpapként, mind pedig a közjogi, történelmi alkotmányosságban gyökerező egyetlen történelmi-közjogi tisztség hordozójaként a jogfolytonosság megszakítását hirdető kényszer köztársasági rendszerben.

Meggyőződése volt, hogy az önkényuralmi rendszerrel nem lehet jó megállapodást kötni, a megállapodás az egyház és a nemzet számára súlyos veszteséget a diktatúra rendszere számára politikai győzelmet jelent. Ezért elutasította az elvtelen megegyezéseket, s ezt a meggyőződését, beállítódását igazolta a történelem.

Egyes nézetek szerint Mindszenty a történelmi magyar közjog értelmében egyfajta ideiglenes, rendkívüli államfő volt, jogkörével azonban 1946 után ténylegesen nem élhetett, de korábban tett ilyen értelmű lépéseket, és hercegprímási jogairól soha nem mondott le. Nem egyházi vezetőként, hanem közjogi méltóságként cselekedett, amikor 1945-ben össze akarta hívni a felsőházat, hogy helyreállítsa a széttört magyar államiságot. E rejtett államfői minőségében segélyeket igényelt, vezető politikusokkal tárgyalt, levelezett. A megszállás és a republikánus, polgári demokrata politikai gyakorlat légtüres térbe helyezte személyét. Alkotmányos szerepéről élete végéig nem mondott le, ezt állítólag hangsúlyozta VI. Pál pápával szemben is, amikor az esztergomi érseki széket megüresedettnek nyilvánította az egyházfő, engedve ezzel a kádári diktatúra egyházügyi koncepciójának. Mindszenty József alkotmányos szerepét fenntartva egy jövőbeni szuverén magyar nemzetgyűléshez fellebbezett, annak jogkörébe utalva az erről való rendelkezést. Ezzel kapcsolatosan azonban döntés nem született a rendszerváltozás után, szól ez a legitimista értelmezés.⁴²

Mindszenty okirathagyatékában található hatalmas irategyüttesben néhány, eredetileg angolul írt, majd magyarra fordított következő összetett mondat

---

⁴² Pánczél Hegedűs Jánossal interjú. <https://demokrata.hu/magyarorszag/mindszenty-jozsef-a-rejtett-allamfo-81735/>

található egy VI. Pál pápához címzett, de el nem küldött levéltervezetben Mindszenty bíboros saját hivatalos címeres papírján, letisztázva, keltezéssel ellátva és aláírva a budapesti Mindszenty Archívumban. Fakszimiléjét mi tettük közzé – írja a közzétevő Somorjai Ádám kutató szerzetes - , a reakciókból azt látni, hogy értelmezése nem könnyű. Ez a levél az utolsó láncszem abban a levelezésben, amely 1973. november 1. és 1974. február 5. között megelőzte VI. Pál pápa döntését az esztergomi érseki szék üressé nyilvánításáról; már a döntést követően készültek fogalmazványai és tisztázata is. Dátuma: 1974. március 4. (vagy április 3.).

„Elérkezik majd az a nap, amikor a Nemzetgyűlés visszavonja az 1974. évi döntést, azt alkotmányellenesnek, törvényen kívülinek és a hagyomány megerősökölésének ítéli, mert a Nemzetet egyáltalán nem kérdezték meg egy olyan kérdésben, amely pedig őrá tartozik. Letétele még nem jelenti, hogy megszűnt primásnak lenni. Nem személye, hanem a Nemzet függetlenséghez való joga ered az isteni akaratból és a természetjogból, s ez világos álláspont kinyilvánítására kényszeríti, valamint arra, hogy őrizze a primás hivatalát.”⁴³

Ez az el nem küldött, ám szabályosan aláírt levél bizonyítja Mindszenty erős közjogi elkötelezettségét, hazaszeretetét, hivatástudatát és azt a meggyőződését, hogy ő az egyetlen legitim, azaz hiteles eredetű- a történeti alkotmányban gyökerező tisztséggel bíró - főméltósága Magyarországnak. Mivel ezt a tisztséget - a bíboros hercegprimás státuszát - egyszerre egyházi és állami eredetűnek és jellegűnek ítéli, kifejti nézetét, hogy tisztsége közjogi összefüggése és érvényessége megmaradhat kérdéses egyházi elmozdítása ellenére is, egy alkotmányosan legitim nemzetgyűléstől függ ennek a sorsa. Sokat elárul a bíboros lelkeségéről, hogy a levelet nem küldte el, nyilván tudva, hogy ez a pápaságban és a nemzetközi közegben kiszámíthatatlan visszhangot keltett volna egy olyan pápasági döntés kapcsán, amellyel szemben egyházi úton nincs is helye és esélye jogorvoslatnak. Róma locuta... Azt is látta, hogy az ő sajátos közjogi helyzetét a Vatikán illetékesei bizonyára nem értenék meg, s ha igen nem méltányolnák. Még kevésbé számíthatott ezen helyzet Magyarországi közjogi megoldására annak – máig tartó – lehetetlensége miatt. Hiszen ez a felfüggesztődött alaki (intézményi) jogfolytonosság helyreállítását tételezte vona fel. Ez a levél súlyos adalék Mindszenty sorsának, szentté avatása nehézségeinek és magyarországi egyházi és történeti megítélésének jobb megértéséhez... Bizonyítéka megbonthatatlan hűségének a katolikus egyházhoz és hazájához Magyarországhoz. Ha van Mindszenty rejtély, akkor ennek kulcsa ezen sziklaszilárd, számára elemeiben megbonthatatlan hűség, a mely a Szent Koronához való különleges viszonyában mutatkozik meg a legjobban.

A köztársaság ügye.

---

⁴³ Mindszenty hercegprimás fellebbezése a Nemzetgyűléshez - A Mindszenty-kutatás Achilles-sarka? Magyar Szemle XVIII. évf. 7-8. Somorjai Ádám

Az ellene lefolytatott 1948-49-ben jogsértő módon végrehajtott eljárás során, kényszervallatások után is maradt annyi ereje a hercegprímásnak, hogy tiltakozzék a köztársaság megdöntésének vádjá ellen. Azt állította, hogy a királyságot nem tartotta időszerűnek, sem pedig megvalósíthatónak, s ugyanígy nyilatkozott Amerikában Spellman kardinális társának is. Mindszenty mindig kivált reális ítéleteivel. Nagyon is ismerte a köztársaság védelméről szóló törvényt. A Szentszék is szükségesnek tartotta, hogy 1949 januárjában, Mindszenty pere előtt, tényként megállapítsa, hogy a hercegprímás a püspöki karral együtt a demokráciát ismételten elfogadta, sőt szívből kívánta. Megállapítja azt is, hogy a magyar katolikusok jó katolikusok voltak ezer éven át a királyságban s jó katolikusok akarnak maradni a köztársaságban is. Idézi erre 1883-ból XIII. Leó körlevelét (a Libertá-t): Az egyház a különféle államformák egyikét sem veti el, ha azok önmagukban alkalmasak az állampolgárok javát szolgálni.

Mindazonáltal a minden nemzettagra, állampolgárra kiterjesztett Szent Koronatan biztosíthatja szerinte a keresztény testvérnépek belső békéjét, adhatja meg az együttélés morális tartalmát és a krisztusi demokrácia közös nevezőjét.

Mindszenty József tiltakozott a köztársaság „behozatala” ellen⁴⁴ Két közjogtörténeti, alkotmányos jelentőségű levelében vétót emel a köztársaság kikiáltása ellen 1945 szilveszterén és a tényleges kikiáltáskor, 1946-ban.⁴⁵ A levelek a *Magyar Királyság utolsó alkotmányos, közjogi képviselőjének törvényes tiltakozásai a köztársaság bevezetése* (ahogyan Mindszenty fogalmaz, helyes képpel élve: "behozatala") ellen. Közjogi méltóságként lépett fel ebben az esetben, mint ahogyan egész végig, lényegében halála napjáig, fenntartotta ezt a szerepét. E közjogi méltóság - a német megszállás, a nyilas puccs után, a szovjet megszállás közben, a kormányzó távollétében, az örökös király akadályoztatottsága lévén - a legfőbb történeti közjogi tisztség volt a Magyar Királyságban történeti alkotmányunk szerint. Homo regiusként, *államfői* szerepet birtokolhatott volna elméletileg megalapozottan, gyakorlatilag teljesen esélytelenül, amit jól tudott, realitásérzék és küldetésstudat kettőssége tették szerepét drámaivá. A törvényességet, az alkotmányos folyamatosságot, a nemzeti függetlenséget képviseli - egyértelműen a királyság pártján állva. Legitimizmusa szociális, nemzeti és demokrata szemléletű volt, azon a nyomon helyezkedett el, amely Apponyi Albert, ifjabb Andrássy Gyula, Teleki Pál jellemezője volt és amelyet a későbbiekben Pető Sándor úgy jellemezett, hogy „a legitimista gondolat győzelme helyreállítaná az ősi alkotmányt megvédene a germán és pánszláv veszélytől, a fasiszta parancsuralmi rend kiépítésétől és biztosítaná hogy a magyarság betöltse

⁴⁴ 2013.05.25. Regnum Portál <http://regnumportal.hu/regnum2/node/177>

⁴⁵ KRAJSOVSKY GÁBOR: 'HÜEK LESZÜNK HAZÁNKHOZ ÉS AZ ŐSÖK HITÉHEZ' Szerkesztett előadás Mindszenty-Pehm József családi eredetéről, az államformákkal és a Szent Koronával kapcsolatos állásfoglalásáról Máriaremete, 2019. szeptember 7. Kézirat birtokomban, a fejezethez értékes forrásként használtam.

történelmi hivatását. E hivatás lényege Európa békéje a Duna medence népeinek politikai szervezése, a kiegyensúlyozás.”⁴⁶

„Mindszenty József esetében ugyanis a királyság és a nemzet függetlensége egy és ugyanaz, nem szétválasztható egymástól. A hercegprímás példásan dinasztiahű (Habsburg-Lotaringiai Ház) személy volt, ugyanakkor nagy hazafi, aki a forradalmak és diktatúrák minden formáját (kommunista, nyilas, náci) elvetette. Érvkészlete, amellyel a köztársaságot az idegen megszállás és az azzal együttműködő (a hercegprímás szóhasználatában: kollaboráns) demokrata és baloldali kormányzat terhére rója fel és a nemzet ítélőszéke elé helyezi, a mai napig muníciót jelenthet és továbbgondolásra ad okot minden magyar királyságpártinak.”⁴⁷

A levelek címzettjei (Tildy Zoltán akkori miniszterelnök, később az I. Magyar Köztársaság elnöke; Varga Béla - a Nemzeti Főtanács tagja, a Nemzetgyűlés későbbi elnöke) nem válaszoltak a hercegprímásnak, a köztársaság kikiáltása megtörtént, az 1944-ben felfüggesztődött jogfolytonosság teljes felszámolása bekövetkezett már 1946-ban..

Varga Béla személye különösen fontos, - ő az ideiglenes államfői testület, a Nemzeti Főtanács tagja is,- akit korábban Mindszenty bűjtatott a nyilasok elől. Az I. Magyar Köztársaság Nemzetgyűlésének elnöke lett (legitimista múltja ellenére a köztársasági kényszerezepizód egyik főszereplője, emigrációba vonulásával a kudarc tanusítója), aki a "megbízását" az 1990-es magyar országgyűlésnek adta át, ezzel megcélozva egy bizonyos "republikánus folytonosságot" itthon 1946 és vértelen átmenet esztendeje, 1989 között.

Íme a két történelmi jelentőségű levél

Miniszterelnök Úr!

Hivatalosan ugyan nem kaptam eddig erről tájékoztatást, de mert a hír komoly helyeken is erősen tartja magát, kénytelen vagyok rá kitérni, és amennyiben való alakja lenne, a *terv ellen súlyos okból óvást emelni*.

Úgy értesülök, hogy a Nemzetgyűlés a közeljövőben napirendre szándékszik hozni az alkotmányreformokat, köztük a köztársaság behozatalát az ezeréves magyar királyság megszüntetésének tervével.

Ha ez a hír megfelel a valóságnak, ha nem is kaptam erről hivatalos tájékoztatást, a *magyar primások több mint 900 éven át, állandóan gyakorolt közjogi tisztjéből folyóan óvást emelek eme tervek ellenében*.

Nem merem feltételezni, hogy külső nyomás érvényesülne ez irányban; ha esetleg mégis, akkor *ünnepélyesen tiltakozom ellene*, mint az ország belügyeibe történt illetéktelen beavatkozás ellen.

Ha egyes belső tényezők erőszakolják ezt a kérdést, akkor az erőszakolókkal szemben ezekre a súlyos érvekre kell mutatni.

---

⁴⁶ Kardos József: A Szent Korona-tan és a legitimizmus, Gondolat, Budapest, 2012. 170 o.

⁴⁷ Krajsovszky i.mű.

1944. október 15. óta elég sok történt máris az ország ősi alkotmánya ellenében; kár magyar embereknek tovább vinni a Szálasiék által könnyedén és könnyelműen megkezdett utat és betetőzni ezzel a lépéssel az eddigi szomorú folyamatot. *Sztálin a szovjet városok újjáépítésének alapelvét az a tette, hogy minden városhoz, mint történelmileg kialakult organizmushoz kell nyúlni. Ennyi figyelmet az ezeréves magyar alkotmány is megérdemel komoly magyarok részéről abban a tudatban, hogy a magyar nép lelkialkatának az ilyen változás nem is felel meg.* Nagy tévedés azt gondolni, hogy ezzel egyetlen lépéssel is előbbre visszük az ország és népünk ügyét vagy külső jóakaratot biztosítunk magunknak.

Ez a kérdés ma felette időszerűtlen. Időszerűbb volna az ország kétségbeeső gazdasági, közellátási, pénzügyi és erkölcsi életének a helyreállítása, a pusztuló hadifoglyok és a Nyugaton halálosan vergődő menekültek, az itthon üldözöttek megmentése, a magyarság életéből az egekig csapkodó gyűlölet és szeretetlenség száműzése, a mérhetetlen magyar szenvedés enyhítése itt benn, és a trianoni határokon túl magyar százezreves üldözésének megállítása. Mindezzel szemben a köztársaság nem gyógyszer, nem segítség, sőt a meglévő bajok növelését és a további zavarok felkeltését, a gyógyulás elakasztását eredményezheti, mint 1918-ban.

Majd, ha ezeket a gyötrő kérdéseket vagy magunk, vagy az idő megoldja, lesz alkalmunk az egyáltalán nem égető alkotmányjogi kérdésekkel foglalkozni. Az építés nehéz munkájával szemben ne adjunk elsőbbséget a múlt megszentelt értéke terén való, semmi esetre sem építő jellegű tevékenységnek.

Annál kevésbé lehet ezt tenni, mert hiszen erről kifejezetten is illik, sőt meg kell kérdezni népünket. A választáson szó sem esett választóközönség előtt erről hadifoglyaink, nyugati menekültjeink, szabadságukban korlátozott polgártársaink összesen mintegy kétmilliónyi tömege, tehát lakosságunk 1/4-e ki volt zárva ilyen fontos kérdés intézéséből.

Az újjáépítésben önzetlen lendületet látna népünk, ezekben a reformokban kevésbé.

Alkotmányunk kényes épületéhez ezer éven át a nemzet mindig akkor nyúlt, amikor künn és benn más rendezetlen kérdésünk nem akadt. A terv különben nagyon meglep, mert amikor folyó évi november 16-án Miniszterelnök Úrhoz és Varga Béla úrhoz, a Nemzeti Főtanács tagjához szerencsém volt, már érintettem ezeket a szempontokat és Miniszterelnök Úr azt felelte ezekre: "*Én is úgy gondolom!*".

Abban a reményben, hogy Miniszterelnök Úr kitart ilyenképp közös álláspontunk mellett, vagyok Miniszterelnök úrnak őszinte, hazafias tisztelettel Esztergom, 1945. december hó 31.

Mindszenty József
(saját kezű aláírás)
bíboros hercegprímás
esztergomi érsek

(Kiemelések tőlem:Z.Zs.)

Miniszterelnök Úr! Nemzetgyűlési Elnök Úr!

Az államforma tárgyában benyújtott törvényjavaslat kapcsán közjogi tisztem szerint, tehát kötelességszerűen megállapítom, hogy annak tárgyalása *idegen megszállás alatt a magyar nép megkérdezése nélkül, a képviselők szólásszabadságának korlátozásával folyt le; következésképp a nemzet ezek figyelembevételével gondolkozik és ítélkezik a történeteken.*

Amikor megállapításomról Miniszterelnök, Nemzetgyűlési Elnök Urat van szerencsém értesíteni, fogadja hazafias tiszteletemet.

Esztergom, 1946. február hó 1.

Mindszenty József

bíboros, hercegprímás

esztergomi érsek⁴⁸

Küzdelem a Szent Korona biztonságáért.

Figyelmet érdemel az a küzdelem is, amelyet a Hercegprímás azért folytatott, hogy az 1945- ben nyugatra menekített Szent Koronát ne adják vissza a szovjet birodalom által leigázott kommunista Magyarországnak. Mindszenty József a Szent Korona védanagyala annak huszadik századi száműzetésében.⁴⁹

Azt követően, hogy elhallgattak a fegyverek az európai harctereken, a rangidős kalocsai érsek, Grósz József kérésére Mindszenty József veszprémi püspökként fogalmazta meg a magyar püspöki kar első főpásztori szózatát, mely 1945. május 24-én vált ismertté. Ebben olvasható, hogy „a Szent Korona és az áldást osztó Szent Jobb, a magyar tisztelet és kegyelet ősrégi emlékei ismeretlen helyen vannak”. Noha az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. május 25-én hozott határozatában csupán az ötödik helyen jelölte Serédi Jusztinian megüresedett székébe a veszprémi püspököt, a pápa mégis Mindszenty mellett voksolt. A Miklós Béla vezette kormány szeptember 17-én ezt tudomásul vette.

Az esztergomi érsek, bíboros 5437 napot, majdnem másfél évtizedet, életének közel egyötödét töltötte az Amerikai Egyesült Államok budapesti követségének, majd nagykövetségének falai között. A magyar római katolikus egyház élén trónra emelésétől 1948. december 26-i őrizetbe vételéig éppúgy, mint

---

⁴⁸ ÁBTL 3. 1. 9. V-700/15A. 305-307. oldal és V-700/56. 184-186. oldal. Valamint, ÁBTL 3. 1. 9. V-700/15A. 311. oldal. Közli: Somorjai Ádám – Zinner Tibor: Majd' halálra ítélve - Dokumentumok Mindszenty József élettörténetéhez, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Bp., 2008. Idézi Krajsovszky.

⁴⁹Ez a fejezet és idézetanyaga elsősorban Zinner Tibor által feltárt forrásokra és tanulmányára épült. http://www.rubicon.hu/magyar/nyomtathato_verzio/mindszenty_jozsef_es_a_szent_korona/

félrabságában „kiemelt fontosságot tulajdonított a Szent Korona ügyének”, s még utána is, a bécsi Pazmaneumban és külföldi evangelizációs útjain. Mivel a köztársaság (majd népköztársaság) bevezetése, törvénybe iktatása, az államformaváltás szándékaival, meggyőződésével ellentétes volt 1945 végi bejelentésétől kezdve. Azért írt, beszélt, hogy a fokozatosan kizárólagos hatalomra szert tevő kommunista politikai erőcsoport, Moszkva vazallusa, ne szerezhesse meg a koronaékszereket, ne szállítsák azokat vissza Budapestre. Szentkoronás őrzési helyként a Vatikánt javasolta mind a pápaságnak, mond elsőrendűen az amerikai állam vezetőinek szóló leveleiben, üzeneteiben.

Már 1946. február 10-én levéllel fordult XII. Piuszhoz, felvetve a koronázási ékszerek vatikáni elhelyezését. A pápai államtitkárság támogatta elképzelését, hogy mert - miként Washingtonban ismertté vált 1946 áprilisában,- „mindaddig, amíg Szent István Szent Koronája biztonsággal nem térhet vissza Budapestre, az Apostoli Szentszék őrizetében legyen”. A válaszból világos és egyértelmű volt – ez a tény érvényesült mindvégig, a koronázási ékszerek ünnepélyes visszatértéig –, hogy az amerikaiak megőrzésre vették át az ereklyéket Pajtás Ernő koronaőrség parancsnoktól.

Berlinből távirat érkezett Washingtonba a külügyi tárcához 1946. május 31. éjjelénarról, hogy az Apostoli Szentszék Magyarország katolikusai nevében Szent István koronájának az egyház részére való visszaadása ügyében előterjesztett 1946. február 27-én kérést. Az amerikai misszió 1946. április 30-án kelt, a külügynek szóló jegyzékében ezt rögzítették:

„A vizsgálat azt mutatja, hogy a kérdéses koronát nem erőszakkal hurcolták el Magyarországról, hanem a magyar hatóságok adták át az amerikai hadseregnek megőrzés céljából. Ezért az nem esik a négyoldalú megállapodásban meghatározott visszaszolgáltatandó javak kategóriájába. Ennél fogva az Amerikai Egyesült Államok hatóságainak egyoldalú rendelkezése semmilyen módon nem sérti a négyoldalú restitúciós megállapodást. Az R. D-vel és OMGUS R. osztállyal történt konzultáció után az a javaslat merült fel, hogy a kérdés e három lehetséges variáció egyike szerint oldandó meg:

(1) A koronát az Apostoli Szentszéknek átadni megőrzés céljából mindaddig, amíg biztonságosan visszaszállítható Magyarországra. A Vatikán április 25-i szóbeli jegyzéke szerint Mindszenty bíboros, Magyarország prímása ezt a megoldást ajánlja.

(2) A koronát az Amerikai Egyesült Államokba szállítani letétbe helyezés és biztonságos őrzés céljából. Tekintve, hogy a korona nagy politikai és vallási tartalom és jelentőség hordozója a magyar nép számára, a koronának az Amerikai Egyesült Államokba való fizikai elhelyezése előnyösnek bizonyulna a jövőbeli egyezkedés és a megfelelő időben való visszaadás szempontjából. Az Amerikai Egyesült Államokba szállítás történhet a prímás belegyezésével vagy tudtával, de fennáll a lehetősége, hogy ez a közvéleményben hasonló következményekkel jár, mint amilyenek a német festmények Amerikai Egyesült Államokba viteléből adódtak.

(3) A koronát Németországban, katonai gyűjtőállomáson tartani mindaddig, amíg biztonsággal visszaadható a magyar egyháznak.

Várjuk a Külügyminisztérium tanácsát.”

A politikai tanácsadó Robert Daniel Murphy – aki a Szent Korona sorsának alakulásáról a kezdetektől „képben” volt – által aláírt levél kpcsán az amerikai külügyi tárca kijelenti, hogy a „végső rendezésnek a magyar kormány kívánságával összhangban kell megtörténnie”. A budapesti követet kéri: tudja meg, hogy miként vélekedik a budapesti kormány a Szent Koronáról és a koronázási jelvényekről.

1946. augusztusában – esetleges hazahozataluk hírére – magyar források arról tájékoztatták a budapesti amerikai követet, Hans Frederick Arthur Schoenfeldet, hogy Nagy Ferenc miniszterelnök a koronaékszerek esetében a további amerikai gondoskodást részesíti előnyben. Ez bölcs döntés volt.

A szentszéki ügyvivő, Péterffy Gedeon arról számolt be a bíborosnak 1947. március 31-én a Vatikánból, hogy Gennaro Verolino, aki a magyar ügyek referense a Vatikáni Államtitkárságon, azt mondta neki, a Szent Koronáról „a tárgyalások az amerikaiakkal folyamatban vannak”.

Tengerentúli, egyesült államokbeli és kanadai útja során Mindszenty megemlítette Francis Josef Spellman bíboros, New York érseke előtt a Szent Korona ügyét. A magyar főpásztor emlékiratához annak idején számos feljegyzés készült és töredékes szövegek is fennmaradtak. Ezek egyike arról tudósít, hogy Spellman bíboros „a magyar Szent Koronát segített odaadással megőrizni”. 1947. július 26-án levelet írt a hadügyi tárcához, kérve, hogy a Szent Koronát a katonai vezetés a „lehető legnagyobb gondossággal kezelje”. Onnan a State Departmentbe küldték át az érsek levelét válaszára.

Az 1947-es nemzetgyűlési választás napján az esztergomi érsek levelet írt az Amerikai Egyesült Államok budapesti követének, ismételten szorgalmazva a koronázási ékszerek Vatikánba juttatását. Kérelmét ezúttal egy vélelmezett háborús helyzet bekövetkeztével és annak a Szent Koronára esetleg káros következményeivel igyekezett alátámasztani. Selden Chapin szeptember 12-én kelt válaszában megnyugtatta a bíborost, aki – ennek ellenére – osztrák és német főpapok segítségét is kérte. Ennek tudható be, hogy a salzburgi érsek, Andreas Rochracher november 17-én Spellmanhoz bíboroshoz írt levelében a Szent Korona Vatikánba szállítását javasolta. New York érseke tanácskozott az amerikai tábori püspökség kancellárjával, a magyar emigráció tagjaival, majd 1947. december 9-én elutasította a Vatikánba szállítást.

A szentszéki ügyvivő, Péterffy Gedeon Mindszentyhez írott jelentése 1947. november 27-én beszámolt a Giovanni Battista Antonio Maria Montini helyettes államtitkárnál tett látogatásáról, ahol érintették a Szent Korona ügyét is: „ők lépéseket tettek az amerikai hatóságoknál Eminenciád kérésének megfelelő értelemben, azonban mindig kitérő választ kaptak eddig. Azt mondta, hogy további részleteket illetően forduljak Innitzer bíboros úrhoz, aki éppen ezekben a napokban Rómában tartózkodik. Erre hivatkozással felkerestem Innitzer

kardinálist, aki lényegesen újabb momentumokat nem tudott nekem mondani, mint hogy Eminenciádnak egy előzetesen jelzett bizalmi embere cs–y nála megjelent és ő ajánlósorokkal látta el, hogy tovább menjen Németország felé. Azt is mondta nekem a bíboros úr, hogy a másnapi kihallgatásánál, a Szentatyánál, Őszentsége előtt is fog szólni erről.”

Péterffy 1948. március 30-án jelentette, hogy olvasta a magyar sajtóból miszerint, hogy az Amerikai Egyesült Államok – nyilván magyar kérés ellenére - jegyzékben utasította el a Szent Korona visszaadását. Igaz-e a hír, mit tegyen, ezért kérte a választ Esztergomból. Április 30-án azonban a szentszéki ügyvivő megnyugtatta a bíborost. Beszélt az amerikai ügyvivővel, Parsonsszal, aki kijelentette: *„politikájuk a Szent Koronát illetően nem változott meg, azt szinte határozottan mondta, hogy nincs szándékukban visszaadni a kormánynak.”* A Szentatya kijelentette – így Péterffy –, hogy *„újabb lépéseket tesznek. Így most már alig történhetik valami a Szent Koronával anélkül, hogy a Vatikánt erről ne tájékoztatnák, vagy meg ne kérdeznék.”*

Hónapokkal később mégis változott a helyzet. 1948. szeptember 10-én Péterffy már azt tudatta a bíborossal, hogy a Szent Korona ügyében *„a döntő szót a budapesti követ véleménye képviseli. Azt a gondolatot, hogy szent tárgy lévén illő kegyeletes elhelyezést biztosítani kell neki, így jöhetne szóba valami nyugati kegyhely, ismételten fogom hangoztatni. Változást vagy intézkedést azonban, amíg a diplomáciai viszony fennáll a két kormány között, aligha lehet várni.”*

Ezután a szent tárgy egy koholt per szereplőjévé is vált – miként a bíboros visszaemlékezett rá – *„a legsúlyosabb vádak és azok bizonyítékai között épp az volt, hogy „Megakadályoztam a Szent Korona hazaszállítását, hogy alkalmas időben megkoronázhassam vele Habsburg Ottót”.* Ez koholt vád volt.

1948 márciusában érkezett a hír az országba, hogy az Amerikai Egyesült Államok megtagadja a Szent Korona visszaszállítását Magyarországra, és a Vatikán is felmerült lehetséges őrzési helyként.

A koholt per és a Szent Korona.

A hercegprímás elleni per egyik vádpontja szerint a bíboros azért akadályozta meg a korona hazaszállítását, hogy alkalmas időben megkoronázhassa vele Habsburg Ottót. Az 1948. december 26-án - a nemzetközi jog rendkívüli durva megsértésével - letartóztatott bíborost emellett kémkedéssel, a köztársaság megdöntésével, továbbá valutával való üzérkedéssel is megvádolták. Mindent egybevetve, a Szent Korona ügye a II. Magyar Köztársaság Mindszenty ellen alkalmazott fegyvereinek egyikévé vált.

Milyen valós tényeket forgatott ki a bolsevik államhatalom?

A köztársaság kikiáltása után tíz nappal az érsek levelet intézett XII. Piuszhoz, amelyben kérte, hogy a Szent Korona a Vatikánban kerüljön elhelyezésre.

Mindszenty okfejtése szerint a magyar reszpublika megszületésével a koronának az eredeti küldő félnél kell lennie, vagyis a pápánál - jóllehet tudjuk, hogy a Szent Korona nem azonos a Szent Istvánnak küldött koronával.

A hercegprímás 1947 nyarán valóban tárgyalt Habsburg Ottóval, mivel foglalkoztatta a párizsi békeszerződéssel - elméletileg - kialakuló hatalmi vákuum. Más kérdés, hogy épp a világégés idején megkötött angolszász-szovjet megállapodások révén e terveknek nem sok realitásuk volt. Erre egyébként ekkortájt ébredt rá maga a hercegprímás is.

Veres Péter 1949. január 17-i nyilatkozata világította meg a vád valódi ideológiai hátterét: *„Hogy micsoda korlátolt fantasztaság kell ahhoz, hogy valaki ma, a szocializmus világmozgalmának győzelmes előretörése idején a minden uralkodóházak közt legsötétebb múltú uralkodóház, a Habsburgház visszaállításáról ábrándozzék - még ha csak ábrándozik is -, az szinte érthetetlen. Aki az ilyen gondolatokat komolyan veszi, az nemcsak feudálisán reakciós, hanem a legtisztább értelemben nemzetáruló is.”* Alapy Gyula főügyész pedig így fogalmazott: *„A tárgyalás folyamán kiderült, hogy a volt királyi koronát ennek a szervezkedésnek a mesterkedése következtében tartották vissza az amerikai haderők. Mindszenty a korona visszatartásával nemcsak államunkat akarta megfosztani ettől a relikviától, hanem biztosítani akarta a maga számára, hogy kéznél legyen a korona, ha ő ezt Habsburg Ottó fejére akarja tenni!”*

Szimbolikus jelentősége is volt annak, hogy éppen azon a napon, amikor 1949. február 8-án Mindszentyt életfogytiglani fegyházra ítélték, XII. Piusz megnyitotta IV. Károly boldoggá avatási eljárását.

Az 1945-1977 közötti kort az a jogi helyzet jellemzi, hogy a Magyar Népköztársaság szerint a koronázási ékszerek a magyar állam tulajdonában vannak, szemben az Amerikai Egyesült Államok következetes felfogásával, *miszerint ők megőrzésre kapták, és ezért különleges státusú tulajdonként kezelik.* A kommunista hatalmi elit azonban nem tudta alkutárgyává tenni az ún. Standard-ügyben törvénytelenül letartóztatott, majd elmarasztalt Robert Vogeler mérnök szabadlábra helyezésének ügyét sem az ereklyék visszaadása érdekében.⁵⁰ *Az Amerikai Egyesült Államok sem a magyar diktátornak és körének, sem a Vatikánnak nem adta át azokat. A forradalom és szabadságharc eltiprása után a koronaékszerek visszaadása érdekében indított újabb kísérletek azért nem járhattak sikerrel, mert az Amerikai Egyesült Államokban élő magyar és kelet-európai emigráció tagjai ezt az aktust a Kádár János vezette politikai rendszer elfogadásához való hozzájárulásnak tekintették volna.*

Már őrizetben volt – Budapesten a hírhedt Andrassy út 60.-ban tartották fogva –, midőn ezekre a napokra visszaemlékezve vetette papírra azt, hogy *„az én leveleimből, amelyek – úgy látszik – már régóta a rendőrség kezében vannak, világosan kitűnik, hogy a Szent Koronát, ezeréves és legféltettebb ereklyénket és*

⁵⁰ A szabadlábra helyezés 1951-Ben megtörtént.

kincsünket azért akartam Rómába vitetni, hogy a bizonytalan és viszontagságos helyzetből kimentsem. Olyan híreket kaptam, hogy a Szent Korona nincs megfelelő őrizetben, és így még attól is félni kell, hogy régészeti vizsgálatoknak vetik alá. Ezek a szempontok indítottak arra, hogy az ezer évvel előbb Rómából érkezett Szent Koronát a magyarság nagy barátjának, XII. Pius pápának gondjaira bízjam.”

Telt múlt az idő... Mindszenty közel nyolc esztendeje élt már az Amerikai Egyesült Államok biztosította menedékében a Szabadság téren, amikor egyfelől 1964. augusztus 24-én Lyndon Baines Johnson elnökhöz, másfelől két nappal később – élve a követség biztosította lehetőséggel, Washingtonon keresztül – levéllel fordult VI. Pál pápához, akit még Montini helyettes államtitkárként jól ismert a korábbi esztendőkből.

Íme az elnöknek írott levél, tanuságtétel és vallomás, egy élet tapasztalatán alapuló aggodalom hangja Johnson Elnökhöz a Szentkorona ügyében⁵¹

:

„Az újsághírek szerint tárgyalások fognak kezdődni az Egyesült Államok és a Kádár-rendszer között. Attól tartok, a Szent Korona lesz az egyik követelés.

A Szent Korona, amennyire tudom, az Egyesült Államok hadserege kezében van Németországban. A második világháború után az új rendszer egyszer már visszakövetelte. A Vatikán és Spellman bíboros előterjesztette a kérésemet, hogy ne adják vissza a Szent Koronát a vörösöknek. Így is történt, Truman elnök még a gondolatot is élesen elutasította.

Ez a kérdés volt életfogytiglani ítéletem egyik oka és ürügye. Ha szükség lenne rá, a Szent Koronáért és annak kimondhatatlan szellemi jelentőségéért újra börtönbe mennék. Ma is nagy a veszély. Bizalommal kérem Elnök Urat, mentse meg a koronát.

A Szent Koronát az új magyar kereszténység kapta Szilveszter pápától 1001-ben Szent István, az első magyar király számára. Csaknem ezer éven át minden magyar királyt ezzel koronáztak meg. Ez hazánk és kereszténységünk ősi mivoltának pecsétje, a világon egyedülálló keresztény és alkotmányos szimbólum. A magyar integritás megtestesítője a két igazságtalan békeszerződés után, melyek tönkrezúzták a legtökéletesebb történeti, geológiai, gazdasági és kulturális egységet, a magyarok abszolút többségét ebben az országban a magyarok és az elszakított nemzetiségek óriási kárára és boldogtalanságára, akik bár kisebbségben voltak, az »anyaországok« parlamentjeiben mégis azt vallották, hogy Magyarországon jobb volt (Radić, Trumbić, Hlinka, Juriga, Maniu, Slavici stb.).

A Szent Korona nem lehet az ateista bolsevikok tulajdona. Nem történhet meg, hogy a Szent Korona a szovjetek vagy a csehek, románok, szerbek kezébe kerüljön, és feldarabolják vagy eladják egy aukción, és az árát szétosszák.

---

⁵¹ Mindszenty bíboros 1964. augusztus 24-én kelt levele

http://www.magyarzemle.hu/cikk/20120719_mindszenty_biboros_hercegprimas levelei_johnson_elnokhhoz

Ugyanígy nem kerülhet a magyar bolsevikok kezei közé sem. Ez példátlan botrány lenne.

A Vatikán is kifejezte érdeklődését ebben az ügyben, de nem ismeri az újabb veszélyt. Úgyhogy a nevében is kérem Elnök Urat.

Mr. Rusk legutóbb kijelentette, az Egyesült Államok külpolitikája 1945 óta változatlan. Mi, magyarok azt kérjük, hogy ez nyilvánuljon meg a hadsereg és Truman elnök példája nyomán a Szent Koronával kapcsolatban is.”⁵²

A meghurcolt főpap – nem meglepő – Szabadság téri menedékében a megszállók és kiszolgálóik hatalomból történő eltávolítását tekintette alapfeltételnek ahhoz, hogy a koronázási ékszereket visszaszolgáltassák.

Mindszenty bíboros Johnson elnökhöz írott újabb, 1966. augusztus 26-i levelében kitért az Amerikai Egyesült Államokban őrzött koronázási palást sorsára is, nehogy az enyészet martaléka legyen. Ezt oly fontosnak érezte, hogy három nappal később írott napi jegyzeteiben is papírra vetette. „Elküldtem a levelet az elnöknek: köszönet a Szent Korona, a szt. palást megmentéséért. A koronázási palást felülvizsgálatát kérem.”

Mindszenty bíboros ezt írta 1966. augusztus 26-én kelt, Johnson Elnökhöz a Szentkorona ügyében szóló levelében⁵³

„Huszonegy éve aggaszt Magyarország szent kincseinek, Szent István koronájának, a koronázási palástnak stb. a sorsa, legyen bár Esztergomban, a kommunisták börtönében vagy az amerikai követség menedékében. Kezdetől az a félelmem, hogy elpusztulnak, ha a rendszer megszerzi őket. Talán szétszedik és eladják őket valami anyagi haszonért. Vagy szétszítják az ezeréves magyar nemzet utódállamai között, vagy elkobozza őket a Szovjetunió, hogy kiállítsa az Ermitázsban, esetleg pénzzé teszik őket, hogy enyhítsenek a krónikus gabonahiányon.

Az Ön ügyvivője, Mr. O’Shaughnessy biztosított engem, hogy nemcsak a Szent Korona, hanem a koronázási palást is az Egyesült Államok kezében van letétben a magyar nép számára, egy tökéletesen biztonságos helyen. Ez az információ szinte teljesen elűzte a félelmeimet.

Hála Istennek, hogy az Egyesült Államok elnökeinek nagylelkű gondossága és figyelme a szent és történelmi kincsek iránt megghiúsította a kommunisták ezzel ellenkező szándékait. Az Egyesült Államok nem fogja kiadni azokat sem a szomszédos államoknak, sem a Kremlnek.

---

⁵² Forrás Zinner idézett tanulmánya.

Lásd még.: Menedékben - Amerikai diplomaták Mindszenty bíborosról 1957-1970

Dr. Deák András Miklós - Somorjai Ádám - Zinner Tibor *Magyar Napló* 2019.

A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba - és vissza - Mindszenty József bíboros, prímás, esztergomi érsek követségi levelezése az Apostoli Szentszékkal 1956-1971

Somorjai Ádám - Zinner Tibor *Magyar Napló* 2016.

⁵³ http://www.magyarszemle.hu/cikk/20120719_mindszenty_biboros_hercegprimas_leveli_johnson_elnokhoz

Mégis megmaradt bennem egy kisebb aggodalom a koronázási palástot illetően. A láthatóan gondos tárolás ellenére nagy jelentőségű művek ezek áldozatául az évek folyamán az idő vasfogának. Tisztelettel kérem, Elnök Úr, hogy a palástot és annak tárolási helyét vizsgálja meg, mondjuk, egy múzeumi kurátor, aki ért a kényes, régi textíliákhoz, hogy meggyőződjön például arról, hogy nem jelentek-e meg rajta foltok vagy szennyeződések, vagy hogy nem lenne-e tanácsos másutt vagy másképp tárolni. Nem azért kérem ezt, mert kételkedem a palást őrzőinek gondosságában, hanem pusztán az ezeréves textília iránti mély aggodalmam okán.

Ezeket a kincseket tehát megőrzi jogos tulajdonosuk, a magyar nép számára. A nép azonban nem menekült meg. Felbátorodva az Ön koronázási jelvényeink iránti nemes gondoskodásától, arra kérem, kísérelje meg megmenteni a tulajdonosaikat is.” Levelében kitért még arra is, hogy „az Egyesült Államok történetében a lengyel Koscius[z]ko és Pulaski, valamint a magyar Kovács ezredes és Teller dicsőséges szerepet játszott. Ezekért az érdemekért az Amerikai Egyesült Államoknak mint immár egy nagyhatalomnak a maga nagyszerű elveinek megfelelően viszonzást kellene nyújtania. Buda várában évszázadokig együtt volt a Szent Jobb, a korona és a koronázási palást. Az ezeréves nemzet évente körmenetet rendezett augusztus 20-án a fővárosban. Ennek lehetőségét kérjük újra Istentől és Elnök Úrtól.”⁵⁴

A bíboros az amerikai szabadságküzdelmekben részt vett személyek és a kortárs atomtudós, a „hidrogénbomba atyja” nevének összhangba hozásával kívánt – ki tudja, hogy hányadik alkalommal – ismételten, de eredménytelenül nyomást gyakorolni az tengerentúli politikusokra, hogy aktívabb politikát folytassanak a „rab nemzetek”, közöttük Magyarország szebb jövője érdekében. A forradalom és szabadságharc tízedik évfordulóján, november 2-án az elnökhöz írott újabb levelében megismételte köszönetét „a Szent Koronával és a koronázási paláttal kapcsolatban. Mindkettő ügyben megnyugtató választ kaptam. Ez nagy dolog, nagyra értékelem.”

Mindszenty bíboros – 1966. november 28-tól a nagykövetség menedékéből – 1967-ben négy levelet írt az elnöknek, közöttük az 1967. május 17-én papírra vetettben (amelyben Románia politikáját vette górcső s kemény elmarasztalás alá) foglalkozott a Szent Koronával is. „Engedelmével hozzá kell fűznöm 1966. augusztus 26-ai és november 2-ai levelemhez a következőket.

Kifejeztem mély hálámát a magyar Szent Korona és a koronázási palást elszállításáért.” A bíboros a koronázási ékszerek biztonságba helyezéséért mondott köszönete mellett ismételten kitért azonban arra is, hogy „mentsék meg tulajdonosát, Magyarországot és Közép-Európa 172 millió lakosát is. Ők

---

⁵⁴58. Ezen levelek pontos forrása in: Krajsovsky Gábor: Harcold halálig az igazság harcát! Megemlékező előadás Mindszenty bíboros életével kapcsolatos néhány fontosabb eseményről és a bíboros megnyilatkozásairól. Konferencia előadás, Rákosszentmihály, 2014. október 25. 16-19. <https://mek.oszk.hu/14700/14793/14793.pdf>

képviselik az Amerikai Egyesült Államokban évente megünnepelt 30 rab nemzet legcivilizáltabb és legtörténelmibb részét.”

Martin Joseph Anthony Hillenbrand nagykövet 1967. október 24-én immár Budapestről keltezett hangulatjelentésében olvasható, hogy a bíborost a Die Presse október 18-i száma foglalkoztatja, amely szerint távozásáért cserébe a magyar kormány feltételei között Szent István koronájának visszaadása is szerepel. Mindszenty azt mondta, hogy ilyen feltétel esetén ő sohasem fogja elhagyni Magyarországot, mert nem egyezhet bele abba, hogy a korona visszatérjen. A nagykövetségen elmondták a bíborosnak, hogy a bécsi lap felvetése csak hipotézis, és nincs arra vonatkozó információjuk, hogy ez a kérdés felmerült volna. A bíboros azért ellenezte az idő tájt a korona visszatértét, mert okkal nem kívánhatta, hogy a hatalmon lévő kormány vehesse azt át. Minderre visszatért az őt meglátogató Franz König bécsi bíboroshoz írott 1967. október 27-ei táviratában is: *„a napi sajtó a szentkoronát a primás engedélyezett távozásának ellentételévé tette. Nem akarnék ilyen fényben feltűnni, még kis időre sem. [...] Ha nincs korlátozás és változás főegyházmegyém kormányzásában, ha nem kell ellentmondani a Szent Koronának és kötelessége[m]nek, teljes tekintettel minden összetevőre és körülményre, a külföld legközelebbi részére mennék. Akkor, engedelemmel, meglátogatnám Őszentségét és elfogadnám atyai óhajait.”*

König bíboros Mindszenty-nél 1967. október 17-én tett nyolcadik látogatása során elérte, hogy a magyar bíboros a magyar–vatikáni tárgyalások végeredménye előtt nem kívánta elhagyni a nagykövetséget. Még másnap délelőtt is tárgyaltak. König bíboros Mindszenty aznap írott levelét is magával vitte a Vatikánba VI. Pál pápához. Amleto Giovanni Cicognani bíboros államtitkártól érkezett a megnyugtató, a magyar–vatikáni tárgyalásokat ismertető válasz, november 29-én keltezték az Apostoli Szentszéknél. Levelében az is olvasható, hogy *„természetesen a vitába nem lett bevonva a »korona« kérdése, amit a sajtó egyes képviselői hamisan feltételezték”*.

A bécsi érsek, König újabb, immár 11. utazási szándékáról 1970. szeptember 2-án jött a hír táviratban a budapesti nagykövetségre John Portner Humes bécsi amerikai nagykövettől. Öt nappal később a két bíboros találkozott. A közöttük elhangzottakat az amerikai ügyvivő, Francis Joseph Meehan ügyvivő foglalta össze a külügyi tárcához küldött felterjesztésében, melyet a bécsi érsek látogatása utáni napon, szeptember 8-án továbbított:

„König elmondta, hogy Mindszenty kifejezte mély aggodalmát amiatt, hogy Szent István koronáját esetleg visszaadják a magyar rezsimnek. König hozzátette, megkérdezte Mindszentyt, mi lenne a véleménye, ha a korona a Vatikánhoz kerülne inkább. Meg volt lepve, mint mondta, hogy a bíborosnak az volt a válasza, hogy a koronának a Vatikánhoz való visszatérése »lenne a legjobb megoldás, és ez őt nagyon boldoggá tenné«. König megjegyezte, hogy a koronának a Vatikán felé való átadása valóban segítené az Egyesült Államokat

abban, hogy érzékeny politikai kérdésektől szabaduljon. Ugyanakkor nem tért ki arra, hogy ő vagy a Vatikán szorgalmazhatná a kérdést.”

A bécsi amerikai nagykövet 1970. szeptember 11-én táviratban értesítette a külügyi tárcát Washingtonban és a budapesti amerikai nagykövetséget König bíboros kéréséről: ha Alfred Puhan, az új budapesti nagykövet Bécsben jár, szeretne vele beszélni. König hallgatott arról, mi lenne megbeszélésük tárgya, de Humes úgy vélte, lehet, hogy Szent István koronájának a Vatikán felé történő visszaadásáról van szó, amit König ismételten felvetett.

Szeptember 14-én Washingtonból a külügyi tárcát irányító William Pierce Rogers egyetértését fejezte ki, hogy a Mindszenty-kérdés megoldása a budapesti kormány, a Vatikán és Mindszenty ügye, amelyet amerikai részről figyelemmel kell kísérni. A Szent Korona ügyében pedig utalt Hillenbrandnak utódához, Puhanhez küldött, augusztus 11-i utasítása utolsó előtti bekezdésére.

Puhan október 20-án hosszabb levélben számolt be bécsi útjáról és König érsekkel való megbeszéléséről Daviesnek, aki a washingtoni külügyminisztériumban az Európai Ügyek Hivatalának államtitkára volt. König előadta neki, hogy több magyar püspöknek említette a Szent István-koronát, akik mind azt hitték, hogy az a Vatikánban van. Majd az Apostoli Szentszéknek is beszámolt látogatásáról, de nem tudta, hogy ott mi az elképzelés a Szent Koronával kapcsolatban. Azt kérdezte Puhantól, van-e információja arról, hogy a washingtoni apostoli delegátus ez ügyben lépett volna a külügyi tárca irányába. Puhan nem tudott ilyenről, és tájékoztatta Königet, hogy minden vatikáni felvetést komolyan tanulmányozni fognak. Ugyanakkor rámutatott arra is, hogy *Péter János magyar külügyminiszter az ENSZ-közgyűlésen elhangzott ostoba, támadó hangvételű beszédében azzal vádolta Washingtont, hogy az atomsorompó-egyezmény megsértésére készül. Ezek után kétséges, hogy megfelelő-e most az idő a Szent Korona státuszát illető változtatásra: a magyarok nem várhatnak arra, hogy mi jószolgálatlaltal viszonzuk azt.* Az érsek ezt megértette. König visszatért a Szent Korona témájára. Nagy bizalommal elmondta és kérte, hogy ebben az összefüggésben ne nevezem meg őt, de jelenleg egy magyar egyházi küldöttség van a Vatikánban, ahol szóba kerülhet a Szent Korona ügye is.

Puhan terjesztette fel a külügyi tárcához a bíboros újabb, 1970. október 13-én keltezett levelét. Ebben az esztendőben immár fél évszázada hatályban volt a trianoni békediktátum, ennek és az újsághíreknek a hatása okkal érződött a bíboros levelében.

„Bizalommal kérek nemes lelkű segítségét a Szent István szentkoronáját fenyegető óriási veszély miatt, mely koronát II. Szilveszter pápától kaptuk 1000 előtt. 1945-ben az Amerikai Egyesült Államok hadserege XII. Pius pápa, a mai VI. Pál pápa, Rohrachert salzburgi érsek, Spellman bíboros stb. közbenjárására Németországban, Wiesbadenben őrizte az oroszok és a rabló magyar bolsevikok elől.

Alulírott is, még, mint veszprémi püspök nem csekély erőfeszítéseket tett, és adományokat is osztott több, már elszegényedett arisztokratának, üzenetvivőimnek. Azt kértem, hogy küldjék a koronát az Apostoli Szentszéknek, az eredeti adományozónak. De megnyugodtam, mikor a Szent Korona és a koronázási palást Washingtonba érkezett.

Ezen a nyáron az Amerikából és a nagyvilágból érkezett hírek nagy félelmet, megdöbbenést és botrányt okoztak, mikor hirtelen arról tudósítottak: az Amerikai Egyesült Államok és (az áruló) Kádár viszonya olyan kitűnő, hogy – bár nem az idei augusztus 20-án (Szent István ünnepén), de utána [Kádár] feltétlenül meg fogja azt kapni. A koronázási palástot nem kéri, csak a koronát. Az amerikai tiltakozási hullám ismeretes.

Én nagyon veszélyesnek látom a helyzetet.

1.) Mind a szöveg, mind a forma tekintetében az Amerikai Egyesült Államok nyilatkozata a legijesztőbb az ügyvel kapcsolatban. A sajtónyilatkozat a Szent Koronát nemzeti kincsnek és tulajdonnak nevezi. Ez nyitánya lehet egy tulajdonjogot illető jogi eljárásnak.

Kádár és rendszere azonban nem azonos a nemzettel, hanem áruló és az agresszor Oroszország által kiválasztott eszköz (1957. 62-es ENSZ-határozat), bár 1963-ban az Egyesült Nemzetek Szervezete cserbenhagyta a nemzetet és levette a napirendről a magyar kérdést. Kértem Mr. Dullest, hogy tegyen erőfeszítéseket a szavazásnál. Ő sok szövetségest talál az új tagnemzetek között. A békés egymás mellett élés sok mással együtt a magyar kérdést is felemésztette. Kevésbé fontos kérdésekben Mr. Dulles később sok más tagállammal kitűnő szavazatokat ért el.

Bár az Amerikai Egyesült Államok sosem követelt elégtételt, amiért Kádár kiutasította követét és a követség személyzetének egyötödét, az új nagykövetség létesítésével Kádár kapott óriási kitüntetést. A magyar nemzet diplomáciai szinten megszűnt létezni.

2.) Kádár óriási nyomást gyakorolt a magyar püspöki karra, mire az közös pásztorlevelet adott ki Szent István ünnepére:

»A Szent Korona, amelyet népünk gonddal óvott ezer esztendő viharaiiban, amelyet ma is örömmel őrizne...«. (Új Ember, 1970. augusztus 16.)

Ha Kádár nem indít támadást ebben a kérdésben, akkor a közvélemény megnyilvánulásaként teszi majd közzé az idevágó körlevelet. A pásztorlevél Montini államtitkár-helyettes nevével jobbára elfogadhatatlan. A mostani Szentatya leveleket írt ebben az ügyben és amikor az oroszok, Rákosi és Kádár Msgr. Montini aláírásával megtalálták ezeket a leveleket, megharagudtak rá és a pápára a Szent Korona miatt.

A nemzetem és a Szent Koronán túl engem is sért méltóságomban és személyemben egyaránt. Amikor 1948 decemberében letartóztattak és elítéltek, 1949 februárjában Nyárádi Miklós magyar pénzügyminiszter és a Gazdasági Főtanács elnöke (1947–48), akkor és most is svájci emigrációban kijelentette: »kötelességem felfedni ennek a tragikus ügynek (Mindszenty bíboros ügyének)

történeti háttérét.

A bíboros ellen a magyar kormány által felhozott különböző vádakkal kapcsolatban abban a helyzetben vagyok, hogy megalapozottan elmondhatom a következőket:

1.) *A magyar katolikus egyház kiirtására indított kampányt Moszkva akarta, döntötte el és irányította.*

2.) *A bíboros álláspontja a Szent Korona visszaadásával kapcsolatban, amire a Habsburg-dinasztia restaurációjára szőtt összeesküvés vádját alapozták, egybeesett a magyar politika e kérdésben kialakított álláspontjával.*

3.) *Amennyiben a bíboros ügyleteket hajtott végre külföldi valutákkal, az azért volt, mert primásként azoknak a kiváltságoknak az értelmében cselekedett, melyekkel ezekben az ügyekben a magyar kormány ruházta fel az országban működő humanitárius emberbarát szervezetek és egyházak érdekében.*

Ennek a feltáró nyilatkozatnak az időpontjában én hivatalos küldetésen jártam.

Ráébredvén, hogy nem tudom sem megállítani, sem lelassítani ezt a

katasztrofális folyamatot, valamint gazdasági és politikai okokból 1948.

december 3-án úgy döntöttem, hogy lemondok és nem térek vissza

Magyarországra.«

Ezt a nézetet hamarosan magáévá tették a magyar kormány kommunista tagjai.

Ekképp hogyan vádolhatja valaki Mindszenty bíborost olyan magatartásért,

amely azonos a kormány magatartásával? Hogyan értelmezheti sérelmesként

valaki ezt a magatartást, ha az állampolgár álláspontja tökéletesen »egybeesett a kormány álláspontjával.« (N. Y. Herald Tribune, 1949. október 11.)

Mindebből világossá válik, hogy

1.) *Sztálin volt az üldözőm, mikor Washington már mélyen benne volt a hidegháborúban.*

2.) *Tervbe volt véve a katolikus egyház megsemmisítése.*

3.) *Rákosi és belügyminisztere, Kádár kitalált egy mesét: egy Rómában általam*

végrehajtott koronázást, mintha keresnék és találnék is egy olyan naiv

trónkövetelőt, aki kész lenne odajönni megkoronáztatni magát, hogy aztán

Sztálin, Rákosi és Kádár örökös vazallusa legyen. Ebből csak annyi igaz, hogy

meg akartam menteni az ellenségtől a Szent Koronát, amely 1945-ben is óriási

veszélyben volt, akárcsak az első bolsevizmus (1919) idején, amikor Kun Béla

ajánlatot tett a meghívott külföldi – elsősorban a Hollandiából jött –

vásárlóknak. Az ajánlat nagyon alacsony volt. A második árverés napja előtt

megdőlt a rendszer.

Kádár és rendszere nem hálás az ingyen és méltatlanul kapott kitüntetésekért.

Ellenkezőleg, támadja az Amerikai Egyesült Államokat és személyesen az

elnököt. Azt kérem, álljanak ellent. Amennyiben ez nem lehetséges, azt kérem,

Elnök Úr, küldje a kincseket a Vatikánba az eredeti elgondolás szerint. Így nem

válík semmivé egy élet, amire a Sátán fenekedik. A Szent Korona így nem válna

kitüntetéssé 2,5 millió embrió elpusztításáért (ami 1947 és 1969 között a szerencsétlen nemzet 1/4 része)...”⁵⁵

A State Department visszautasította a bíboros törekvéseit október 23-án. A külügyi tárca illetékesétől – John Alexander Bakertől, Amerikai Egyesült Államok Külügyminisztériuma Európai ügyek Hivatalának igazgatójától – jött Washingtonból az utasítás Puhannek: *„ha az október 9-ei levelem utolsó bekezdésében javasoltak szerint a bíboros emlékezetébe idézi majd az alapszabályokat – írták Budapestre –, hozzátehetné, hogy nem fogjuk továbbítani azokat az üzeneteit, melyek nem a menedékére vonatkoznak. [...] Tisztában vagyunk azzal, hogy a bíborost nehéz eltéríteni a szándékától, és láthatóan elutasítja levelezése korlátozását.*

Az, hogy a bíboros a végrehajtó hatalom képviselői közül a külügyminiszteren kívül másnak is elküldje az Elnökhöz a koronáról írt levele másolatát, nyilvánvalóan kizárt dolog. Ilyen levelet normális körülmények között nem továbbítunk. Örülnénk, ha rögtön az elején elutasítaná ezt azzal, hogy rámutat, az Elnök dolga eldönteni, kivel osztja meg a kényes kérdésekkel foglalkozó postáját, és hogy a bíboros menedékének kérdése nem tartozik senkire az adminisztrációban a külügyminiszteren kívül. Reméljük, ennyit meg fog tudni tenni, mert úgy érezzük, Ön is és mi is liberálisan kezeljük a bíboros menedékének feltételeit azzal, hogy továbbítjuk az Elnökhöz írt leveleit az emlékiratairól és a koronáról. Határozottan nem szeretnénk, ha a bíboros szélesebb körű levelezésbe kezdene. Az ön megítélésére bízunk, hogyan hajtja ezt végre, tudva természetesen, hogy önnek továbbra is együtt kell élnie a bíborossal...”

A bíboros 1970. október 13-i dátummal keltezett, immár Robert Milhouse Nixon elnökhöz írott levelére a Fehér Ház válasza csak hónapokkal később, 1971. januárban érkezett meg. A Szent Koronával kapcsolatban négy pontban rögzített álláspontot a nagykövet szóban közölte a bíborossal: a levelét megkapta a Fehér Ház, ahol azt tanulmányozták, s üzenetük az, hogy ;

Jelenleg nem tervezik a Szent Korona visszaadását Magyarországnak; nagyra becsülik a bíboros érdeklődését a kérdéssel kapcsolatban; végül sajnálják, hogy nem tehetnek eleget kérésének, és nem küldhetik a Szent Koronát a Vatikánba, mert az egyértelműen a magyar nemzet tulajdona, és az adott körülmények között egyoldalúan nem adhatják át a magyar kincset megőrzésükből egy harmadik félnek.

Az Apostoli Szentszék és a Magyar Népköztársaság Kormánya szeptember 9-én aláírt megállapodását követően, 1971. szeptember 28-án a bíboros elhagyhatta Szabadság téri menedékét, és még aznap kora délután megérkezett a Vatikánba. Ne feledjük, hogy véres, megpróbáltató évtizedek voltak a fogság évei az ország népe számára, ám nyilván a nyomásgyakorlás céljával 1962. december 28-án elrendelte a Legfőbb Ügyészség a követség menedékét élvező Bíborossal

---

⁵⁵ Forrás: Zinner hivatkozott tanulmánya.

szemben a nyomozást hazaárulás és az államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésének büntette miatt.

Mindszenty bíboros már Bécsben élt, amikor az Amerikai Egyesült Államok elnökét arról győzködte 1972-ben kétszer is, hogy ne adja vissza a Szent Koronát Magyarországnak. Előbb az év elején, februárban, majd miután nem nyugtatta meg a kapott válasz, október 26-án újabb levelet írt Nixonnak. Ebben azt is papírra vetette – több évtizedes álláspontját ismételten rögzítve –, hogy a Vatikánnak átadhatják a nemzeti ereklyét. A válasz elszomoríthatta, mert elképzelését – a hasonlóképp következetes washingtoni álláspontnak megfelelően – ismét nem támogatták, a Szent Korona őrzésére ugyanis a Vatikán nem hívatott, hanem „annak a magyar nemzethez kell visszatérnie”. Noha a magyar emigráció szerette volna, 1974 májusában, az Amerikai Egyesült Államokban tett látogatásakor a bíboros nem találkozhatott az elnökkel, nem emelhetett szót személyesen nála azért, hogy a Szent Koronát ne szolgáltassa vissza a Kádár uralta Magyarországnak.

VI. Pál pápa 1973. december 18-án tudatta Mindszentyvel döntését a felmentéséről, azzal, hogy azt egy későbbi időpontban hozza nyilvánosságra. Az esztergomi érseki szék megüresedését 1974. február 5-én jelentették be a Vatikánban. A bíboros 1974. április 3-án aláírt, de el nem küldött „fellebbező levelet” fogalmazott VI. Pál pápának. Ebben olvasható, hogy *„ami idáig történt Esztergommal kapcsolatban, az gyakorlatilag megkönnyíti Nixon elnöknek, hogy istentelen kezekbe juttassa a Szent Koronát. Ez idáig az elnök folyamatosan megerősítette előttem, hogy továbbra is szent [tárgyhoz illő] oltalomban részesíti, ám utóbb olyan nyilatkozatokat tett a tömegkommunikációban, amelyek engem nyugtalansággal töltenek el. [...]*” *„Mindez a bíboros alkotmányos szerepfelfogásából, az ősi, Szent István-i alkotmány, a Szent Korona iránti hűségéből és ragaszkodásából fakadt”*: állapítja meg Zinner Tibor.⁵⁶

Az Amerikai Egyesült Államok Helsinkit követően, James Earl „Jimmy” Carter jr. elnöksége idején, 1978. január 5-én visszaszolgáltatta Magyarországnak a koronázási ékszereket. Az elnöki döntést az amerikai magyar emigráció kétharmad része ellenezte nyilván hasonló megfontolásokból, mint amelyek a Bíborost vezették. A történelmi közjog tükrében egyértelműen illegitim önkényuralmi rendszernek nem volt erkölcsi és alkotmányos alapja a független magyar államiság ezeréves jelképének követelésére, egy ünnepélyes Szent Korona visszatérés élménye jobban megilletett volna egy szabad és független alkotmányos Magyarországhoz. Az amerikai kongresszusi meghallgatáson az elnöki döntés előtt az emigrációba kényszerült miniszterelnök Nagy Ferenc és az 56-os nemzetőrség főparancsnokaként nyilatkozó Király Béla támogatta a hazatérést, a kísérő küldöttségben ott volt két világhírű magyar tudós is: Szent Györgyi Albert és Bay Zoltán.

---

⁵⁶ A korona amerikai korszakával kapcsolatos idézetek és a szöveg nagyobb része Zinner Tibor idézett tanulmányának átvétele könyvünk kompiláció jellegének megfelelően.

A hidegháború vége felé közeledett, a döntés nem járt veszéllyel magára a Szent Koronára, sőt Magyarországon erősen megnövekedett az érdeklődés iránta, ami a nemzeti érzés és tudat megerősödését s talán az 1989-es politikai rendszerváltozás hangulati előkészítését, s inkább a rendszer további gyengülését, mintsem nemzetközi tekintélyének erősítését és belpolitikai szilárdulását jelentette volna, amitől az ellenzők tartottak.

Amikor a Szent Koronát 1978-ban visszaszolgáltatták Magyarországnak, Mindszenty József az utolsó magyar hercegprímás már évek óta örök álmát aludta Mariazellben a Magyarok Nagyasszonya-bazilika Szent László-kápolnájában, amíg azután 1991. május 4-én újra nem temették végső nyughelyén, az esztergomi bazilika altemplomában. Nem volt hozzá irgalmas az utókor, mert nem teljesítette sem azt a kérését, hogy az istentelen kommunista hatalomnak ne szolgáltassák vissza a Szent Koronát, sem pedig azt a kérését, hogy mindaddig ne helyezték végső nyugalomra Esztergomban, amíg idegen megszálló csizma tapossa hazája földjét. Ám mindkét szöszegés következményei alól talán mentesül az utókor azért, mert a feltételek: az idegen csapatok távozása és az ország független állami létének helyreállítása mégiscsak bekövetkezett rövidesen. Azután újabb történet kezdődik... Az addig vezető, jelenünket is meghatározó történelmi változásoknak cselekvő részese, jelképe, élő lelkiismerete, szigorú emlékeztetője, a történelmi alkotmányosság, a keresztény Magyarország tántoríthatatlan robotosa volt az utolsó magyar Hercegprímás. Életútját bemutató emlékei végén így fejezi be emlékiratait: „Nem azt keresem, ami nekem hasznos, hanem ami másoknak van javára, hogy üdvözöljenek.”⁵⁷ (I.Kor. 10.33)

A Szent Korona a jelenkorban

1953-1978 -ban Fort Knox (USA, Texas) haditengerészeti támaszponton őrizték a Szent Koronát és a koronázási jelvényeket.

Az 1977. december 16-i napilapok a következőt közölték: „Magyar-Amerikai Közös Közlemény.

Az Amerikai Egyesült Államok elnöke megállapította, hogy helyénvaló és időszerű visszaadni Magyarországnak népének Szent István koronáját és a koronázási ékszereket, amelyek a második világháború befejezése óta az Amerikai Egyesült Államok őrizetében vannak.

A korona visszaadásra 1978. január 6-án és 7-én Budapesten, ünnepélyes keretek között kerül sor, a magyar és amerikai népet képviselő küldöttségek részvételével.

---

⁵⁷ Mindszenty József Emlékirataim. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 497. oldal

A Magyar Népköztársaság kormánya a koronát és a koronázási ékszereket Budapesten, állandó jelleggel, egy megfelelő történelmi helyen fogja kiállítani, úgy, hogy az ország lakossága, külföldön élő magyarok és külföldiek egyaránt láthassák azokat.”

A *Hétfői Hírek* 1978. január 16-i számában a Magyar Televízió által készített filmről beszámoló cikke szerint a 22 tagú koronaórségnek Bunda József mellett még két tagja van életben: a filmen szintén szereplő Kocsis József és Borbély János. (Nem tesz említést arról a Vitéz Józsefről, aki részese a Szent Korona Országházba való átszállításának, múzeumi rabságából való kiszabadításának 2000. január 1-jén.)⁵⁸

Bertényi Iván szerint »az amerikai kormány 1951-ben különleges jogállású tárgynak nyilvánította« a koronát (id. cikk). A State Departement 1965 évi hivatalos nyilatkozata szerint a koronát »úgy kezelik, mint a magyar nép speciális státusban lévő tulajdonát, amely az Egyesült Államok hatóságainál van letétben«. Hazahozatala előtt a koronázási jelvényekkel együtt a történelmi amerikai erődítményből, a Kentucky állambeli Fort Knoxból szállították Washingtonba és a különkép a Washington melletti Andrews katonai légitámaszpontonról indult velük haza az óceánon át. Vance külügyminiszter idézte beszédében Carter elnöknek Losonczy Pálhoz, az elnöki tanács elnökéhez intézett levelét, amely szerint büszkeséggel adja vissza “Magyarország népének ezt a felbecsülhetetlen értékű kincset, amelyet megóvni a második világháború szörnyű pusztítása óta az Egyesült Államok számára megtiszteltetés volt”.⁵⁹

Az akkori tudósítások és beszédek a hagyománynak megfelelően Szent István koronájának, egy kilencszáznyolcvan éves különleges jelképnek hazatéréséről beszélnek. Az átadási ünnepségen, 1978. január 6-án, Vízkereszt napján a budapesti Országház kupolacsarnokában kiállított Szent Koronát és koronázási jelvényeket Vance külügyminiszter adta át az ország akkori kommunista vezetését képviselő Apró Antal országgyűlési elnöknek – valójában, szavai szerint is a magyar népnek –, az akkor Amerikában élő Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas tudósunk, Illyés Gyula költő és más magyarországi szellemi emberek jelenlétében. Az amerikai külügyminiszter idézte beszédében Carter elnöknek Losonczy Pálhoz, az elnöki tanács elnökéhez intézett levelét, amely szerint büszkeséggel adja vissza „Magyarország népének ezt a felbecsülhetetlen értékű kincset, amelyet megóvni a második

⁵⁸ Elhunyt 2001. március 31-én 84 évesen Más, élő tagjai feltehetőleg már nincsenek..

⁵⁹Lásd:Bölgöny i.m. és Boldizsár Iván: A korona napja. Szépirodalmi Könyvkiadó. Budapest, 1983. 15-29.old. dr. Bölgöny József: Sacra regni corona. 1978. Különkivonat a Történelmi Szemle 1978. évi 2. számából. 359-361.p.

világháború szörnyű pusztítása óta az Egyesült Államok számára megtiszteltetés volt.”

A magyar népnek – s nem elsősorban a kormánynak – való visszaadás hangsúlyozása, továbbá az 1977. december 16-i közös közleményben szereplő feltétel, hogy a magyarországi kormány „*a koronát és a koronázási ékszereket Budapesten, állandó jelleggel, egy megfelelő történelmi helyen fogja kiállítani, úgy, hogy az ország lakossága, külföldön élő magyarok és külföldiek egyaránt láthassák azokat*”, némileg tompították a nyugatra szakadt magyarságban megmutatkozó a történelmi alkotmány tükrében megalapozott tiltakozás hangját, melyet a diktatúrának a történelmi, alkotmányos szimbólum visszaadása által való felértékelődése, legitimizálódása mint veszély váltott ki, nem alaptalanul.

A korona sorsa – hazaérkezése után is – a magyar történelemhez hasonlóan alakult. A Nemzeti Múzeum díszterméből csakhamar egy földszinti terembe került, nem kapva közjogi jelentőségének megfelelő elhelyezést és őrzést.

Az 1990–94-es országgyűlés sem foglalkozott a Szent Korona őrzésével, bár egyes országgyűlési képviselők, mint ismereteink szerint Sándorfi György, Szilasy György, Pap András éltek ilyen kezdeményezéssel a kormány tagjainál.

Maczó Ágnes, az 1994-98-as országgyűlés kisgazdapárti alelnöke pedig alkotmánytervezetében foglalkozik a Szent Korona szerepével. Tervezetének 5. §-a szerint *“A szuverenitás teljességét a magyar Szent Korona testesíti meg, amely állandó jelleggel az Országházban kerül elhelyezésre”*. Másutt szól a Szent Koronára tett esküről, és a tervezet indoklásában ezt mondja: *“..... A köztársaság elnöke, a kormány s az országgyűlési képviselők esküjüket a magyar Szent Korona előtt teszik le. Ezen alkalmakkor a koronát az Országgyűlés üléstermébe viszik át, ahol ünnepélyes keretek között a magyar történelem jogfolytonosságát jelképezve van jelen.”*⁶⁰

A Szent Korona közjogi újjászületésének, legújabbkori újra fényesedésének három nagy állomása volt. Az első a koronás címert a magyar állam címerévé tévő 1990.évi alkotmánymódosítás;

a második a milleniumi emléktörvény, a „Szent István államalapításának emlékéről és a Szent Koronáról” szóló 2000. évi I. törvény amelynek rendelkezése alapján a Szent Korona elfoglalta szerintünk legjobb és legméltóbb helyét az Országház kupolacsarnokában;

a harmadik stáció a 2012 január elsején hatályba lépett Alaptörvény, amely a Szent Koronát Magyarország alkotmányos

60

Maczó Ágnes-G. Nagy Ilián: Új magyar alkotmány. Budapest, 1995. 100-101.p.

állami folytonosságának megtestesítőjeként becsülte meg eredeti méltóságához méltó módon, s annak megfelelően, megállapítva: *„Tiszteletben tartjuk történeti alkotmányunk vívmányait és a Szent Koronát, amely megtestesíti Magyarország alkotmányos állami folytonosságát és a nemzet egységét.”*

Szent Korona,- úgy is, mint szentkorona eszme- a történeti alkotmány sarkalatos eleme.

A népfelségen alapuló Szent Korona-tagság - egyenlő alkotmányos szabadság - állampolgári jogegyenlőség biztosítóka.

A Szent Korona tana napjainkban egészében nyilvánvalóan nem érvényesül; egyrészt - egyebek mellett - azért nem, mert az államforma és államszervezet nem azonos történetileg volt államformával és államszervezettel, továbbá azért sem, mert a nemzetközileg uralkodó jogi kultúra és fogalomkészlet, a politikai és erkölcsi elvek és nézetek, a világnézet lényegesen - ám a történeti alkotmány tanúsága szerint nem áthidalhatatlanul - megváltozott, drámaian hanyatlott a keresztény értékek tisztelete.

A jelenkor Alaptörvénye teljes súlyával elismeri, értékeli és tiszteli a tantételeket meghaladó, néven nem nevezett Szent Korona eszmét:

*Tiszteletben tartjuk történeti alkotmányunk vívmányait és a Szent Koronát, amely megtestesíti Magyarország alkotmányos állami folytonosságát és a nemzet egységét.*⁶¹

A történeti alkotmányban - a szentkoronás államszemléletben is- gyökerezik a civil társadalom azon törekvése, hogy az állammal szemben is őrzi a nemzet és az állampolgárok függetlenségét, védi szabadságukat, vagyonukat, jogaikat.

Sajnálatos tény hogy a magyar alkotmánybíróság Szent Korona tanról említést sem tesz, s mi több Magyarország Szent Koronáját sem említi a főhatalmat és alkotmányos alapelveket megjelenítő tartalmában történetileg sem. Ugyanakkor vitathatatlan, hogy a Szent Korona tana vagy a Szent Korona elmélete, annak alapelvei sarkalatos fontosságú része voltak a magyar alkotmányos gondolkodásnak, legkorábban a IX. századi a magyar törzsszövetség vezetői által kötött, államvezetési elveket rögzítő Vérszerződéstől, legkésőbb

⁶¹ Magyarország Alaptörvénye* (2011. április 25.) Nemzeti hitvallás. A hetedik módosítással hatályos szöveg.

Werbőczy István négy évszázadig érvényesülő joggyűjteményétől, 1514-évi Hármaskönyvétől, a 16. század elejétől a XX. századig. Kétségtelen, hogy alkotmánybíróság a történeti korban nem létezett, így nincsen példa a Szent Korona tan alkotmányértelmező alkalmazására, s könnyűszerrel, nem mélyenszántóan kijelenthető hogy a XXI. század jogi gondolkodása nem alkalmas ennek az elméletnek a jelenidejű értelmezésére. Tény azonban, hogy a Szent Korona elmélete a történeti alkotmány része, a történeti alkotmány vívmányai az Alaptörvény szerint is kötelezően figyelembe veendők az Alaptörvény értelmezésekor. Nehezen feltételezhető, hogy bárki vitatná, miszerint a szentkorona tan nemcsak része a történeti alkotmánynak, hanem annak sarkalatos jelentőségű vívmánya, mégpedig olyan vívmánya amely történetileg és elméletileg megalapozza a Szent Korona tagság alapján meghatározható állampolgári jogegyenlőség elvét, a magyar állam külső és belső függetlenségét (szuverenitását) továbbá a joguralom elvét, amely szerint nem embereknek, hanem törvényeknek illetve magasabb elveknek alávetve létezik a társadalom. A parlamentáris alkotmányos királyság idején 1867 után - amikor a Szent Korona elmélete általánosan ismert és elfogadott volt - semmilyen törvényi rendezés nem érvényesült a Szent Koronára tekintettel az államhatalom szerveinek hatáskörében és működésében, s mi több a Szentkorona mint hatalom filozófiai elv a törvényekben nem is jelentkezett, s így van manapság is. Ám jelentősen meghatározta a közösségi gondolkodást. Megállapítható tehát, hogy a Szent Korona elmélete jogfilozófiai kategória és ebben a minőségében alapvető alkotmányos elveket fejezett ki a történeti alkotmány teljes korszakában, s a legújabb korban megfelelt egy modern demokratikus állam eszmerendszerének. Így abban az esetben, ha a magyar alkotmánybíróság az állampolgári jogegyenlőségről, az állam külső és belső függetlenségéről (szuverenitásáról) vagy a jogállam és a joguralom eszméjéről értekezik, ezen eszmefuttatásokban megkerülhetetlen a Szent Korona tana vagy elmélete, ha nem is néven nevezve, s talán a mai kornak jobban megfelelően a szentkorona eszme megfelelő, értéke és súlya szerint való említése. Korunk alkotmányossága nem szól a király és nemzet viszonyáról, ám szólhat a nemzetről, a Szent Korona tagság jelenidejű megjelenítőjéről, a keresztény szolidaritás és jogegyenlőség, a történelmi haza és egymás megbecsülése

*jegyében létező közösségről, melynek tagja minden magyar állampolgár és mindenki akinek felmenői valamikor a Szent Korona tagjai, magyar állampolgárok voltak nemzetiségre és vallásra tekintet nélkül. Ez a Szent Korona országait átfogó közösségi lelkiület, mint cél és feladat s mint kibontakozóban lévő valóság, mint egy dunavölgyi- kárpát medencei szentkoronás nemzetköziség nem más, mint a szentkorona eszme jelenkori valósága. A szentkorona eszme által áthatott szentistváni gondolatnak, egy többnemzetiségű virágzó keresztény birodalom eszméjének korunkbeli visszfénye, átalakult változata a magyar nép térségbeli kezdeményező - példamutató -szervező - közvetítő szerepe által meghatározott kelet - közép európai térség népeinek és polgárainak korunk kihívásaira adott közös, történelmi alapú, megtartó erejű keresztény válasza.
A Szent Korona hatalmas közösségi erőforrás az értő emberek számára, ha nem is tudjuk megfejteni minden titkát.....*

.....

Zétényi Zsolt